

VERDENSFREDENS VOGTERE

Det danske Forsvars indsats i
FN's fredsbevarende operationer

Af Sune Wadskjær Nielsen, Annah Pyndiah og Anders V. Fridberg

VERDENSFREDENS VOGTERE - DET DANSKE FORSVARS INDSATS I FN'S FREDSBEVARENDE OPERATIONER

UDGIVET AF FORSVARSKOMMANDOENS AFDELING FOR INTERNATIONALT SIKKERHEDSSAMARBEJDE MED STØTTE FRA
FORSVARSKOMMANDOENS KOMMUNIKATIONSAFDELING

FORSVARSKOMMANDOEN

DANNESKIOLD-SAMSØES ALLÉ 1
1434 KØBENHAVN K

REDAKTION

SUNE WADSKJÆR NIELSEN

FORFATTERE

SUNE WADSKJÆR NIELSEN, ANNAH PYNDIAH OG ANDERS V. FRIDBERG

REDAKTIONEN ER AFSLUTTET DECEMBER 2013

1. UDGAVE

KØBENHAVN 2013

GRAFISK OPSÆTNING: INGEBORG STENCE CLAUSEN & BJARNE VALDEMAR JENSEN

ISBN: 978-87-988033-0-0

**FORSIDEFOTO: DET DANSKE HOLD 1 I NAQOURA I SYDLIBANON HOLDER NYTÅRSPAROLE VED ÅRSSKIFTET MELLEM
2009 OG 2010. FOTO: RUNE DYRHOLM, FORSVARSGALLERIET.**

BOGEN ER EN GRATIS E-BOG OG KAN DOWNLOADES VIA FORSVARETS HJEMMESIDE WWW.FORSVARET.DK

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord.....	04
1. Bosniske soldater passer på danskerne.....	05
2. Forsvarets indsats i de Forenede Nationer gennem historien.....	07
3. Læren fra 1990'erne.....	31
4. En mission bliver til.....	37
5. Udsendt med FN.....	44
Ellen Margrethe Løj: I spidsen for 15.000 mand.....	45
Peter Dahl: FN-observatør i brutal borgerkrig.....	51
Jacob Palmer Bjerborg: Forbindelsesofficer med flere roller.....	57
Jesper Ellehauge: Vækkede FN-missionen i Libanon.....	63
Dennis Armand Vad: Ubevæbnet rådgiver i Afghanistan.....	69
Susanne Bach Bager: Arbejdsbien i Monrovia.....	74
Kurt Mosgaard: Oprydning i glemt mission.....	80

FORORD

Det er med stor glæde, at jeg her kan introducere Forsvarets e-bog vedrørende Danmarks engagement i FN's fredsbevarende missioner. Hensigten med bogen er blandt andet at oplyse kommende soldater, der skal udsendes med FN om, hvilke typer fredsbevarende missioner de kan forvente at blive udsendt til. FN's tilstedeværelse i komplekse konfliktområder kræver, at FN er i stand til at håndtere de enkelte situationer på forskellig vis. FN's efterspørgsel af militært personel kan variere fra mission til mission. Danmarks støtte til FN kan derfor være i form af personel fra Hæren, Søværnet, Flyvevåbnet eller Hjemmeværnet, der kan udsendes som 'blå hjelme', hvilket er egentlige styrkebidrag. Danmarks engagement kan også udgøres i form af stabsofficerer, forbindelsesofficerer, militærrådgivere eller observatører. Af politiske årsager kan FN's tilstedeværelse i nogle konfliktsituationer udelukkede være i form af observatører, mens der andre steder kan være behov for militærrådgivere, der kan yde rådgivning til de lokale sikkerhedsstyrker. Danmarks engagement i FN daterer sig tilbage til 1948 med udsendelsen af FN-observatører til den første FN-mission i Mellemøsten. Siden FN blev oprettet i 1945 har konflikttyperne varieret, men opgaven er uændret at forebygge, forhindre eller standse krig eller konflikt. En opgave der er ganske udfordrende og kræver en tålmodig, målrettet og ihærdig indsats.

Danmarks engagement i FN-missioner har tilsvarende varieret. Engagementet kulminerede i nyere tid med indsatsen i Kroatien og Bosnien tilbage i 1990'erne. I nyere tid er vores militære ramme således udgjort af alliance- eller koalitions partnere. Irak, Afghanistan og Libyen er gode eksempler på det. Meget tyder dog på, at vi i takt med nedtoningen af det militære bidrag i Afghanistan vil se en øget opmærksomhed mod hele spektret af FN-missioner. I den forbindelse er det vigtigt at understrege, at risikomomentet i nogle af disse missioner kan være betragteligt. Et forhold vi skal forholde os til, og være rede til at acceptere, for at Forsvaret fortsat kan vedblive at være et relevant udenrigspolitisk værktøj.

Bogen ridser i korte træk op, hvilke FN-missioner Danmark har støttet, hvad enten det har været med de styrkebidrag, der drog til Bosnien, eller om det har været ubevæbnede observatører, der har stået på en bjergtop i Kashmir og overvåget situationen mellem nabolandene. Bogen beskæftiger sig også med FN's egen udvikling, og her tænker jeg især på de erfaringer, FN har gjort sig med fredsbevaring og med samarbejdet med 193 medlemslande efter mere end 50 år.

Derudover har bogen også portrætter fra den senere tids danske FN-udsendte. Dette afsnit opdateres løbende i forbindelse med, at Forsvaret sender blå baretter ud til nye udfordringer.

Det er med stolthed, at jeg takker Forsvarets soldater for god og tro støtte til FN's fredsbevarende missioner.

Forsvarskommandoen (Kuglegården), november 2013

Peter Bartram
General
Forsvarschef

KAPITEL 1

BOSNISKE SOLDATER PASSER PÅ DANSKERNE

Helmandprovinsen Afghanistan 2011. En lang kolonne af køretøjer snegler sig igennem ørkenlandskabet. Lastbiler, enorme MRAP¹ køretøjer og en leopardkampvogn som eskorte. Alle er beklædt med centimetertykke panserplader for at beskytte chauffører og passagerer mod de frygtede improviserede sprængladninger, som har slået mange NATO-soldater ihjel. I lastbilens førerhus kan en dansk soldat se den stærkt befæstede base Camp Price. Nu er de snart i sikkerhed.

Den første person, han møder, er en høj, kronraget soldat med en felthue. Han er hverken dansker, amerikaner eller englænder. Han kommer fra Bosnien. 50 soldater fra det lille Balkanland bevogter Camp Price, hvor den danske kampgruppe har sit hovedkvarter. Helmand er det barskeste område i Afghanistan, og kun ganske få nationer tør sende soldater til dette sted. Imens de svedige passagerer fra MRAP-køretøjerne tager hjelme og fragveste af og drikker litervis af vand, står bosnierne rundt omkring i lejrens vagttårne og spejder efter enhver mistænkelig bevægelse i landskabet. For bare 15 år siden kæmpede mange af de bosniske soldater mod hinanden i en blodig borgerkrig.

- Jeg er meget stolt af mine mænd. Jeg har repræsentanter fra alle tre etniske grupper i Bosnien. De har været i krig. De har kæmpet imod hinanden og er tidligere kombattanter. Nu er de klar til at ofre deres liv for hinanden, siger styrkens leder kaptajn Ahmetovic til NATO Channel.

Det bosniske bidrag til operationerne i Afghanistan viser, at fredsbevarende arbejde kan betale sig, selv om det ind imellem virker håbløst. Bosnien er gået fra at være et land, der krævede en massiv international indsats for at forhindre en humanitær katastrofe, til at blive en nation, som hjælper andre lande med at komme på fode.

Bosniske soldater får overrakt en medalje for veludført tjeneste i Helmandprovinsen af chefen for det danske ISAF hold 14, oberst Kresten Hedegård. Foto: Forsvargalleriet

¹ MRAP betyder Mine-Resistant Ambush Protected vehicle og er et omkring 15 tons tungt amerikansk pansret køretøj, som Danmark i en periode lejede af den amerikanske hær til at transportere soldater i Helmandprovinsen.

Bosniens bemærkelsesværdige udvikling er blevet hjulpet på vej af danske soldater udsendt med FN. Det er det fredsbevarende arbejde, hvor soldaterne bærer den blå hjelm, som er emnet i denne bog. En dansk FN-styrke kom i 1992 til Bosnien for at sikre, at nødhjælp kunne komme frem til det borgerkrigshærgede samfund. Missionen, som varede indtil 1995, var en af FN's vanskeligste opgaver og blev kritiseret i medierne og af politikere fra forskellige lande. Dengang var der ikke meget, der tydede på, at danske soldater skulle komme til at arbejde sammen med det bosniske militær. De lokale militsstyrker, som bekæmpede hinanden, optrådte tit meget provokerende over for de danske FN-soldater, og kunne også finde på at beskyde dem med håndvåben, morterer eller kanoner. FN-operationen banede til sidst vejen for at USA og NATO kunne presse de stridende befolkningsgrupper i Bosnien til at indgå en fredsftale i 1995. Sidenhen fortsatte Danmark og andre NATO-lande arbejdet med at stabilisere Bosnien. Nu har den langvarige indsats båret frugt. Danske soldater hviler ud mellem deres operationer i deres lejr i Afghanistan, mens bosnierne holder vagt. En dansk officer fortæller:

- Jeg var i Bosnien for 13 år siden, som ganske ung konstabel og så et land, der var fuldstændigt i ruiner. Det er imponerende at se, at de på 13 år har været i stand til at opbygge en hær og nu er klar til at blive sendt til Afghanistan og støtte vores styrker. Det er utroligt spændende at se den succes, som det arbejde, vi rendte rundt og gjorde dernede, har været. Så må vi se, om vi om 15 år kan drage på mission med afghanske soldater, siger kaptajn Peter Seemholdt fra den Kongelige Livgarde.

FN-soldater på patrulje i Bosnien i 1994, hvor borgerkrigen havde raset i to år. Foto: UN Photo/John Isaac

KAPITEL 2

FORSVARETS INDSATS I DE FORENEDE NATIONER GENNEM HISTORIEN

Danmark kom med i FN allerede i 1945, og siden har danske soldater sat flere milepæle i FN's indsats for at løse verdens konflikter.

De allierede opfinder FN

De Forenede Nationer opstod på baggrund af Anden Verdenskrig 1939-45, der var en af de værste krige menneskeheden nogensinde har været igennem. Millioner af mennesker omkom i udryddelseslejre, bombardementer og i de voldsomme slag mellem de krigsførende lande. Lederne for de tre allierede stormagter USA, Sovjetunionen og Storbritannien besluttede i nytårsdagene 1941-42 at skabe en international organisation, som i fremtiden skulle forhindre krige.

Det blev i 1945 til de Forenede Nationer i daglig tale FN. Faktisk eksisterede der allerede en international organisation nemlig Folkeforbundet, der var blevet grundlagt efter Første Verdenskrig 1914-18, men dens virke havde været en fiasko blandt andet, fordi USA ikke var medlem. For at sikre sig at FN ikke led samme skæbne som Folkeforbundet, fik verdens fem stormagter USA, Sovjetunionen, Storbritannien, Kina og Frankrig en særlig rolle i organisationen. De fik permanent sæde i organisationens Sikkerhedsråd, der tager stilling til konflikter i verden. Desuden kan de fem permanente medlemmer nedlægge veto mod beslutninger i Sikkerhedsrådet.

Det sønderbombede Warszawa september 1939. Polen var det første land, som blev udsat for Anden Verdenskrigs ødelæggelser. Foto: UN Photo

Danmark bliver medlem

Danmark ville meget gerne være med i FN. Det er en stor fordel for et lille land, at internationale relationer bliver styret af en organisation frem for, at man skal stå alene overfor aggressive stormagter. I Anden Verdenskrig havde Danmark været magtesløs i forhold til det brutale Nazityskland, som holdt landet besat i fem år.

Minister uden portefølje Henrik Kauffmann underskriver FN's charter på Danmarks vegne 26. juni 1945 i San Francisco. Foto: UN Photo/R

FN's stiftere ville oprindeligt kun have de lande, der havde været med til at besejre Tyskland og Japan under Anden Verdenskrig med i FN. Selv om Danmarks krigsindsats var meget beskedent, blev den danske regering alligevel inviteret med til at underskrive FN's charter eller grundlov i San Francisco 26. juni 1945 sammen med 50 andre nationer.

De første missioner

Der skulle ikke gå mange år, før FN måtte anmode medlemslandene om støtte til at håndtere nye konflikter rundt omkring i verden. Den danske regering var meget interesseret i at stille soldater til rådighed for FN. Dels ønskede de danske politikere oprigtigt, at den nye verdensorganisation ville få succes, og dels ville Danmark gerne yde en større indsats for fred og sikkerhed i verden, end det var muligt under Anden Verdenskrig, hvor Danmark var afhængig af, at andre lande besejrede Tyskland.

I efteråret 1948 rejste danske officerer af sted for at deltage i FN's første fredsbevarende operation, nemlig UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) i Mellemøsten. Her havde den nyoprettede jødiske stat Israel været i krig med sine arabiske nabostater. Allerede i 1949 kom en ny anmodning om støtte fra FN til en mission i området mellem Indien og Pakistan. De to tidligere britiske kolonier kæmpede om hvem, der kunne få kontrol med den bjergrige provins Kashmir. I begge missioner stillede Danmark med ubevæbnede FN-observatører, der skulle holde øje med, om de stridende parter brød deres våbenhviler. Hvis der udbrød kampe, skulle de så hurtigt som muligt forsøge at få parterne til at aftale en ny våbenhvile.

Dansk FN-observatør i ingenmandsland mellem Israel og Syrien i 1966. Foto: FN-museet

Desuden var deres opgave at sende rapporter til FN-hovedkvarteret i New York. Observatørerne var afsted i mindst et år, og de kunne tage deres familie med på missionen. Familierne skulle indkvarteres privat. Det var vigtigt, at FN-observatørerne var strengt neutrale og ikke tog parti for eksempelvis enten inderne eller pakistanerne. Danske officerer viste sig at være gode til denne opgave.

I krig med FN?

I 1950 kom Danmarks velvilje over for FN på en alvorlig prøve. Denne gang bad FN om soldater til en regulær krig. Med USA i spidsen havde FN's Sikkerhedsråd besluttet at støtte Sydkorea militært, efter at landet var blevet invaderet af det kommunistiske Nordkorea. Den danske regering var betænkelig ved at skulle sende soldater til Sydkorea. Det danske forsvar var slet ikke klar til krig, og desuden var danske politikere bange for, at det ville provokere Sovjetunionen, hvis danske soldater drog i krig i Korea. Sovjetunionen var efter Anden Verdenskrig den stærkeste militærmagt i Europa og havde medvirket til, at mange østeuropæiske lande var blevet til kommunistiske diktaturstater.

Det danske hospitalsskib Jutlandia ankommer til Pusan i Sydkorea 1. marts 1951. Foto: UN Photo/PG

Den danske regering besluttede at yde et humanitært bidrag i stedet for et militært og tilbød FN et hospitalsskib, hvor sårede soldater fra FN-styrkerne kunne blive behandlet. 23. januar 1951 sejlede hospitalsskibet Jutlandia af sted mod Korea. Selv om det ikke var sådan et bidrag den amerikanskledede FN-styrke havde håbet på, så behandlede de danske sygeplejersker og læger om bord på Jutlandia omkring 5000 sårede under krigen, der varede indtil 1953.

Uenighed i Sikkerhedsrådet

Fra slutningen af 1940'erne kom konflikten mellem de to supermagter Sovjetunionen og USA til at dominere verdenspolitikken – det som man også kalder den kolde krig. Begge lande sad i FN's Sikkerhedsråd, og de var meget uenige om, hvordan verdenssamfundet skulle gribe ind i krige og konflikter. Det betød, at de ofte nedlagde veto mod hinandens forslag i FN's Sikkerhedsråd, og derfor var der ikke mange FN-missioner under den kolde krig. Koreakrigen var dog en undtagelse. I 1950 boykottede Sovjetunionen FN's Sikkerhedsråd, hvilket betød, at landet ikke kunne nedlægge veto mod FN-missionen i Korea, som derfor blev oprettet, selv om Sovjetunionen var imod FN's indgriben i konflikten. Ellers var det generelle billede under den kolde krig, at det kun var, når hverken USA's eller Sovjetunionens interesser var truet, at Sikkerhedsrådet kunne træffe beslutninger. Den danske regering frygtede, at Sovjetunionen ville forsøge at gøre Danmark til et kommunistisk land, og Danmark kom i 1949 ind i forsvarsalliancen NATO, der bestod af USA, Canada og en række europæiske lande. Samtidig var Danmark stadig en ivrig tilhænger af FN's fredsbevarende arbejde.

Danske FN-soldater i UNEF marcherer 21. december 1956 ind i lufthavnen i Port Said i Ægypten. Her fik de overdraget ansvaret for området fra britiske flyversoldater. Foto: UN Photo/GR

FN-MISSIONER I MELLEMLØSTEN

Her er en statistik over danske soldaters deltagelse i FN-missioner i Europa.

Igangværende missioner: UNTSO

Afsluttede Missioner:

UNEF I (GAZA)

Antal danske udsendte: 11.000

Periode med dansk deltagelse: 1956-67

Status: Missionen blev afsluttet, da parterne ikke længere ønskede FN's tilstedeværelse og der udbrød krig i området.

UNOGIL (Libanon)

Antal danske udsendte: Enkelte observatører

Periode med dansk deltagelse: 1958

Status: Missionen opfyldte sit formål, da UNOGIL's observatører konstaterede, at der ikke længere var massiv udenlandsk indblanding i urolighederne i Libanon.

UNYOM (Yemen)

Antal danske udsendte: 11

Periode med dansk deltagelse: 1963-64

Status: Missionen blev afsluttet, da parterne ikke respekterede de indgåede aftaler, og det var vanskeligt for observatørerne at overvåge situationen i landet.

UNIIMOG (Irak og Iran)

Antal danske udsendte: 40

Periode med dansk deltagelse: 1988-1991

Status: Missionen opfyldte sit formål, da fredsaftalen mellem Iran og Irak var implementeret.

UNIKOM (Irak og Kuwait)

Antal danske udsendte: 548

Periode med dansk deltagelse: 1991-2003

Status: Missionen blev afsluttet af hensyn til FN-personnellets sikkerhed, da en koalition af lande i 2003 invaderede Irak.

UNGCI (Nordlige Irak)

Antal danske udsendte: 390

Periode med dansk deltagelse: 1991-1999

Status: Missionen blev afsluttet af hensyn til FN-personnellets sikkerhed, da en koalition af lande i 2003 invaderede Irak.

UNAMI (Irak)

Antal danske udsendte: 64

Periode med dansk deltagelse: 2005-2012

Status: Missionen kører stadig.

UNIFIL (Libanon)

Antal danske udsendte: 1555

Periode med dansk deltagelse: 2006-2011

Status: Missionen kører stadig.

UNSMIS (Syrien)

Antal danske udsendte: 9

Periode med dansk deltagelse: 2012

Status: Missionen blev afsluttet, da Sikkerhedsrådet ikke forlængede mandatet, fordi der ikke var tegn på, at parterne ville indgå en stabil våbenhvile.

I FN's første væbnede fredsbevarende styrke

15. november 1956 landede 50 danske soldater på den ægyptiske flybase Abu Suweir. Det var de første soldater nogensinde, som var udsendt for at være med i en militær fredsbevarende FN-styrke. Det skete efter, at Israel, Storbritannien og Frankrig havde angrebet Ægypten, fordi landets præsident ville have kontrollen med Suez-kanalen, hvor skibe kunne passere fra Middelhavet til det Indiske Ocean. Selv om de tre lande med lethed besejrede Ægypten, blev de tvunget til at indgå våbenhvile, fordi USA og Sovjetunionen begge var modstandere af krigen. FN's Sikkerhedsråd besluttede, at en fredsbevarende styrke skulle sættes ind efterhånden, som de britiske, franske og israelske soldater trak sig tilbage fra de dele af Ægypten, som de havde besat. FN-styrken fik navnet United Nations Emergency Force – UNEF – og var de første år på 6000 mand, hvoraf 400 var danske soldater. Hidtil havde FN blot udsendt ubevæbnede observatører, men i dette tilfælde var der tale om let bevæbnede FN-soldater, der havde ret til at bruge våben til selvforsvar. Alle parter i konflikten havde accepteret, at FN sendte soldater til Mellemøsten for at sikre, at krigen ikke brød ud igen, og at våbenhvilen blev overholdt.

Gennem Sinaiørkenen

I november 1956 blev den danske styrke placeret i byen Port Said i Ægypten. Den første måned var præget af ægyptiske overfald på de britiske soldater, der stadig ikke havde forladt området. Danskerne overtog de steder, hvor de britiske soldater havde været. En enkelt gang beskød snigskytter de danske soldater, og de besvarede ilden. Den ansændte atmosfære forsvandt efter, at briterne gik om bord på deres skibe og sejlede væk i slutningen af december. Næste opgave for UNEF var at marchere igennem den gule Sinaiørken, imens de israelske soldater kørte tilbage til hjemlandet. I marts 1957 nåede

To danske soldater på vagt på våbenhvilelinjen mellem Israel og Ægypten.
Foto: UN Photo/JG

de danske soldater til Gazastriben syd for Israel, hvor de fik en fast base – og derfor bliver denne FN-styrke ofte omtalt som Gazastyrken. Hver sjette måned blev soldaterne skiftet ud med nye, og på de næste hold var danskernes opgaver mere rutineprægede. UNEF var med til at skabe ro i området, fordi den adskilte israelerne fra deres arabiske fjender, men ingen af konfliktens parter ønskede at indgå en permanent fredsftale. Mens de danske FN-soldater patruljerede i Gazaområdet, sendte Danmark FN-observatører ud

til tre kortvarige missioner, UNOGIL i Libanon 1958, UNYOM i Yemen 1963-64 og UNIPOM i Indien-Pakistan 1965-66. UNEF måtte lukke i 1967. Først meddelte Ægypten FN, at de ikke længere ønskede UNEF's tilstedeværelse, og i juni 1967 kørte israelerne tværs igennem FN-styrken og angreb ægypterne. De danske soldater var heldigvis ikke i vejen for kampene, men 14 indiske og en brasiliansk FN-soldat blev dræbt, da krigen begyndte. Omkring 8000 danske soldater gjorde tjeneste i UNEF fordelt på 21 hold.

Kaos i Congo

Før Anden Verdenskrig havde mange af de europæiske lande kolonier i Asien og Afrika. I 1950'erne og 60'erne blev de fleste af kolonierne omdannet til selvstændige stater. Det gav ofte anledning til borgerkrige, hvor befolkningsgrupper eller politiske partier med våbenmagt forsøgte at få magten i de nye lande. Det gigantiske afrikanske land Congo fik en meget tumultagtig begyndelse som selvstændig nation. Området, der var på størrelse med Grønland, havde været en belgisk koloni. Belgierne havde ikke sørget for at uddanne landets indbyggere særligt meget, så da de i 1960 med kort varsel overlod Den Demokratiske Republik Congo til lokalbefolkningen, manglede congoleserne forudsætningerne for at styre et land. Resultatet var kaos. Den nyoprettede congolesiske hær gik til angreb på de belgiere, som var tilbage i landet. Belgien sendte faldskærmstropper ind for at beskytte sine landsmænd. En af landets største og rigeste provinser - Katanga - erklærede, at den havde løsrevet sig fra Congo, og nu var en selvstændig nation. Den tidligere belgiske koloni Congo var ved at gå i opløsning. FN's generalsekretær - svenskeren Dag Hammarskjöld - bad landene i FN's Sikkerhedsråd om et mandat til, at FN kunne hjælpe Congo med at få genoprettet ro og orden og støtte landet med at opbygge statslige institutioner. 14. juli 1960 oprettede FN's Sikkerhedsråd FN-missionen - Organisation des Nations Unies à Congo (ONUC) - der skulle yde teknisk assistance til den meget

En dansk helikopterbesætning flyver i oktober 1960 en syg dreng fra en nærliggende landsby til Matadi hospitalet i Congo. Foto: UN Photo/JH

uerfarne congolesiske regering, overtage militære stillinger, som tidligere var besat af belgiske faldskærmsenheder, uddanne Congos hær og politi og få provinsen Katanga til at trække sin løsrivelse tilbage.

Ingen danske kampsoldater

Danmark støttede ONUC med fly- og helikopterbesætninger, MP-soldater, soldater til transportkontrol, køretøjsteknikere, sanitetspersonel (læger og administratorer af sanitetsdepoter) og stabsofficer. Omkring 1000 mand fra både Hæren, Flyvevåbnet og Søværnet deltog i ONUC i årene 1960-64. Grunden til at Danmark hovedsageligt udsendte logistisk og teknisk personel til Congo var, at ONUC foretrak, at kampenhederne bestod af afrikanske og asiatiske soldater. Næsten alle hvide soldater blev mistænkt for at være belgiere og var i fare for at blive overfaldet af congolesere, der var vrede på de tidligere koloniherrer. De mange små danske bidrag var med til at overvinde ONUC's mange udfordringer i det kæmpemæssige afrikanske land. Ingen danskere blev dræbt, men 245 andre FN-soldater mistede livet under kamphandlinger. Også generalsekretæren Dag Hammarskjöld blev dræbt, da hans fly 18. september 1961 styrtede ned på vej til Congo. Siden denne tragiske hændelse er det ikke længere generalsekretæren, der rejser rundt og forhandler våbenhviler og fredsaftaler. Generalsekretæren udpeger i stedet for en særlig repræsentant, der er bindeleddet mellem FN i New York og den pågældende mission. Til sidst lykkedes det ONUC at få situationen i Congo stabiliseret så meget, at landet kunne køre videre ved egen hjælp.

På mission i ferieparadis

Mange forbinder den lille Middelhavsø Cypern med hyggelige charterferier, men øen er også skueplads for en hidtil uløselig og til tider voldelig konflikt. Hele 23.000 danske soldater har igennem årene været i FN-tjeneste på Cypern, så på den måde var det det største danske bidrag til en FN-mission.

Problemerne på Cypern begyndte, da øen fik uafhængighed fra Storbritannien i 1960, og de græske og tyrkiske cyprioter skulle enes om at danne et fælles samfund. I 1964 brød samarbejdet mellem de to befolkningsgrupper fuldstændig sammen, og det kom til væbnede sammenstød mellem græsk- og tyrkiskcyprioter. I første omgang forsøgte britiske soldater at standse kampene, men de blev i marts 1964 afløst af FN-styrken United Nations Forces in Cyprus (UNFICYP). Både Grækenland og Tyrkiet accepterede, at FN forsøgte at skabe betingelser for en fredsaftale på øen. I maj-juni 1964 ankom 1000 danske FN-soldater til Cypern. Sammen med kolleger fra Canada, Finland, Irland og Sverige skulle de forhindre kampene i at blusse op, medvirke til at skabe ro og orden, og til at Cyperns indbyggere igen kunne få en normal dagligdag. I de første seks år lå det danske kontingent i byen Nicosia, hvor det hovedsageligt patruljerede langs "den grønne linie", der adskilte byens græsk- og tyrkiskcyprioter. UNFICYP blev omorganiseret i 1970 og den danske styrke, som nu var reduceret til 300 mand, flyttede til det kuperede og frugtbare Lefkadistrikt.

Danske FN-soldater midt i en krig

Cyperns problemer voksede i 1970'erne, idet græskcyprioterne begyndte at slås indbyrdes. 15. juli 1974 tog den græskcypriotiske nationalgarde magten i den græskkontrollerede del af øen ved et kup. Kupmagerne på Cypern fik støtte fra militærjuntaen i Grækenland, og det var et brud på de internationale aftaler om Cypern. Det fik Tyrkiet til at invadere Cypern for at beskytte tyrkiskcyprioterne. Uheldigvis kom de danske soldater til at befinde sig i skudlinjen, da Lefkadistriktet blev skueplads for hårde kampe mellem tyrkiske soldater, tyrkiskcyprioter og den græskcypriotiske nationalgarde. Særligt farligt var det for de danskere, som gjorde tjeneste på isolerede observationsposter,

Danske FN-soldater ser til, mens tyrkiske fly bomber byen Limnitis i sommeren 1974. Foto: Flemming Wrist-Knudsen

Danske soldater på DANCON-march i 1974. Den første DANCON-march blev gået på Cypern i 1972. Siden er det blevet en tradition i det danske Forsvar, at danske udsendte soldater arrangerer en march, mens de er på mission et sted i verden. I dag har DANCON-marchen også mange udenlandske deltagere. Foto: Flemming Wrist-Knudsen

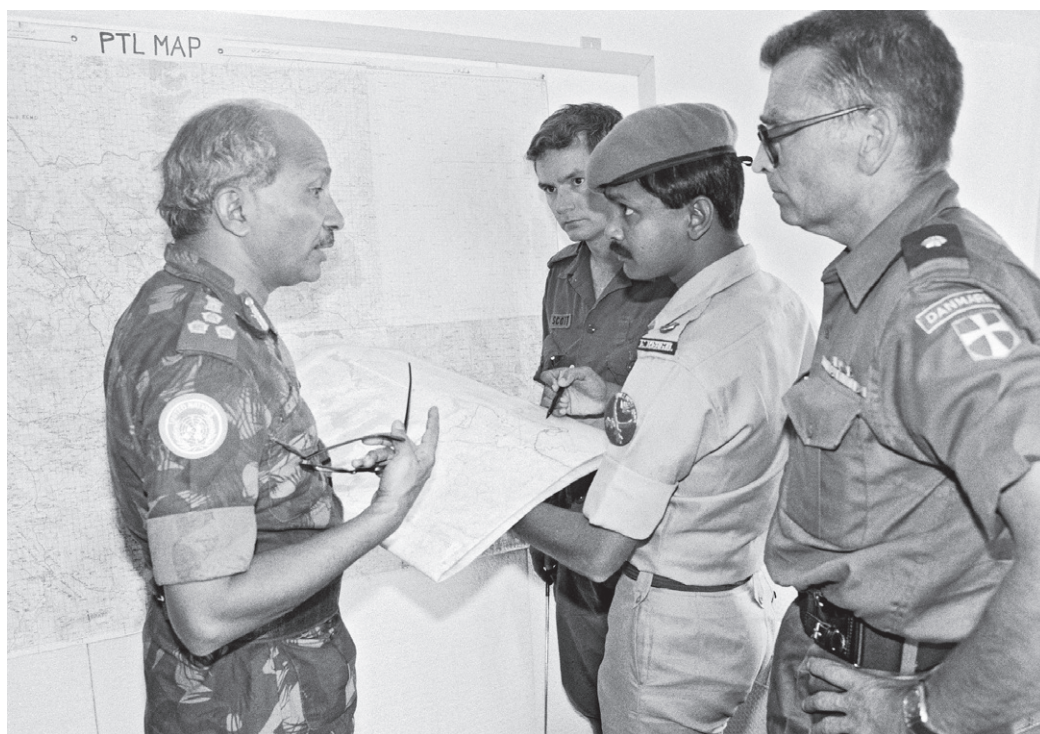

som pludselig befandt sig i en granat- og kugleregn midt på slagmarken. Den danske styrke gjorde en stor indsats for at evakuere deres kammerater fra observationsposterne. Opgaven var meget vanskelig, fordi krigens parter ikke respekterede de neutrale FN-soldater og kunne finde på at skyde efter dem. Samtidig var de danske soldater ikke udrustet med pansrede køretøjer, der kunne beskytte dem mod ild fra håndvåben. En dansk soldat blev såret af skud i ryggen, da han 21. juli var på vej væk fra en observationspost. Ellers lykkedes det at få alle i sikkerhed i de danske lejre. Her måtte soldaterne flere gange kaste sig ned i skyttehuller, når tyrkere og græskcyprioter skød granater mod hinanden, eller det tyrkiske flyvevåben kastede bomber. I august ebbede kampen ud. Tyrkerne havde erobret de områder, de ville. De danske soldater gik i gang med at opsætte nye observationsposter, men her blev styrken ramt af en tragisk ulykke. Den 16. august kørte en upansret folkevognsbus med fem danskere på en mine. To soldater blev dræbt ved eksplosionen.

Den tyrkiske invasion er det dramatiske højdepunkt i UNFICYP's historie. Der var dog også mange danske soldater, som oplevede øen som meget fredelig, selv om fredsforhandlingerne mellem græskcyprioter og tyrkiskcyprioter var i dødvande. I stille perioder kunne soldaterne i deres fritid nyde Cyperns turistseværdigheder og forlystelser. Øens nattelev var også en stor fristelse for soldaterne. Fra midten af 1980'erne begyndte danske politikere at stille spørgsmålstegn ved, om Cypern var det sted, hvor danske soldater bedst kunne gøre en indsats for en fredeligere verden. FN's fredsbevarende indsats havde nemlig fået bedre arbejdsbetingelser, og der var behov for soldater mange andre steder.

FN i arbejdstøjet

I slutningen af 1980'erne blev forholdet mellem USA og Sovjetunionen meget bedre. Det betød, at FN's Sikkerhedsråd fik lettere ved at træffe beslutninger. De to supermagter holdt op med at blokere for hinandens forslag. Flere og flere FN-missioner blev søsat. Danmark støttede op om en del af de nye missioner. I 1988 drog danske officerer af sted som FN-observatører til Iran-Irak (UNIIMOG) og Afghanistan (UNGOMAP). I Namibia (UNTAG) i Sydvestafrika leverede Danmark et større bidrag med et stabskompagni på 132 mand, der skulle organisere FN-styrkens transport og modtagelse og afsendelse af

Dansk FN-observatør studerer kortet over Irak og Iran. Missionen UNIIMOG skulle overvåge, at irakiske og iranske styrker efter otte års krig trak sig tilbage bag landenes anerkendte grænser. Foto: UN Photo

post. Namibia var endnu ikke et selvstændigt land og havde i mange år været hærget af en krig mellem sydafrikanske soldater og namibiske guerillasoldater, men nu var der indgået en fredsaftale. FN-missionen skulle sikre, at udenlandske soldater forlod Namibia, og at der kunne holdes fredelige og frie valg i landet. Valget blev gennemført med en meget høj valgdeltagelse, og 21. marts 1990 kunne Namibia erklære sig selvstændigt, hvorefter FN afsluttede missionen. I 1990-1991 tvang en koalition af vestlige og arabiske lande med USA i spidsen Irak til at trække sig ud af Kuwait, som landet havde invaderet i 1990. I april 1991 blev der indgået våbenhvile, og landene i FN's Sikkerhedsråd blev enige om at oprette en observatørmision, der skulle operere langs grænsen mellem Irak og Kuwait og holde øje med, om fjendtlighederne blev genoptaget. I missionens første måneder havde observatørerne brug for beskyttelse fra soldater, og Danmark omdirigerede soldater, som skulle have været til Cypern, til Kuwait. Året efter ophørte den danske støtte til UNFICYP. 57 hold danske soldater gjorde tjeneste på Cypern. Ud over soldaterne til Kuwait stillede Danmark også med officerer som observatører til UNIKOM (United Nations Iraq-Kuwait Observer Mission).

Balkan eksploderer

Omkring 1990 opstod et helt nyt verdensbillede. Sovjetunionen gik i opløsning, og USA stod tilbage som verdens eneste supermagt. De kommunistiske regimer i Østeuropa faldt som dominobrikker. En myriade af nye stater opstod i Østeuropa og i det tidligere Sovjetunionen. I Danmark åndede politikerne lettet op. Der var ikke længere en trussel

Danske FN-soldater fra UNPROFOR i en pansret mandskabsvogn kører ind i den ødelagte by Karlovac i Kroatien. Foto: Forsvarsgalleriet

fra Sovjetunionen. Det betød, at Danmark nu kunne føre en lidt friere udenrigspolitik, hvor man ikke længere behøvede at tage hensyn til, hvordan Sovjetunionen ville reagere på danske politiske initiativer. Danske soldater blev nu udsendt til mere krævende missioner, hvor risikoen for at lide tab var større, men hvor det til gengæld også gav mere international prestige at være med. En af de vanskelige opgaver, som Forsvaret fik, var missionerne i det tidligere Jugoslavien. Ligesom Sovjetunionen havde Jugoslavien været et kommunistisk land, men det var desuden sammensat af mange forskellige etniske grupper, der var stærkt uenige om, hvordan Jugoslavien skulle deles op. Det første sted, hvor der var brug for FN-soldater, var i et af de nye lande, nemlig Kroatien. Her havde

FN-MISSIONER I EUROPA

Her er en statistik over danske soldaters deltagelse i FN-missioner i Europa.

Afsluttede missioner:

UNFICYP (CYPERN)

Antal danske udsendte: 23.346

Periode med dansk deltagelse: 1964-1992, en stabsofficer 1993-94

Status: Endnu ingen politisk løsning på konflikten.

UNPROFOR (KROATIEN, BOSNIEN OG DEN TIDLIGERE JUGOSLAVISKE REPUBLIK MAKEDONIEN)

Antal danske udsendte: ca. 8044

Periode med dansk deltagelse: 1992-95

Status: I marts 1995 blev indsatserne i Kroatien og den tidligere jugoslaviske republik Makedonien selvstændige missioner. I december 1995 overtog NATO ansvaret for den militære operation i Bosnien.

UNPREDEP (DEN TIDLIGERE JUGOSLAVISKE REPUBLIK MAKEDONIEN)

Antal danske udsendte: 469

Periode med dansk deltagelse: 1995-1999

Status: Missionen blev afsluttet, da Kina nedlagde veto mod en forlængelse af missionen.

UNMIK (KOSOVO)

Antal danske udsendte: 29

Periode med dansk deltagelse: 1999-2011

Status: Missionen fokuserer efter Kosovos selvstændighed på sikkerhed, stabilitet og respekt for menneskerettighederne i Kosovo.

UNOMIG (GEORGIEN)

Antal danske udsendte: 111

Periode med dansk deltagelse: 1993-2009

Status: Missionen blev afsluttet i 2009, fordi der ikke kunne opnås enighed i Sikkerhedsrådet om forlængelse af mandatet.

der i 1991 været kampe mellem landets kroatisk og serbiske indbyggere, og en del områder var kommet under serbisk kontrol. Det lykkedes FN at få forhandlet en våbenhvile på plads. I april 1992 rejste omkring 900 danske soldater til Kroatien, for at deltage i FN-missionen United Nations Protection Force (UNPROFOR), der skulle operere i de serbisk besatte områder – der blev betegnet United Nations Protected Areas (UNPA).

Borgerkrig i Bosnien

Uroen i det tidligere Jugoslavien spredte sig i 1992 til Bosnien, der havde erklæret sig selvstændigt samme år. De bosniske serbere nægtede at være med i en stat sammen med bosniske kroater og muslimer, og der udbrød krig mellem de tre befolkningsgrupper. Ret hurtigt erobrede de militært overlegne serbere 70% af landet, mens muslimerne var isoleret i små enklaver, hvor der var meget kummerlige forhold. Derfor besluttede FN at udvide UNPROFOR til også at omfatte Bosnien. En ny FN-styrke blev stabled på benene. Dens opgave var at eskortere nødhjælpskonvojer, der ofte blev udsat for chikane og beskydning fra krigens forskellige parter. Danmarks bidrag til denne opgave var i første omgang et hovedkvarterkompagni på 142 mand, som fik base i Kiseljak uden for hovedstaden Sarajevo. Hovedkvarterkompagniet begyndte sin mission i oktober 1992. Diplomaterne arbejdede forgæves for at få fred i Bosnien, og i 1993 besluttede FN at udvide

Danske pansrede mandskabsvogne kører eskorte i den belejrede by Sarajevo. Foto: Per Amnitzbøl Rasmussen, Forsvarsgalleriet

Danske soldater i en finsk pansret SISU-mandskabsvogn på patrulje i Makedonien. Foto: Per Amnitzbøl Rasmussen, Forsvarsgalleriet

aktiviteterne i Bosnien til at omfatte seks sikre zoner, hvor flygtningenes sikkerhed var garanteret af FN. En af zonerne – Tuzla – skulle beskyttes af en nordisk bataljon - NORBAT II. Danmarks betingelse for at være med i NORBAT II var, at danske kampvogne skulle være en del af styrken. Selv om den ene våbenhvile afløste den anden i Bosnien, fortsatte kampene i landet, og derfor forlangte Danmark, at FN-soldaterne skulle have hærens tungeste våben med, så de kunne svare ordentligt igen, hvis de blev angrebet. Det var noget helt nyt i FN's fredsbevarende operationer med så svære våben, og det krævede lange og svære forhandlinger for at få FN med på ideen. Bagefter gjorde serberne alt for at forsinke kampvognenes ankomst til Bosnien. Først i januar 1994 kom ti danske kampvogne frem til Tuzla. Her blev kampvognene på grund af deres hvide farve kaldt for sneleoparderne. Danmark sendte også FN-observatører af sted til både Kroatien, Bosnien og Makedonien. I Makedonien støttede Danmark indsatsen med en mindre styrke soldater på omkring 50 mand i en fælles nordisk bataljon, der var med i en mission, som skulle forebygge, at den tidligere jugoslaviske republik Makedonien blev trukket med i de mange stridigheder i nabolandene. Den nordiske bataljon var overvejende finsk og anvendte finske pansrede SISU-køretøjer. Soldaterne fra Norge, Sverige og Danmark udgjorde i fællesskab en skandinavisk underafdeling i bataljonen, som i øvrigt var rigt udstyret med finske saunaer i lejre og på observationsposter. Missionen var en succes, da det lykkedes at forhindre Balkankrigens spredning ind i Makedonien under UNPREDEP-perioden.

Kampvogne i baghold

De danske og svenske soldater i den nordiske bataljon i Tuzla arbejdede hårdt for at få et godt samarbejde med alle parter i konflikten i deres ansvarsområde, men de bosniske serbere var meget mistroiske overfor FN-soldaterne. I april 1994 blev forholdet til de bosniske serbere meget køligt efter, at NATO-fly på FN's anmodning havde bombet bosnisk-serbiske stillinger et andet sted i Bosnien. Næsten hver dag regnede bosnisk-serbiske granater ned over Tuzla lufthavn, som den nordiske bataljon skulle holde åben. 29. april 1994 angreb de en observationspost med svenske FN-soldater i bjergene. Sneleoparderne rykkede om aftenen ud for at komme svenskerne til undsætning, men de blev også beskudt, selv om de var hvidmalede og havde FN-mærker. Den danske næstkommanderende i bataljonen, oberstløjtnant Lars Møller, gav kampvognene ordre til at skyde igen. Ifølge FN's mandat måtte FN-soldaterne gerne åbne ild i selvforsvar. Selv om de befandt sig i en bosnisk-serbisk regn af granater og missiler, fik kampvognene ram på en række bosnisk-serbiske bunkere og panserværnskanoner, og efterhånden stilnede kampen af. Da kampvognene ville trække sig tilbage, angreb de bosniske serbere påny.

Dansk Leopard 1A5 kampvogn i Bosnien. Det var denne type kampvogn, som besejrede de bosnisk-serbiske styrker 29. april 1994.
Foto: Forsvarsgalleriet

En dansk soldat tager afsked, før han rejser på FN-mission med UN-PROFOR. En del soldater fik psykiske problemer, når de vendte hjem på grund af de barske oplevelser, de fik i Bosnien eller Kroatien.
Foto: Forsvarsgalleriet

De skød med alt, hvad de havde. Straks svarede kampvognene igen, og slaget fortsatte, indtil en kæmpeeksplosion oplyste den bosniske nat. En kampvognsgranat havde truffet et bosnisk-serbisk ammunitionsdepot, og det fik de bosniske serbere til at standse med at skyde. Begivenheden var skelsættende både i FN's og dansk historie. Det var første gang en FN-styrke havde sat sig så voldsomt til modværge, og danske Lars Møller og sneleoparderne blev verdenskendte. Episoden fik FN til at indse, at det på farlige missioner var en god ide, hvis soldaterne var udrustet med tunge våben, så de kunne forsvare sig ordentligt og på den måde sætte sig i respekt over for konfliktens parter. Operation Bøllebank – som indsættelsen af kampvognene blev kaldt – var et bevis på, at danske soldater også kunne bruges i farlige situationer, hvor der skulle sættes hårdt mod hårdt, og ikke blot duede, når der skulle holdes vagt på en stiltfærdig FN-mission. Det betød, at danske politikere blev opmærksomme på, at Forsvaret kunne magte vanskelige opgaver, når der i de følgende år var bud efter soldater i kriseområder rundt omkring i verden.

Sammenbrud i Kroatien

Den danske indsats på Balkan indeholder også en række sorte kapitler. Fire danske soldater mistede livet, mens de var udsendt på FN-missionen i Kroatien. Den første var en FN-observatør, der i april 1994 kørte på en mine. I det hele taget blev situationen i Kroatien mere og mere tilspidset. Kroaterne ventede bare på, at de var stærke nok til at angribe de serbiske områder, mens serberne i de FN-beskyttede zoner var irriterede på FN-soldaterne over, at de var for svage til at forsvare dem mod et eventuelt kroatisk angreb. De holdt efterhånden op med at respektere FN-soldaterne og gjorde, som det passede dem. I 1995 kom den kroatisk invasion. Den danske bataljon var spredt over et stort område, og på flere steder blev danskerne fanget i hårde kampe. Den 4. august forsøgte en dansk sergent at stoppe kroatisk soldater, som beskød deres observationspost, men han blev dræbt af deres skud. 8. august havde kroaterne indtaget de serbiske områder. Der var ikke længere behov for FN-missionen. Mens den danske bataljon var ved at pakke sine lejre ned på grænsen mellem Bosnien og Kroatien, blev den ramt af en ny tragedie. Den 18. og 19. september 1995 angreb den kroatisk hær ind i Bosnien fra områder i Kroatien ganske tæt på de danske lejre. Det fik de bosniske serbere til at skyde direkte ind i de danske lejre. To danske soldater mistede livet, og 13 blev såret. FN-styrken i Kroatien var ikke lige så godt udrustet, som den nordiske bataljon i Bosnien. Derfor kunne soldaterne ikke gøre andet end at søge ly i beskyttelsesrum og være klar til at forsvare lejrene. Også borgerkrigen i Bosnien fik en voldsom afslutning. De bosniske serbere indtog i juli 1995 den sikre zone Srebrenica og begik en massakre mod bosniske muslimer, uden at de letbevæbnede hollandske FN-soldater kunne gribe ind. Samme måned blev det danske hovedkvarterkompagni i Sarajevo pludselig beskudt med granater, mens det var ved at grille, og de fleste af soldaterne stod udendørs. En dansk soldat blev hårdt såret. NATO-landene besluttede, at de ville tvinge de bosniske serbere til forhandlingsbordet og standse deres optrapning af krigen. I tre uger bombede NATO-fly bosnisk-serbiske stillinger, indtil de accepterede det internationale samfunds betingelser. 12. oktober 1995 kom der endelig en stabil våbenhvile, som stoppede blodsudgydelserne. Det førte til Daytonaftalen, hvor parterne gik med til, at en NATO-styrke afløste FN-soldaterne i Bosnien.

Læren fra Balkan

Det danske Forsvar lærte meget af FN-missionerne på Balkan, hvor soldaterne ofte skulle operere i et miljø, hvor der reelt var krig. Kampvognene i Bosnien havde bevist, at en robust styrke er nødvendig på en mission i et så uroligt område som Balkan. De stridende parter i Bosnien havde respekt for den nordiske bataljon, mens den lettere bevæbnede styrke i Kroatien havde store problemer med at få kroaterne og serberne til at rette sig efter anmodninger fra FN.

På de mere fredelige FN-missioner kom de udsendte soldater fra mange forskellige enhe-

der, og var ikke vant til at samarbejde. Samtidig blev de først samlet forholdsvis kort tid før missionen. Dette fungerede ikke på en farlig mission som på Balkan, hvor soldaterne kom ud i meget pressede situationer. Frem over blev soldaternes missionsforberedende uddannelse forbedret, og enhederne blev i højere grad sammensat af soldater, der kendte hinanden fra den daglige tjeneste hjemme i Danmark og havde tillid til hinanden. Endelig fandt man ud af, at Forsvaret slet ikke var forberedt på, at soldater kunne få psykiske problemer efter udsendelse. Særligt Balkanveteranerne var hårdt ramt, fordi de oplevede at blive skudt på uden at kunne svare igen og var vidne til, hvordan parterne mishandlede uskyldige civile.

Et overanstrengt FN

1990'erne var begyndt meget lovende for FN, fordi samarbejds klimaet i Sikkerhedsrådet blev bedre, men efterhånden udviklede årtiet sig til lidt af et mareridt. Organisationen påtog sig så mange fredsbevarende missioner, at medlemslandene havde svært ved at følge med.

Derfor fik mange missioner for få og dårligt udrustede soldater. Parterne i de mange konflikter var ligeglade med FN-soldaterne og fortsatte med at begå overgreb på civilbefolkningen og på hinanden. Det var tilfældet i Bosnien og Kroatien, men endnu værre gik det i Rwanda, hvor et regulært folkemord fandt sted, uden at den lille let udrustede FN-styrke i landet kunne gøre noget. Problemerne i det fredsbevarende arbejde førte til selvansagelse i FN, som satte et reformarbejde i gang for at effektivisere sine fredsbevarende operationer. I afsnit 3 vil vi komme nærmere ind på, hvad FN lærte af 1990'ernes vanskeligheder i det fredsbevarende arbejde.

Krigshærgen bygning i det centralasiatiske land Tadsjikistan. I forgrunden står en dansk FN-observatør.
Foto: Ib Nordentoft Andersen, Forsvarsgalleriet

Efter oplevelserne på Balkan foretrak Danmark i stigende grad at deltage i NATO-operationer frem for FN-missioner, og der gik længere tid i mellem, at Danmark udsendte større kontingenter af sted med FN. Til gengæld var Danmark stadig repræsenteret på mange observatørmissioner. Mest omfattende var Danmarks deltagelse i FN's mission UNGCI i det nordlige Irak i årene 1991-1999. Her var den tidligere chef for Jægerkorpset Poul Dahl på et tidspunkt chef for FN-styrken. Ellers sendte Danmark FN-observatører og stabsofficer af sted til Georgien (1993), Tadsjikistan (1994), Timor Leste (1999), Sierra Leone (1999), Congo (2000), Liberia (2003), Vest Sahara (2005), Nepal (2007), Centralafrikanske Republik (2008), Korea (2009), Sydsudan (2011) og Syrien (2012). I FN's unge år gik de fredsbevarende operationer ofte ud på at adskille regulære hærstyrker, der havde

FN's generalsekretær Kofi Annan taler med brigadegeneral Finn Særmark-Thomsen ved indvielsen af SHIRBRIG i 1997. Finn Særmark-Thomsen var den første chef for FN's udrykningsstyrke - SHIRBRIG. Foto: Forsvarsgalleriet

været i krig, men i de seneste år har de ofte handlet om at stabilisere lande, der har været i borgerkrig. Her færdes FN-observatørerne på steder med en meget svag statsmagt og mange forskellige bevæbnede grupper. Både i Georgien og Tadsjikistan oplevede danske FN-observatører at blive kidnappet af guerillasoldater eller kriminelle bander. I alle tre tilfælde blev de løsladt igen efter kort tid.

Hovedkvarter for FN i Danmark

Selv om FN's fredsbevarende arbejde løb ind i en krise i 1990'erne, fortsatte Danmark med at støtte op om indsatsen. Særlig den socialdemokratiske forsvarsminister Hans Hækkerup (1993-2000) var en stærk tilhænger af FN. Han tog initiativ til at en række medlemslande gik sammen om at oprette en hurtig udrykningsstyrke med hovedkvarter i Danmark. Styrkens navn var SHIRBRIG (Stand-by High Readiness Brigade for UN Operations), og dens stab fik adresse på Høvelte Kaserne sammen med Den Kongelige Livgarde. I 1997 blev SHIRBRIG indviet af FN's generalsekretær Kofi Annan.

Parade med det danske hovedkvarterkompagni i Asmara i Eritrea. Foto: Forsvarsgalleriet

I år 2000 var SHIRBRIG klar til at gå i aktion for FN. Det vil sige, at den var parat til at rykke ud i et missionsområde i seks måneder. I første omgang var det meningen, at styrken skulle til Libanon, men det blev i efteråret 2000 ændret til FN-missionen UNMEE i Etiopien og Eritrea. De to lande var i krig 1998-2000, men havde aftalt at holde våbenhvile og lade en FN-styrke komme ind imellem deres militære styrker. Det danske kontingent bestod af 320 mand – et hovedkvarterskompagni, et ingeniørdetachment, militærpolitifolk samt administrativt personel. Desuden var 80 ingeniørsoldater i Eritrea for at bygge den danske lejr Camp Bifrost, som lå nærheden af byen Asmara. Det lykkedes SHIRBRIG at give FN-missionen UNMEE en god begyndelse. For den danske styrke var de største udfordringer at få forsyninger fra FN. Både med hensyn til kort, køretøjer og mad leverede FN ikke det, danskerne var blevet lovet. I de seks måneder den danske styrke var af sted, ydede den en professionel indsats, og soldaterne var gode til at overvinde de mange uforudsete problemer, der kan opstå, når man er første hold på en mission. I de følgende år fortsatte Danmark med at sende FN-observatører af sted til missionen. Desværre kunne parterne ikke blive enige om en løsning på konflikten. I 2008 gjorde Eritrea vilkårene for FN-styrken så vanskelige, at UNMEE måtte lukke.

I 2005 fik SHIRBRIG en ny opgave. Styrken skulle medvirke til at sikre en fredsaftale mellem den sudanesiske regering og oprørsstyrker i den sydlige del af landet. Landene i SHIRBRIG havde dog kun ganske få soldater til rådighed til en ny FN-mission, så de fleste soldater måtte FN hente uden for SHIRBRIG-landene. Danmark stillede med omkring 45 soldater til FN-missionen i Sudan, der hovedsageligt arbejdede i hovedkvarteret i Khartoum, mens en mindre gruppe var placeret i Juba i den sydlige del af landet. UNMIS afsluttede sin opgave, da Sydsudan blev selvstændigt i 2011. Ud over de to store opgaver i Eritrea og Sudan havde SHIRBRIG's planelement endnu fire mindre udsendelser, hvor de støttede FN og organisationen af vestafrikanske lande (ECOWAS) med planlægningsopgaver og nye missioner.

Kenyanske soldater fra East Africa Stanby Forces træner fredsbevarende opgaver. Danmark støtter sammen med de andre nordiske lande opbygningen af en østafrikansk udrykningsstyrke, som i fremtiden skal kunne gribe ind over for voldsomme begivenheder i regionen. Foto: Lars Bøgh Vinther, Forsvarsgalleriet

FN-MISSIONER I ASIEN

Her er en statistik over danske soldaters deltagelse i FN-missioner i Asien (bortset fra Mellem-østen).

Igangværende missioner: UNAMA (Afghanistan) og UNCMAC (Korea)

Afsluttede missioner:

UNMOGIP (KASHMIR)

Antal danske udsendte: 567

Periode med dansk deltagelse: 1949-2008

Status: Endnu ingen politisk løsning på konflikten.

UNIPOM (PAKISTAN OG INDIEN)

Antal danske udsendte: 4

Periode med dansk deltagelse: 1965-66

Status: Missionen afsluttedes, da fjendtlighederne mellem Pakistan og Indien var ophørt.

UNGOMAP (AFGHANISTAN)

Antal danske udsendte: 8

Periode med dansk deltagelse: 1988-90

Status: Der var ikke international opbakning til fortsættelse af missionen.

UNMOT (TADSIKISTAN)

Antal danske udsendte: 20

Periode med dansk deltagelse: 1994-97

Status: Missionen blev afsluttet, da der blev indgået en fredsftale mellem de stridende parter.

UNMAET, UNTAET OG UNMISSET (TIMOR LESTE)

Antal danske udsendte: 29

Periode med dansk deltagelse: 1999-2005

Status: Missionen blev afsluttet, da den nye stat Timor-leste kunne fortsætte uden assistance fra FN.

UNMIN (NEPAL)

Antal danske udsendte: 6

Periode med dansk deltagelse: 2007-2011

Status: Missionen blev afsluttet i 2011 efter at have overvåget fredsprocessen i Nepal. FN's politiske afdeling følger situationen i landet.

Jutlandias indsats i Koreakrigen 1950-53 er ikke taget med, da det var en civil humanitær indsats.

SHIRBRIG lukker

SHIRBRIG's indsats i Sudan viste, at udrykningsbrigaden kun eksisterede på papiret. Landene i SHIRBRIG-samarbejdet var fuldt optagede af andre militære operationer – eksempelvis i Afghanistan – så det var ikke længere realistisk at fortsætte med projektet. I juni 2010 lukkede SHIRBRIG endeligt med generalmajor Kurt Mosgaard som den sidste chef. Danmark gik i stedet sammen med de nordiske lande om et nyt projekt i Østafrika. Det går ud på i fællesskab at styrke de østafrikanske landes militære kapacitet, så de selv kan levere styrker til fredsbevarende opgaver. Helt konkret er de østafrikanske lande ved at opbygge East African Standby Forces (EASF), som på fjorten dage skal kunne rykke ind og lægge en dæmper på en lokal konflikt. Det arbejde støtter de nordiske lande. Ifølge planen skal udrykningsstyrken være klar i 2015. Landene i Østafrika har bevist, at de har kapaciteten til at gribe ind i lokale konflikter. I missionen AMISOM, hvor Kenya og Etiopien har udsendt mange tropper, er de gradvist ved at stabilisere Somalia, som længe har været et lovløst og borgerkrigshærgt land. AMISOM-soldaterne repræsenterer den Afrikanske Union – et slags afrikansk EU – som FN har givet mandat til at hjælpe Somalias regering med at få genoprettet kontrollen med landet.

Artikel 8 operationer

Selv om danske soldater i de seneste ti år har haft ganske få store troppekontingenter af sted med FN, har danske soldater været udsendt på mange missioner, der har et FN-mandat, men hvor opgaven bliver løst af en anden organisation eller en til lejligheden sammensat koalition af lande. Det er de såkaldte artikel 8 operationer, hvor FN's Sikkerhedsråd giver et mandat til at gribe militært ind, men det ikke er FN selv, som har ansvaret for den militære operation. Danmark har deltaget i en lang række sådanne operationer.

En dansk soldat i ildkamp i Afghanistan i 2012. Den internationale styrke i Afghanistan har et FN-mandat, men operationerne bliver ledet af NATO. Ofte overlader FN de mere kampprægede opgaver til andre organisationer, mens FN tager sig af den fredsbevarende rolle, hvor soldater holder sig strengt neutrale i konflikten. Foto: Kim Vibe Michelsen, Forsvarsgalleriet

DESERT STORM, koalition (Irak 1990)
SHARP GUARD, NATO (Adriaterhavet 1992)
IFOR og SFOR, NATO (Bosnien 1996)
ALBA, OSCE (Albanien 1997)
AFOR, NATO (Albanien 1999)
Task Force Harvest, NATO (Makedonien 1999)
KFOR, NATO (Kosovo 1999)
Enduring Freedom, koalition (Afghanistan 2002)
Active Endavour, NATO (Middelhavet 2002)
International Assistance Force, NATO (Afghanistan 2002)
Operation Iraqi Freedom, koalition (Irak 2003)
Task Force 150 og 151, koalition (Afrikas Horn 2008)
Operation Ocean Shield, koalition (Indiske Ocean 2010)
Operation Odyssey Dawn, koalition (Libyen 2011)
Operation Serval, koalition (Mali 2012)

Ved operationerne i Kosovo 1999 og Irak 2003 deltog Danmark først i en militær indsats uden FN-mandat, og bagefter blev en efterfølgende stabiliseringsindsats godkendt af FN's Sikkerhedsråd. I Kosovo, Irak og Afghanistan har der været en civil FN-mission i landet med en lille afdeling af militære rådgivere. Danske officerer har været udsendt som rådgivere ved UNMIK (Kosovo), UNAMI (Irak) og UNAMA (Afghanistan). UNAMI havde også i 2007 et dansk Hercules transportfly til at støtte missionen. Ud over NATO er det den Afrikanske Union og EU de internationale organisationer, som oftest har taget ansvaret for at lede en militær operation med FN-mandat.

Første FN-styrke til søs

I 2006 måtte FN endnu gang bede medlemslandene om militære styrker til en mission i Mellemøsten. Israelske styrker rykkede i juli 2006 ind i Sydlibanon for at gengælde et angreb på Israel fra den shiamuslimske milits Hizbollah. Det resulterede i en kort intens krig i juli-august 2006. Bagefter besluttede FN's Sikkerhedsråd at udvide FN-missionen i Libanon, UNIFIL, så den bedre kunne hjælpe den libanesiske regering med at få kontrol over og afmilitarisere Sydlibanon. Sikkerhedsrådet besluttede, at krigsskibe skulle

FN's patruljebase Ras i det sydlige Libanon blev smadret under kampe mellem israelske styrker og Hizbollahmilitsen. En dansk FN-observatør ved UNTSO reddede en af sine kolleger, der blev hårdt såret ud af ruinerne. Foto: Forsvarsgalleriet.

patruljere i libanesiske farvande for at forhindre indsmugling af våben. Det var første gang, at en FN-mission havde søstridskræfter. Danmark sendte missilfartøjerne Glenten og Ravnene til Middelhavet for afpatuljere de libanesiske farvande. Skibene havde en logistisk base på Cypern. Opgaven var farvandsovervågning, hvilket er en klassisk sømilitær disciplin, som de danske besætninger har stor erfaring med fra danske farvande. Patruljefartøjet Viben og korvetten Peter Tordenskiold deltog også i missionen. Flådefartøjerne så ikke mange mistænkelige aktiviteter til søs, og i 2008 stoppede Danmark sit bidrag til FN's første sømilitære indsats. Samme år hjalp søværnet FN med at beskytte nødhjælp til Somalia. Fra januar til april i 2008 eskorterede inspektionsskibet Thetis konvojer fra World Food Programme til Afrikas østkyst. I alt 20.600 tons nødforsyninger kom frem, mens Thetis sikrede skibene mod piratangreb. Nu har EU overtaget eskorteringen af nødhjælpsskibene, og det betyder at Søværnet ikke længere kan deltage, fordi Danmark har forbehold mod at være med i EU's militære operationer.

I 2009 trak Polen sit logistikkompani hjem fra UNIFIL. Danmark meldte sig til at afløse polakkerne. Flyvevåbnet fik opgaven med at sammensætte et logistikkompani til missionen. Opgaven var meget fredelig sammenlignet med indsatsen i Afghanistan, der var Forsvarets hovedopgave i den periode. De danske soldater skulle transportere missionens soldater mellem lufthavnen og deres lejre, når de enten ankom eller skulle forlade missionen. Trafikken var den værste trussel. UNIFIL var udsat for et alvorligt arbejdsulykke, da en dansk soldat 9. januar 2010 blev dræbt, fordi hans lastvogn kørte ud over en skrænt under en bjærgningsopgave. Fem hold på 150 soldater var i Libanon (Læs også Jesper Ellehauges beretning i kapitel 5).

I alt har omkring 50.000 danske soldater været udsendt med FN's berømte blå hjelm eller baret. De har været med til nogle af de mest markante begivenheder i de 65 år, FN har arbejdet for at få bilagt voldelige konflikter i verden. Danske soldater var med på den første mission med FN-observatører i 1948, den første FN-styrke i 1956 og den første sømilitære FN-styrke i 2006. Danmark har også huset SHIRBRIG's hovedkvarter, og ikke mindst var de danske kampvogne i Bosnien med til at vise, at FN-soldater bør have ordentligt udrustning, så de kan sætte sig i respekt over for parterne i en væbnet konflikt.

Patruljefartøjet Ravnene overvåger farvandet ud for Libanon. Foto: Knud Grænge Mortensen. Forsvarsgalleriet

FN-MISSIONER I AFRIKA

Her er en statistik over danske soldaters deltagelse i FN-missioner i Afrika.

Igangværende missioner: UNMISS (Sydsudan) og UNMIL (Liberia).

AFSLUTTEDE MISSIONER:

ONUC (CONGO)

Antal danske udsendte: Ca. 1000

Periode med dansk deltagelse: 1960-1964

Status: Målet med den militære del af missionen blev opfyldt, og soldaterne trukket hjem.

UNTAG (NAMIBIA)

Antal danske udsendte: 258

Periode med dansk deltagelse: 1989-1990

Status: Målet med missionen blev opfyldt, og soldaterne trukket hjem.

UNAMSIL (SIERRA LEONE)

Antal danske udsendte: 14

Periode med dansk deltagelse: 1999-2005

Status: Målet med den militære del af missionen blev opfyldt, og soldaterne trukket hjem.

UNMEE (ETHIOPIEN OG ERITREA)

Antal danske udsendte: 333 (SHIRBRIG) + 44 observatører

Periode med dansk deltagelse: 2000-2006

Status: Missionen blev afsluttet på grund af forringelse af vilkårene fra værtslandet side og manglende politisk vilje til en løsning på konflikten.

MONUC (CONGO)

Antal danske udsendte: 41

Periode med dansk deltagelse: 1999-2011

Status: I 2010 blev missionen omdøbt til MONUSCO. Landet er stadig ustabil, og der er fortsat behov for FN's militære tilstedeværelse.

UNMIS (SUDAN)

Antal danske udsendte: 242

Periode med dansk deltagelse: 2004-2006

Status: Missionen blev afsluttet i 2011, da Sydsudan blev et selvstændigt land.

MINURSO (VESTSAHARA)

Antal danske udsendte: 4

Periode med dansk deltagelse: 2005-2007

Status: Missionen kører fortsat, da der endnu ikke er kommet en politisk løsning på konflikten.

MINURCAT (CHAD)

Antal danske udsendte: 1

Periode: 2008.

Status: Missionen kører fortsat.

KAPITEL 3

LÆREN FRA 1990'ERNE

Kofi Annan var FN's generalsekretær 1997-2007 og begyndte reformerne af FN's fredsbevarende operationer.
Foto: UN Photo/Evan Schneider

Reformer af de fredsbevarende operationer stod øverst på dagsordenen, da Kofi Annan i 1997 blev generalsekretær. I dette årti var antallet af missioner vokset meget hurtigt, og FN's fredsbevarende soldater havde fået opgaver, der var meget vanskeligere end før den kolde krig. Alene i 1990'erne oprettede FN's Sikkerhedsråd flere missioner, end FN havde etableret i den lange periode 1945-89. I 1993 var 80.000 blå hjelme udsendt. Det var en ny rekord for FN. I 1989 - lige inden den kolde krig sluttede - havde FN blot 9.950 soldater ude i sine missioner.

FN's konflikthåndtering i 1990'erne var kendetegnet ved, at Sikkerhedsrådet oprettede en mission hver gang, der opstod en ny konfliktsituation. Sikkerhedsrådet udnyttede, at der i 1990'erne var større enighed blandt verdens stormagter, end der havde været under Den Kolde Krig, men det var også med til at overbelaste FN.

Et vanskeligere miljø

I de første FN-missioner i Mellemøsten (UNTSO og UNEF), Kashmir (UNMOGIP) og Cypern (UNFICYP) blev FN-observatører og soldater indsat i konflikter, hvor der var behov for at skille to stridende parter ad ved at skabe en bufferzone og dernæst overvåge og monitorere overtrædelser af våbenhvileaftalen. Denne type fredsbevarende operationer mestrerede FN. Men efter Sovjetunionen og det kommunistiske Østeuropas sammenbrud opstod uafhængighedskrige og borgerkrige. Særligt i Somalia, på Balkan og i Rwanda skete der mange fejltagelser. De tre konflikter var kendetegnet ved, at de FN-udsendte skulle operere indenfor et lands grænser, hvor de lokale væbnede grupper ikke altid accepterede FN's tilstedeværelse og desuden gik efter at ramme sine fjenders civilbefolkning. Dermed blev det i højere grad FN-soldaternes opgave at beskytte civile mod overgreb fra borgerkrigens parter.

FN-missionen i Somalia var oprettet for at sikre, at nødhjælp kunne nå frem til Somalias befolkning, så de ikke blev ofre for en humanitær katastrofe. Men konflikten i landet eskalerede, og FN-soldaterne blev angrebet af bevæbnede grupper. I oktober 1993 kulminerede kampene i Somalias hovedstad Mogadishu, da 18 amerikanske marinesoldater blev dræbt, hvilket er skildret i krigsfilmene "Black Hawk Down". Herefter opgav det internationale samfund i en årrække at operere i Somalia.

I Bosnien manglede FN-styrken et tydeligt mandat, som gav dem ret til at beskytte civile, hvilket forhindrede dem i at gribe ind over for parternes mishandling af uskyldige ofre. FN-soldaterne var heller ikke tilstrækkeligt udrustede eller veluddannede nok til at løse den vanskelige opgave på Balkan. Det har givet mange FN-soldaterne ar på sjælen.

Den mest brutale af 1990'ernes borgerkrige fandt sted i det centralafrikanske land Rwanda, hvor dele af den ene befolkningsgruppe, hutuerne, i 1994 begyndte at myrde løs på landets anden store befolkningsgruppe, tutsierne, samt moderate hutuer. Det skete uden, at den svagt udrustede FN-styrke i landet kunne gøre noget. 800.000 mennesker er anslået dræbt i massakrerne. FN's organisation var ikke smidig nok til at reagere i denne situation. Også denne triste hændelse har fundet vej til filmlærredet i "Hotel Rwanda".

FN-missionerne i 1990'erne oplevede også logistiske udfordringer i en hel ny skala. De skulle i højere grad operere i lande med besværlige forsyningsveje og dårlig infrastruktur. Vanskelighederne i 1990'erne fik de vestlige lande til at reducere deres bidrag til FN's fredsbevarende missioner meget markant, ligesom det skete med den danske indsats.

Dreng er flygtet fra folkemordet i Rwanda og befinder sig i en FN-flygtningelejr i Congo 1994. Foto: UN Photo/Milton Grant

Den algeriske FN-diplomat Lakhdar Brahimi var formand for panelet for FN's panel for fredsbevarende operationer. Siden har han blandt andet været FN og den arabiske liganes særlige repræsentant i Syrien. Foto: UN PhotoMark Garten

Brahimirapporten

Kofi Annan gik i gang med at indsamle erfaringer fra alle missioner for at identificere, hvordan man kunne blive bedre til at håndtere det stadigt voksende antal fredsbevarende operationer. I 2000 etablerede han et panel, der havde til opgave at analysere FN's håndtering af fredsbevarende missioner. Panelet fik navnet "The Panel on United Nations Peace Operations". Derudover skulle panelet pege på egentlige og realistiske forbedringer i FN, så organisationen var bedre klædt på til at håndtere fredsbevarende indsatser i det 21. århundrede.

Panelet bestod af diverse eksperter inden for konfliktforebyggelse, fredsbevarelse og "peacebuilding". Formanden for panelet var den anerkendte diplomat Lakhdar Brahimi fra Algeriet. Rapporten, som panelet udgav, er mest kendt som Brahimirapporten opkaldt efter formanden. Det var den første store evaluering af FN's fredsbevarende indsats, men siden er FN fortsat med løbende at indhente erfaringer. I 2008 udgav FN håndbogen "Capstone Doctrine: United Nations Principles and Guidelines". Den bygger på 60 års erfaringer med fredsbevarende missioner og fortæller om alle udfordringer lige fra, at FN planlægger missionene i New York, til den skal stables på benene i konfliktområdet.

Reformer i FN

Et af resultaterne af Brahimirapporten var indførelsen af "fact finding". Hvis FN på forhånd havde været bedre kendt med forholdene i Somalia, på Balkan og i Rwanda, kunne nogle af problemerne være undgået. Derfor sender FN nu altid et hold civile og militære eksperter til et konfliktområde, inden de opretter en mission, så organisationen har fri-ske informationer fra et potentielt missionsområde, før den fredsbevarende indsats går i gang. Brahimirapporten gjorde også op med FN's manglende brug af efterretninger. Det var tidligere et fyord i FN, men i dag vil FN bruge kommercielle droner til at overvåge situationen i det enorme afrikanske land Congo, hvor FN opererer. Også i den nyeste FN-mission – MINUSMA – i Mali vil FN afsætte flere soldater til at indhente efterretninger.

Forsyninger til FN-missionen i Elfenbenskysten ankommer fra den logistiske base i Brindisi. Foto: UN Photo/Ky Chung

Brahimirapporten har også medført forandringer af FN's organisering af fredsbevarende operationer. I 2007 splittede den nye generalsekretær Ban Ki-moon FN's afdeling for fredsbevarende operationer op i to dele. Dermed fik FN en logistisk afdeling - Departement for Field Support (DFS). Den yder støtte til alle FN-missioner. FN har to logistiske baser: én i Brindisi (Italien) samt én i Entebbe (Uganda). Afdelingen for fredsbevarende missioner og for logistisk støtte har et tæt samarbejde med FN-hovedkvarteret i New York og FN's missioner. FN har hovedansvaret for logistikken i alle FN's missioner, hvilket er forskelligt fra for eksempel NATO, hvor det er det enkelte land, der håndterer logistik for sine egne styrker. Derfor er det højt prioriteret i FN at få logistikken i de 16 fredsbevarende missioner til at fungere så gnidningsløst som muligt.

En ny type missioner

Brahimirapporten slog fast, at borgerkrige, uafhængighedskrige og støtte til nye stater krævede en langt mere omfattende FN-indsats end den traditionelle opgave med at overvåge en våbenhvile mellem de to stridende parter. FN-missionerne skulle være i stand til at hjælpe et land med at opbygge et nyt statsapparat, støtte det til en fredelig politisk udvikling og fremme økonomisk udvikling af krigshærgede områder. For at kunne bidrage til opbygningen af juridiske instanser, uddannelse af hær- og politistyrker og yde hjælp til kvinder og børn måtte FN omstrukturere sammensætningen af sine missioner. Løsningen blev de såkaldte integrerede missioner, som kan koordinere en bred vifte af militære og civile indsatser. Kendetegnet for FN's integrerede missioner er, at missionerne har en civil ledelse. Det militære element er en af komponenterne i organisationen. Den øverste civile leder er generalsekretærens særlige udsending. Når både militære og civile indsatser er samlet under samme mission, er det nemmere for FN-soldaterne at yde beskyttelse til de humanitære organisationer – såfremt de ønsker dette. FN's operationer blandt andet i Liberia og Sydsudan – UNMIL og UNMISS – er struktureret på denne måde.

Klarere mandater

Såfremt FN's missioner skulle være mere effektive, bemærkede Brahimirapporten, var der behov for, at missionerne blev bedre udrustet og fik mere både økonomisk og politisk støtte fra FN's medlemslande. Det er ikke altid muligt i en verden, hvor mange medlemslande kan være plaget af økonomisk krise, men FN gør sig store anstrengelser for at forhindre, at missioner bliver oprettet med et utilstrækkeligt antal soldater i forhold til den opgave, de skal løse. Det sker blandt andet ved at indhente forhåndstilsagn fra medlemslandene om troppebidrag, før FN indleder en ny mission.

Frankrigs repræsentant i FN's Sikkerhedsråd drøfter Syrien.
Foto: UN Photo/Paulo Filgueiras

Brahimirapporten gik også i rette med Sikkerhedsrådets arbejde og kritiserede Rådets medlemmer for at formulere uklare mandater. Ifølge Brahimirapporten burde medlemmerne i højere grad sørge for, at missionerne opererer under klare mandater, der er troværdige samt opnåelige. Tidligere gik mange mandater ud på, at FN-missionerne skulle opnå fred og stabilitet. Det er dog svært at måle, hvornår der er tilstrækkelig fred og stabilitet i et område og dermed, hvornår FN har løst sin opgave. I dag er der en tendens til, at Sikkerhedsrådet skriver for mange elementer ind i mandaterne, så FN-missionerne skal tage sig af alt fra fremme af menneskerettigheder til beskyttelse af kvinder og børn. Det er formål, der kan være svære at opfylde i praksis for FN-soldaterne ude i felten. FN blev i 1990'erne også kritiseret for at lægge for store restriktioner på soldaternes anvendelse af magt. På Balkan viste den nordiske bataljon i Tuzla, at en resolut optræden af de danske kampvogne gjorde det lettere for FN-styrken at tvinge sin vilje igennem overfor krigens parter. I dag er FN mere fleksibel i forhold til at gøre brug af magtanvendelse, hvis volden i et land eskaleres. For eksempel har FN i Congo oprettet en interventionsbrigade på 3500 mand, som kan gribe ind, hvis krigshandlinger blusser op og truer civilbefolkningen.

FN's overvågningsdrone i Goma i Den Demokratiske Republik Congo, hvor FN-missionen Monusco skal bruge den til at få et bedre indblik i situationen i landet. Det er første gang FN anvender ubevæbnede overvågningsdroner og det viser verdensorganisationens større vilje til at indsamle efterretninger på deres fredsbevarende operationer.
Foto: UN Photo/Sylvain Liechti

Fælles arbejdsmetoder

FN forsøger at standardisere den måde, som forskellige lande løser opgaven på i de fredsbevarende operationer. Det er efter anbefalinger i Brahimirapporten. Fælles procedurer skal gøre det lettere for enhederne på en FN-mission at samarbejde, selv om de for eksempel kommer fra Nigeria og Bangladesh. Udviklingen af FN's retningslinjer for fredsbevarelse foregår i et tæt samarbejde med medlemslandene, da FN er afhængig af erfaringerne fra de udsendte soldater. I nogle tilfælde bliver arbejdet hæmmet af, at nogle af medlemslandene ikke systematisk indsamler deres erfaringer fra operationerne.

FN vil genopbygge tilliden

Selv om FN udadtil kan virke tung og stillestående, arbejder organisationen hele tiden på at modernisere og udvikle det fredsbevarende arbejde. Verdensorganisationen gør alt for at undgå at udsende soldater på næsten uløselige opgaver, som det skete i 1990'erne, hvilket fik FN's omdømme til at lide et stort knæk. På længere sigt håber FN, at kunne genopbygge de vestlige landes tillid til organisationens håndtering af internationale operationer, så de vil øge deres bistand til det fredsbevarende arbejde.

KAPITEL 4

EN MISSION BLIVER TIL

En konflikt et sted i verden er ved at eskalere så voldsomt, at den påvirker den internationale fred og stabilitet. I sådan et tilfælde kan FN's Sikkerhedsråd gribe ind og oprette en fredsbevarende mission. Da FN blev dannet i kølvandet på Den Anden Verdenskrig var et af hovedformålene med organisationen, at der aldrig mere skulle udbryde en ny verdenskrig. Grundstenen for FN's virke er FN-charteret. I forordet til FN-charteret står der, at medlemmer ved FN beslutter sig for at *'save succeeding generations from the scourge of war, which twice in our lifetime has brought untold sorrow to mankind'*. Det giver dermed FN-mandat til at opretholde international fred og stabilitet, hvilket Danmark som medlemsland har accepteret på lige fod med de 193 andre lande, der er medlem af FN². Hvis en konflikt er ved at udvikle sig alvorligt, og Sikkerhedsrådet løbende får opdateringer om situationen, er det Rådets opgave at gribe ind for at stoppe de store menneskelige omkostninger, der altid følger i kølvandet på krigshandlinger. Store flygtningestrømme, angreb på civilbefolkningen samt mangel på fødevarer kan skabe uroligheder i konfliktens nærområde, hvor ressourcerne typisk er sparsomme.

Kvinder fra Liberia fejrer 10-året for fredsftalen i landet. FN-missionen UNMIL blev indledt, da en fredsftale standsede borgerkrigen i Liberia. Foto: UN Photo/Staton Winter

Sikkerhedsrådet kan reagere på forskellige måder og i forskellige faser af en konflikt. Det kan være i forbindelse med indgåelsen af en fredsftale. I dette tilfælde vil der være behov for en FN-mission, der observerer og monitorer, hvorvidt aftalen overholdes. Der findes også eksempler på, at Sikkerhedsrådet indleder en FN-mission, mens parterne i et område optrapper fjendtlighederne, og så vil det være FN-missionens opgave at beskytte

² Taiwan, Kosovo og Vatikanet er de eneste stater, der ikke er medlemmer af FN. For Kosovo og Taiwans vedkommende er der ikke enighed om, hvorvidt landene kan anerkendes internationalt. Vatikanet deltager som observatør ved FN's generalforsamling.

civilbefolkningen, skabe ro og sikkerhed og sikre, at konflikten ikke eskaleres så meget, at den breder sig til nabolandene.

Sikkerhedsrådet vil i den indledende fase drøfte muligheden for, at andre FN-aktører end de blå hjelme kan operere i det konfliktramte område. Det vil sige, at Sikkerhedsrådet indleder konsultationer med FN-agenturer som UNICEF (United Nations Children's Fund), WHO (Verdens sundhedsorganisation), UNHCR (FN's flygtningeorganisation, FAO (FN's fødevarer- og landbrugsorganisation) samt Verdensbanken om omfanget af konflikten og behovet for udvikling og stabilitet i området. Sikkerhedsrådet holder også møder med repræsentanter fra værtslandet og relevante nabolande. Det kan være, at nabolandene skal yde logistisk støtte til en eventuel FN-mission, eller at de er ramt af flygtningestrømme og dermed har behov for støtte til opbygning af flygtningelejre.

Ingen soldater – ingen mission

For at en fredsbevarende mission overhovedet kan etableres, har Sikkerhedsrådet behov for at sikre sig, at medlemslandene vil bidrage med tropper. Ellers kan missionen ikke dannes, da FN ikke råder over egne styrker. Kofi Annan udtalte engang som illustration, at FN er den eneste brandstation, der først køber brandbilen, når branden er brudt ud. I den indledende fase af en ny mission vil FN kontakte medlemslandene via deres permanente FN-repræsentationer i New York for at få uformelle tilsagn om, hvorvidt for eksempel Danmark vil støtte med tropper til etableringen af en ny mission.

Medlemslandene kan også løbende tilmelde enheder til FN's beredskabssystem – UN Standby Arrangement System (UNSAS). Danmark kan tilmelde alt fra enkelte stabsofficerer til større kapaciteter som for eksempel et transportfly. Jo flere enheder medlemslandene tilmelder, jo lettere er det for FN at få styrker til nye missioner.

På grund af FN's triste erfaringer fra 1990'erne, finder generalsekretæren og Sikkerhedsrådet det nødvendigt, at de modtager meldinger om støtte fra medlemslandene, hvis en ny FN-mission skal blive til noget. Da FN skulle standse borgerkrigene på Balkan vedtog Sikkerhedsrådet mandater med et stort antal soldater, men bagefter viste det sig, at medlemslandene slet ikke ville stille et så stort antal soldater. Det betød, at FN-missionen fik store vanskeligheder ved at løse sine opgaver. Sikkerhedsrådets indledende sonderinger hos medlemslandene skal forhindre, at FN opretter en mission, der bagefter kommer til at mangle soldater. Hvis ingen medlemslande kan frigøre tropper og bidrage til FN's mission, kan Sikkerhedsrådet i stedet for drøfte regionale løsninger til den fredsbevarende mission. Det vil sige, at FN henvender sig til regionale organisationer som NATO, EU eller den Afrikanske Union og hører, om de kan løse opgaven for FN.

Afdelingen for fredsbevarende operationer

For at danne sig et overblik over alle faktorer i etableringen af en eventuel ny FN-mission, vil generalsekretæren typisk anmode om en strategisk analyse. Analysen skal beskrive, hvordan FN skal gribe opgaven an. FN's afdeling for fredsbevarende missioner leverer den strategiske analyse. Den fredsbevarende afdeling består af både civile og militære, der planlægger og håndterer de nuværende 16 FN-missioner³. Den fredsbevarende afdeling, der først blev etableret i 1992, består af cirka 450 ansatte, hvoraf en fjerdedel gør tjeneste ved afdelingens militære kontor. Den fredsbevarende afdelings analyse vil tage højde for logistiske udfordringer i missionsområdet, behovet for støtte i nabolandene, den humanitære situation og de operative udfordringer, der måtte være i lokalområdet.

³ FN's afdeling for fredsbevarende missioner styrer alle FN's operationer på nær FN-missionen i Korea, United Nations Command Military Armistice Commission (UNCMAC) der som noget særligt refererer direkte til Sikkerhedsrådet.

Officerer fra den nye FN-mission MINUSMA besøger det nordlige Mali for at forberede FN-missionens aktiviteter.
Foto: UN Photo/Marco Dormino

FN rekognoscerer i konfliktområdet

En strategisk analyse fra den fredsbevarende afdeling kan ikke stå alene. Det er også nødvendigt, at FN sender folk ind i selve konfliktområdet for at lave en såkaldt "fact finding". Holdet, der besøger krigszonen, bedømmer sikkerhedssituationen, den politiske og humanitære situation.

FN's "fact finding" bliver forelagt Sikkerhedsrådet i en rapport fra generalsekretæren. Rapporten vil tage højde for den politiske virkelighed, FN-missionen skal operere i, omfanget af missionen, missionens opgaveløsning og derudover vil generalsekretærens rapport til Sikkerhedsrådet også vurdere, hvilke udgifter den pågældende mission vil medføre. Rapporten giver dermed Sikkerhedsrådet et indtryk af, hvad konflikten drejer sig om, og hvordan FN kan gribe opgaven an. Det er en afgørende forudsætning for at en FN-mission kan operere i et givent område, at de stridende parter accepterer FN's tilstedeværelse og ikke retter voldelige aktioner imod FN. Oplysningerne i rapporten støtter medlemmerne i Sikkerhedsrådet, når de skal forfatte et mandat til FN-missionen. Mandatet for missionen er altafgørende, da det skaber rammen for FN missionen.

Sikkerhedsrådet går i aktion

Hvis Sikkerhedsrådet erkender, at der er behov for en ny FN-mission, skal det vedtage en resolution, der definerer FN-missionens opgave. Først skal de 15 lande i Sikkerhedsrådet stemme om resolutionen. Dog har de fem permanente medlemmer - USA, Rusland, Kina, Storbritannien og Frankrig - mulighed for at nedlægge veto, hvis de ikke kan acceptere FN-grundlaget for intervention i den pågældende konflikt. Det er sjældent, at de permanente medlemmer anvender deres veto, da det er politisk upopulært at hindre FN i at leve op til dets eget charter. Ved fornyelse af FN-resolutioner for allerede eksisterende fredsbevarende missioner, sker der en teknisk afstemning i Sikkerhedsrådet således, at den pågældende mission kan fortsætte i endnu seks eller tolv måneder. Det er sjældent, at der bliver vedtaget større ændringer af mandatet i forbindelse med fornyelse af resolutioner, da det kræver en grundig evaluering af situationen i kriseområdet. Der sker dog løbende tilpasninger af FN-missionernes mandater. Særligt menneskerettigheder er et emne, der er blevet indført i mange missioners mandater igennem årene.

FN's Sikkerhedsråd vedtager enstemmigt at forlænge FN-missionen i Vestsahara. Forlængelse af FN-missionens mandater giver sjældent anledning til de store debatter blandt Sikkerhedsrådets medlemmer.
Foto: UN Photo/JC McIlwaine

Når Sikkerhedsrådet har vedtaget en resolution, er Danmark som medlemsnation forpligtet til at acceptere rådets beslutning. Såfremt det er muligt, bør Danmark dermed også udsende tropper til verdens brændpunkter.

Artiklerne i FN's charter

FN-charteret er grundlaget for FN's opgaveløsning og fokuserer på at fremme menneskerettighederne, udvikling, fred og stabilitet. Fredsbevarelse er som sådan ikke omfattet af charteret. Dog er udførelse af fredsbevarende missioner et centralt element i FN's opgaveløsning. FN-charteret understreger også, at FN's Sikkerhedsråd er ansvarlig for at bevare international fred og stabilitet.

Der er tre kapitler i FN-charteret som har interesse i forhold til oprettelsen af en FN mission.

KAPITEL VI:

Dette kapitel i charteret refererer til en fredelig diplomatisk løsning på en konflikt. I charteret står der '*Pacific Settlement of Disputes*'. Ofte forbinder man FN's fredsbevarende missioner med kapitel VI, men Sikkerhedsrådet har indtil videre aldrig refereret til kapitel VI ved etableringen af en ny mission.

KAPITEL VII:

Indeholder bestemmelser, der relaterer til '*Action with Respect to the Peace, Breaches, of the peace and Acts of Aggression*'. I de seneste år har rådet vedtaget FN-resolutioner med reference til kapitel VII, når de blå hjelme bliver udsendt til områder, hvor der har været en konflikt. Et mandat, der følger FN-charterets afsnit VII, giver mulighed for FN-tilstedeværelse i lande, hvor staten ikke kan garantere lov og orden.

Som oftest vedtager Rådet resolutioner på baggrund af kapitel VII for at fremhæve den juridiske basis, Sikkerhedsrådet har for at etablere fredsbevarende missioner, men også for at minde medlemslandene om, at de ifølge FN-pagtens artikel 43 er forpligtet til at stille tropper til rådighed for Sikkerhedsrådets beslutninger om fredsbevarelse.

I et tilfælde har FN etableret missionen UNAMID, hvor FN samarbejder med den Afrikanske Union. Det er FN, som planlægger missionen, men planerne skal ligeledes godkendes i den Afrikanske Union. UNAMID er organiseret på denne måde på grund af krav fra værtslandet Sudan.

KAPITEL VIII:

Dette kapitel refererer til FN's mulighed for at involvere regionale partnere samt organisationer i forbindelse med håndhævelsen af fred og stabilitet. Det kan for eksempel være NATO, EU eller den Afrikanske Union. Selv om det er NATO eller den Afrikanske Union, som i dette tilfælde udfører missionen, skal de stadig respektere FN's principper, der er fremhævet i charterets kapitel 1 om udførelse af en FN-opgave. NATO aflægger for eksempel løbende rapporter til FN's Sikkerhedsråd om missionen i Afghanistan, som NATO udfører på vegne af FN. Der kan være flere årsager til, at der er behov for at involvere regionale partnere. I nogle tilfælde kan en sådan mission give større legitimitet eller være mere handlekraftig.

En civil som chef

Så snart en ny FN-mission er godkendt i Sikkerhedsrådet går afdelingen for fredsbevarende operationer i dialog med medlemslandene om troppebidrag, størrelse på missionen, behovet for materiel og transportmuligheder.

De fleste FN-missioner har en civil chef, generalsekretærens særlige udsending (SRSG), som generalsekretæren udpeger. Han eller hun repræsenterer generalsekretæren i missionen og vil i den daglige ledelse rapportere til chefen for den fredsbevarende afdeling. På den måde sikrer FN sig, at der er en god dialog mellem FN-hovedkvarteret i New York og missionerne rundt omkring i verden. I afsnit 5 kan du læse om Ellen Margrethe Løj, der har været generalsekretærens særlige udsending i missionen UNMIL i Liberia. I nogle af FN's ældre missioner UNDOF og UNTSO (i Mellemøsten) og UNMOGIP (i Kashmir) er den militære chef også missionens øverste chef, da missionerne ikke har opgaver, der er politiske eller udviklingsrelaterede.

Dansk deltagelse i en FN-mission

Når Sikkerhedsrådet har vedtaget en resolution, der danner rammen for oprettelsen af en ny mission, vil FN formelt henvende sig til Danmark om muligheden for et dansk bidrag til den pågældende mission. På dette tidspunkt har FN allerede haft en uformel føler ude til Danmark om eventuel støtte til den nye FN-mission. Det sker, mens de indledende drøftelser foregår i Sikkerhedsrådet. Hvis den danske regering vil bidrage, har Udenrigsministeren som regel udtalt sin opbakning til FN-missionen, som svar på den uformelle henvendelse. Nu skal det uformelle tilsagn godkendes af regeringen. Forsvarsministeriet henvender sig til Forsvarskommandoen og anmoder om at få udarbejdet en rapport, hvori Forsvaret beskriver hvilke militære muligheder, det danske Forsvar har for at udsende soldater på en FN-mission. Rapporten tager højde for, at Forsvaret allerede har udsendt styrker til andre missioner. Nogle gange kan Forsvaret være så travlt optaget af andre missioner, at der kun er mulighed for at bidrage med nogle få soldater. Når Forsvarskommandoen er færdig med rapporten, præsenterer forsvarsministeren den for Det Udenrigspolitiske Nævn, hvor alle politiske partier har sæde, og anbefaler, hvor stort eller hvor lille det danske bidrag skal være. Regeringen beslutter herefter, om Danmark skal støtte FN-missionen, og hvilken størrelse det danske bidrag skal have. Så snart regeringen har truffet en afgørelse, orienterer den Det Udenrigspolitiske Nævn. Det er altså regeringen og de folkevalgte politikere, som vælger om Danmark vil udsende soldater til et af verdens brændpunkter.

Tidligere forsvarsminister Søren Gade besøger FN-missionen UNIFIL i Libanon i februar 2010. Det er Danmarks regering, som, hvis der er flertal for det i Folketinget, beslutter om Danmark vil udsende soldater til en FN-mission.

Foto: Rune Dyrholm, Forsvarsgalleriet

Det næste skridt er at informere Danmarks permanente mission ved FN i New York, så diplomaterne kan begynde forhandlingerne med FN om udsendelsen af de danske soldater til den nye FN-mission. Imens det sker, begynder Forsvaret at forberede de soldater, der skal udsendes på opgaven. De får briefinger om FN-missionens generelle opgaver og det område, de skal ud til. Det er dog typisk først, når de første danske soldater ankommer til en ny FN-mission, at det danske bidrag kan regne med at få direktiver for opgaveløsningen af den militære chef for FN-missionen. De forskellige FN-missioner kan have egne procedurer afhængig af situationen i det pågældende område. Det vil i nogle tilfælde være muligt gennem en kreativ og aktiv indsats at fremskaffe informationer og retningslinjer før udsendelsen. De første udsendte bør i øvrigt være forberedte og mentalt parate til at være pionerer og selv bidrage til at skabe fornuftige vilkår samtidig med, at de bidrager til at formidle viden til hjemlige myndigheder og dermed det efterfølgende hold 2. I afsnit 5 fortæller FN-observatøren Peter Dahl om sine oplevelser i den nyoprettede FN-mission i Syrien.

Generalforsamlingen godkender økonomien

FN's generalforsamling – hvor alle verdens lande er repræsenteret – spiller en central rolle i forhold til fredsbevarende missioner. Den har ingen politisk indflydelse på selve oprettelsen af nye missioner, men nationernes repræsentanter godkender budgetterne og fordeler midlerne til de fredsbevarende missioner. Uden penge til udsendelse af FN-soldater, ville der ingen missioner være.

Foruden alle verdens lande deltager regionale organisationer i forsamlingen som observatører. Det gælder blandt andet EU og den Afrikanske Union. Selv Vatikanet, som ikke er et medlemsland, har også observatørstatus ved generalforsamlingen. På generalforsamlingen drøfter nationerne udfordringer og nye tendenser indenfor fred og sikkerhed. FN's generalforsamling mødes hvert år i september i New York. Seancen begynder med, at ministre og statsoverhoveder holder åbningstaler. Et af de faste punkter på generalforsamlingen er at diskutere, hvor effektivt medlemslandenes bidrag bruges til at løfte FN's opgave med at skabe fred og sikkerhed i verden.

Minister fra Maldiverne taler ved FN's generalforsamling.
Foto: UN Photo/Eskinder Debebe

Alle medlemslandene bidrager til finansieringen af de fredsbevarende missioner. De fem permanente medlemmer af Sikkerhedsrådet yder et større økonomisk bidrag, da de har et større ansvar i forhold til sikring af fred og stabilitet. Det er generalforsamlingens 5. Udvalg, som fordeler den økonomiske støtte til FN-missionerne. Det kaldes også 'det lille Sikkerhedsråd', da udvalgsmedlemmerne bestemmer det økonomiske grundlag for FN's fredsbevarende aktiviteter.

Generalforsamlingen har i alt seks komitéer. Én af dem evaluerer FN's fredsbevarende indsats. Komitéen Special Committee on Peacekeeping Operations' også kaldet C34 blev oprettet i 1965. Den danske militærrådgiver ved Danmarks faste mission ved FN i New York deltager i forhandlingerne således, at FN's fredsbevarende missioner tager ved lære af tidligere missioner.

FN'S SIKKERHEDSRÅD

FN's Sikkerhedsråd blev dannet af sejrherrene fra Anden Verdenskrig, og det skal arbejde for fred og stabilitet i verden og først og fremmest sikre menneskeheden mod en ny altødelæggende verdenskrig. Rådet består af femten lande, hvoraf fem er permanente. De fem var de vigtigste allierede mod Tyskland og Japan, nemlig USA, Kina, Sovjetunionen, Storbritannien og Frankrig. Resten af Sikkerhedsrådets ti medlemmer bliver valgt af FN's generalforsamling for en to-årig periode. Det kræver ni stemmer at få vedtaget en resolution i Sikkerhedsrådet. De fem permanente medlemmer har vetoret og kan blokere for beslutninger, selv om der er et flertal. Når en FN-resolusion er vedtaget, er den bindende for alle FN's 193 medlemslande.

KAPITEL 5

UDSENDT MED FN

I dette afsnit fortæller danske udsendte med FN om deres oplevelser på forskellige missioner. Her kan man få et indtryk af, hvordan danskere typisk oplever FN-systemet, og hvad man som dansker kan udrette som udsendt med FN.

Foto: Peter Dahl

Ellen Margrethe Løj

I SPIDSEN FOR 15.000 MAND

Ellen Margrethe Løj er med til fejringen af den internationale fredsdag 19. september 2008, mens hun var generalsekretærens særlige udsending i Liberia. Foto: UNphoto/Christopher Herwig

”Hvad har vi gjort, siden vi skal have en kvindelig chef!”. Sådan var reaktionen blandt officererne i FN-missionen UNMIL i Liberia i 2007. FN havde meddelt dem, at de skulle have den dengang 59-årige diplomat Ellen Margrethe Løj som chef. Tre år senere ville FN-missionen og liberianerne slet ikke lade Ellen Margrethe Løj rejse hjem igen. Hun blev overtalt til at blive, indtil landet havde været igennem et nervepirrende præsidentvalg.

Ellen Margrethe Løj er født og opvokset på Falster, men det meste af sit liv har hun rejst verden rundt som diplomat. FN har spillet en stor rolle i hendes karriere. Fra 2001 til 2007 var hun Danmarks FN-ambassadør i New York, og fra 2005 til 2006 repræsenterede hun Danmark i FN's Sikkerhedsråd. Hun gjorde et positivt indtryk i FN-systemet.

”Du vil høre fra os igen”, fik hun at vide, da hun forlod New York. Allerede samme år fik hun et jobtilbud fra FN. Gennem det danske udenrigsministerium blev hun spurgt, om hun ville have posten som generalsekretærens særlige udsending i Liberia. Det indebar, at hun skulle være chef for FN-missionen UNMIL med 15.500 soldater, 1100 politifolk samt en masse civile FN-medarbejdere. Selv om hun vidste, at det var en stor udfordring, var hun ikke i tvivl.

- Jeg brænder dybt og inderligt for fredsopbygning og fredsbevarelse, siger hun.

Et smadret land

Første gang Ellen Margrethe Løj besøgte Liberia var i 2006 – året før hun fik posten som generalsekretærens særlige udsending.

- Jeg har stort set aldrig været i et land, der var så totalt ødelagt. Der var ingen veje, ingen elektricitet, ingen vand, og husene var ødelagt. Liberia skulle efter 20 år med borgerkrig i lange perioder begynde fuldstændig fra bunden, forklarer hun.

Da hun i januar 2007 begyndte sit arbejde som særlig udsending, var forholdene ikke blevet meget bedre.

Liberia

Liberia er et lille vestafrikansk land, der er dobbelt så stort som Danmark. Befolkningen er på omkring fire millioner og landets hovedstad er Monrovia, hvor der bor lidt under en million indbyggere.

Staten blev dannet i 1847 af frigivne slaver fra USA. Landet blev i 1980-89 styret af militærdiktatoren Samuel Doe. I 1989 begyndte et oprør mod Charles Doe ledet af Charles Taylor. Oprørslederen blev valgt til præsident i 1997. I 2000 brød borgerkrigen ud igen. Charles Taylor gik af som præsident i 2003, hvor der blev indgået en fredsftale. Borgerkrigen kostede mellem 100.000 og 200.000 mennesker livet. Charles Taylor blev senere dømt ved krigsforbryderdomstolen i Haag for sin indblanding i nabolandet Sierra Leones borgerkrig, som foregik samtidig med borgerkrigen i Liberia. I 2005 blev Ellen Johnsohn-Sirleaf valgt som præsident. Hun er den første folkevalgte kvindelige præsident i Afrika.

Liberia er rigt på mineraler og har også gode betingelser for landbrug, men på grund af den ødelæggende borgerkrig, bliver disse muligheder kun udnyttet i begrænset omfang. Liberia er det land i Afrika, hvor det regner mest. Der falder hele seks meter regn om året, hvilket i perioder gør det meget svært at komme rundt i landet, som har en meget dårlig infrastruktur.

14 timers arbejdsdag

Posten som generalsekretærens særlige udsending var et krævende job. Ellen Margrethe Løjs arbejdsdag løb ofte op på 14 timer. Samtidig havde hun intet privatliv, for der altid var bevæbnede vagter omkring hende. Allerede klokken 06.00 om morgenen satte hun sig ved computeren for at tjekke e-mails fra FN i New York. Hun var på sit kontor i FN's hovedkvarter i hovedstaden Monrovia ved otte-tiden. Herefter kunne dagen byde på hvad som helst, afhængig af, om der var ro i landet.

- Når man står op morgenen ved man aldrig, hvordan dagen går. Man skal hele tiden være parat til, at der sker noget uforudset, siger hun.

Omkring 20 procent af tiden var Ellen Margrethe Løj på rejser, hvor hun besøgte de for-

Ellen Margrethe Løj til medaljeparade ved det pakistanske kontingent i 2008. De mange medaljeparader var en ny oplevelse for den danske diplomat, men det har stor betydning for FN-soldaternes moral. Foto: UN Photo/Christopher Herwig

skellige FN-baser rundt omkring i Liberia. Hun holdt også ugentligt møder med Liberias præsident Ellen Johnson-Sirleaf. Hendes arbejdsdag sluttede som regel klokken 20.00.

Forholdet til militæret

At være leder for militærfolk var noget helt nyt for Ellen Margrethe Løj. Det indebar blandt andet, at hun skulle deltage i utallige medaljeparader for de mange FN-enheder fra forskellige lande. Efter et stykke tid i landet spurgte hun missionens militære leder,

Liberias præsident Ellen Johnson-Sirleaf er født i 1938. Hun blev valgt første gang som præsident i 2005 og er siden blevet genvalgt i 2011. Samme år modtog hun Nobels fredspris.
Foto: UN photo/Erin Siegal

om det virkelig var nødvendigt, at hun mødte op til alle de parader. Svaret var, at det var vigtigt for soldaternes moral. Hun kunne ikke slippe for det. Til gengæld forlangte Ellen Margrethe Løj, at det fremover ikke kun var de øverste officerer, hun skulle give medaljer, men også menige soldater. Det, syntes generalen, var en god ide.

Ellen Margrethe Løjs arbejdsdeling med de militære chefer gik ud på, at hun tog det politiske ansvar for FN-soldaternes operationer, mens generalen skulle træffe de taktiske beslutninger. Det vil sige, at han skulle bestemme, hvor soldaterne skulle rykke hen, og hvad de skulle gøre, hvis der var behov for en militær indsats.

En integreret mission

FN-missionen i Liberia er en såkaldt integreret mission. Det betyder, at militær, politi og civile FN-afdelinger skal koordinere deres aktiviteter og arbejde tæt sammen. Ellen Margrethe Løj havde mange forskellige afdelinger at holde styr på. For at kunne bevare overblikket skar hun ledelsesgruppen ned til 6-7 personer. Det var vigtigt for hende, at alle i missionens ledelse kom til at kende hinanden godt, så de åbent kunne diskutere de situationer, der opstod i landet. Så var det op til hende at afgøre hvilken løsning, der var den bedste.

Ellen Margrethe Løj opdagede, at de mange forskellige FN-afdelinger i missionen ikke altid arbejdede sammen. På et tidspunkt angreb vrede liberianere en politistation og brændte den ned. Bagefter modtog hun to rapporter fra FN-folk i området, der havde to forskellige opfattelser af, hvad der var sket.

- Det går jo ikke. Vores FN-folk på stedet må tale sammen og nå til en fælles anbefaling, siger Ellen Margrethe Løj.

Hun fik ændret arbejdsgangen, så de lokale FN-enheder ude i felten blev bedre til at arbejde sammen.

Ellen Margrethe Løjs højeste prioritet var at få opbygget Liberias stat – militær, politi, skolevæsen, sundhedsvæsen – så landet engang i fremtiden kan klare sig uden hjælp fra

FN. Det sørgede hun for, at hendes medarbejdere aldrig glemte. Præsidenten Ellen Johnson-Sirleaf havde det samme mål, men Liberias regering manglede både indtægter og veluddannede borgere. I 2007, da Ellen Margrethe Løj kom til, havde Liberia eksempelvis kun lidt over 50 læger til at tage sig af fire millioner indbyggere. Til sammenligning har Danmark 5000 læger til en befolkning på 5,5 millioner.

Nigerianske FN-soldater træner "riot control" i Monrovia. Denne disciplin er vigtig, når FN skal skille ubevæbnede grupper, der slås, ad.

Foto: Lars Bøgh Vinther, Forsvarsgalleriet

Kampe mellem kristne og muslimer

I Liberia er det en stor fordel for FN, at det er lykket at afvæbne de oprørsgrupper, der kæmpede om magten under borgerkrigen. Det betyder, at FN-soldaterne ikke risikerer at komme i kamp med oprørsbevægelser, der er i mod FN's tilstedeværelse, som det er sket under mange andre FN-missioner. Uroen ulmer alligevel, fordi der er stor arbejdsløshed og ringe økonomisk udvikling i landet. Befolkningen har igennem mange år været vant til, at myndighederne var korrupte og lige glade med almindelige mennesker. Derfor tager de tit loven i deres egen hånd.

En dag, da Ellen Margrethe Løj var til endnu en militærparade, blev hun ringet op af FN-hovedkvarteret. Kristne og muslimer var røget i totterne på hinanden i Lofa i den nordøstlige del af landet, fik hun at vide. Der var gadekampe og angreb på kirker og moskéer. Ellen Margrethe Løj forlod straks paraden og skyndte sig hen til hovedkvarteret. Situationen var ikke ligetil. For FN-soldater og politi må i visse tilfælde åbne ild mod bevæbnede personer for at redde civile personers liv, men i Lofa var det ubevæbnede civile, som sloges med andre civile. Ellen Margrethe Løj gav ordre til, at FN-styrkerne ikke måtte skyde, men skulle lægge sig imellem de ophidsede folkemængder og på den måde standse slagsmålene. De kristne demonstranter bombarderede de jordanske FN-polit-soldater med sten, men det lykkedes at skille parterne ad.

Ellen Margrethe Løj på valgdagen 11. oktober 2011. Foto: UN Photo/Staton Winter

Ellen Margrethe Løj hilser på flygtninge fra nabolandet Elfenbenskysten i 2011. Situationen i Elfenbenskysten blev ustabil efter at taberen af valget i 2010, Laurent Gbagbo, nægtede at forlade præsidentposten og måtte tvinges til at gå af franske tropper og FN-soldater. Foto: UN Photo/E. Tobey

Her sluttede problemerne for FN ikke. Da urolighederne var slut i gaderne, blev de indsatte FN-politifolk og FN-soldater, der kom fra to muslimske lande Jordan og Pakistan, beskyldt for at have støttet muslimerne i Lofa. Sådanne rygter er alvorlige for FN, for det er et af grundprincipperne for fredsbevarende operationer, at FN optræder upartisk. Ellen Margrethe Løj skyndte sig at få sagen undersøgt. For ikke at løbe ind i flere påstande om støtte til muslimerne sendte hun to kristne officerer til Lofa for at undersøge, om de jordanske politisoldater og pakistanske soldater havde opført sig korrekt. De kunne hurtigt aflive rygterne. FN's politi og soldater var neutrale under urolighederne. Ellen Margrethe Løj indkaldte næste dag de liberianske medier til en pressekonference, hvor hun afviste beskyldningerne om, at de muslimske politifolk og soldater havde stået på deres trosfællers side under gadekampene. Dermed faldt gemytterne omsider til ro.

Valg i Liberia

At være særlig udsending er en opslidende post. Ellen Margrethe Løj havde planlagt at sige farvel til jobbet i 2010. Normalt sidder en særlig udsending tre år ad gangen, men både Liberias præsident og FN-hovedkvarteret New York ville gerne have, at Ellen Margrethe Løj tog et år mere. Der skulle være præsidentvalgt i Liberia i 2011, og valg i krigshærgede lande uden tradition for demokrati kan i værste fald blive startskuddet til en ny borgerkrig. Derfor ville FN og liberianerne gerne beholde Ellen Margrethe Løj, som de havde stor tillid til.

Valget skulle finde sted 11. oktober 2011. Ellen Margrethe Løj holdt talrige møder med de militære chefer om, hvad der skulle ske, hvis for eksempel tilhængerne af den tabende præsidentkandidat protesterede voldeligt over valgresultatet. I informationskampagner opfordrede FN de forskellige kandidater til ikke at ophidse deres tilhængere ved at opfordre til vold og had.

En uge før valget besluttede Ellen Margrethe Løj at lave planerne for FN's soldater i landet om. Debatten mellem kandidaterne var blevet mere aggressiv i dagene op til valget, og Ellen Margrethe Løj var nervøs for, at liberianerne ikke turde stemme, fordi de var bange for uroligheder. Hun ville have, at FN-soldaterne skulle være synlige for vælgerne og ikke bare være inde på baserne, som det oprindeligt var planlagt.

"Er du klar over, at det er den modsatte instruktion, vi fik i sidste uge?", sukkede den militære planlægningschef. Det vidste hun godt.

- Vi skal formidle tryghed. Soldaterne skal smile, tilføjede Ellen Margrethe Løj.
- Soldater smiler ikke, når de er på arbejde!, protesterede generalen. Bagefter gik officererne i gang med at ændre planerne, så alt var klar til valget.

På valgdagen var Ellen Margrethe Løj rundt og se valgstederne i Monrovia.

- Det var fantastisk. Det regnede i Monrovia. Allerede ved 5-tiden mødte de første væl-

gere op for at stemme. De virkede glade, fortæller hun.

Alle FN's planer for Worst Case Scenario blev gjort til skamme. Ellen Johnson-Sirleaf blev genvalgt, og der var ingen uroligheder.

For lidt støtte til politiet

Ellen Margrethe Løj er generelt tilfreds med, hvad FN opnåede i den tid, hun var generalsekretærens Særlige Udsending. Årene 2007-2011 var en relativ fredelig periode i Liberia, hvor det lykkedes at gennemføre et fredeligt valg, og Liberias stat blev udbygget til at kunne klare flere opgaver selv. Det lykkedes også at reducere FN's fredsbevarende styrke fra 16.000 til omkring 8000 mand. En ting ville Ellen Margrethe Løj dog gerne have gjort bedre.

- Jeg ville gerne have haft de internationale donorer til at give flere penge til politiet i Liberia. Selv om en politimand er dygtig, kan han ikke fungere, hvis han mangler et køretøj, kommunikationsmidler eller et fængsel til at sætte mistænkte ind, forklarer hun. Hjelpeorganisationer og donorlande vil ofte hellere bidrage med penge til infrastrukturen eller uddannelsessystemet, men det er en forkert prioritering, mener Ellen Margrethe Løj.

- Det hjælper jo ikke, at der er veje eller skoler, hvis ikke børnene kan gå til skolen i sikkerhed, siger hun.

UNMIL

UNMIL betyder United Nations Mission in Liberia. FN-missionen i Liberia blev oprettet i 2003 med det hovedformål at forhindre, at borgerkrigen i landet blussede op igen, selv om der var indgået en fredsftale. Missionen var i begyndelsen på 15.500 soldater og omkring 1000 politifolk. I 2012 blev personellet reduceret til 6600 soldater og omkring 1400 politifolk. I 2015 er det planen, at den militære styrke skal være nede på 3750, mens politistyrken stiger til 1800 mand.

UNMIL har en lang række opgaver. FN-missionen skal hjælpe den liberianske stat med at bevare fred og stabilitet i landet og beskytte civile. Sikkerheden i Liberia skal gradvis overdrages fra UNMIL til Liberias politi - Liberian National Police. FN skal bistå Liberia med at opbygge et bæredygtigt retssystem. UNMIL støtter også retsforfølgelse af voldtægtsforbrydere og støtter ofre for voldtægter (voldtægt blev brugt systematisk som et våben i borgerkrigen). FN-missionen skal arbejde for inddragelse af kvinder i sikringen af freden i Liberia. UNMIL samarbejder med FN-missionen i nabolandet Elfenbenskysten, UNOCI, for at sikre, at uro i det ene land ikke spred sig til det andet.

Det danske bidrag til UNMIL, der begyndte i 2003, har for det meste bestået af fem officerer. Danskerne har både haft opgaver som stabsofficerer i hovedkvarteret, men også som FN-observatører rundt omkring i landet.

Peter Dahl

FN-OBSERVATØR I BRUTAL BORGERKRIG

Major Peter Dahl, mens han var leder for FN-observatørerne i byen Hama i Syrien. Han også været udsendt til Kroatien og Afghanistan. Foto: Peter Dahl

Major Peter Dahl var med til både at oprette og lukke FN-missionen Syrien, som arbejdede under meget svære og farlige betingelser i det borgerkrigsramte land.

”Skal du noget på mandag? Vil du være klar til at tage med FN til Syrien?”. De spørgsmål fik Peter Dahl, da han tog telefonen i den danske lejr Camp Bastion i Afghanistan, hvor han var på et kort besøg. Bare fjorten dage efter stod han i Syrien, der er ramt af den mest voldsomme borgerkrig i Mellemøsten.

- Jeg er heldigvis utrolig godt gift. Min kone er afklaret med, at udsendelser er en del af jobbet. Det tog ikke mange minutter, før hun sagde, at hvis jeg gerne ville på mission i Syrien, skulle hun nok få det til hænge sammen derhjemme, fortæller Peter Dahl.

Han syntes, missionen var spændende, fordi det var et hold 0, hvor han kunne være med til at begynde FN's opgave i landet og få stor indflydelse på, hvordan den skulle løses.

Erfaringer fra Afghanistan og Kroatien

Peter Dahl blev udpeget til at tage til Syrien, fordi han før har været af sted på en skarp mission med mange kamphandlinger og var ansat i Hærens Operative Kommandos afdeling for internationale operationer. I 2009 var han stabschef ved ISAF hold 7 i Helmandprovinsen i det sydlige Afghanistan. Holdet var tit i kamp med Taleban og blev ofte angrebet med improviserede sprængladninger. Hans erfaringer med FN var ikke de bedste. I 1994 havde han været delingsfører i FN-styrken i Kroatien. Han var meget irriteret over, at FN-soldaterne ikke måtte håndhæve FN's frie bevægelighed, når de blev standset af lokale militser.

- Vi blev utallige gange stoppet ved check points og skulle forhandle for at få lov at passere. Som ung officer var der flere situationer, hvor jeg havde lyst til at tvinge mig igennem, erindrer Peter Dahl.

Han erkender dog, at FN i mange tilfælde er den eneste aktør, som parterne i en konflikt vil acceptere.

Rekordmission

Den 21. april 2012 vedtog FN's Sikkerhedsråd en sekspunktsplan, der skulle forhindre en eskalering af borgerkrigen i Syrien. Samtidigt besluttede Sikkerhedsrådet at oprette observatørmissionen UNSMIS. Allerede 30. maj var UNSMIS fuldt bemannet og havde oprettet otte observatørposter rundt omkring i landet. Det er den hurtigste etablering af en FN-observatørmission i historien. Konflikten i Syrien hænger sammen med den bølge af folkelige protester mod autoritære regimer, man kalder det arabiske forår. I Syrien reagerede sikkerhedsstyrkerne meget hårdhændet på befolkningens demonstrationer, og mange aktivister blev dræbt. Det førte til et voldeligt oprør, hvor desertører fra den syriske hær og forskellige andre grupper begyndte at føre krig mod regeringen. FN's opgave var at få parterne til at respektere den våbenhvileaftale, som den syriske regering underskrev 25. marts 2012.

Peter Dahl havde omkring fjorten dages forberedelse på kasernen i Vordingborg sammen med de andre danske observatører. I forhold til normale observatørmissioner fik de meget ekstraudstyr med, fordi de ikke forventede, at FN kunne nå at have alting på plads på så kort tid. Det drejede sig om alt fra computere, førstehjælpsudstyr og GPS til gaffatape og batterier. De fik også ekstra træning i førstehjælp og brug af gasmasker, da Syriens regeringshær rådede over kemiske våben.

Ankom med rutefly

Selve rejsen til Syrien foregik i et civilt rutefly til Damaskus. Syriens hovedstad bar endnu ikke præg af borgerkrigen. Kun det store presseopbud vidnede om, at situationen i landet ikke var normal. Peter Dahl tilbragte sine første dage på missionen på et hotel, mens han fik nogle indledende briefinger i FN-hovedkvarteret samt supplerende træning i at være FN-observatør. Da ledelsen i missionen endnu ikke kendte de forskellige officerers kompetencer, blev de fordelt tilfældigt på missionens forskellige stillinger. Peter Dahl blev sendt til byen Idlib i det nordvestlige Syrien.

- Hjemmefra var det tanken, at jeg skulle have været stabsofficer, men det blev heldigvis anderledes, og jeg er glad for de oplevelser, jeg nåede at få ud af missionen, fordi jeg kom ud i marken og ikke sad i hovedkvarteret, indrømmer han.

Lynkarriere

FN-observatørerne, der havde fået opgaver rundt omkring i landet, kørte af sted i en stor kolonne af spritnye køretøjer. Hver gang de passerede en af de planlagte observatørposter, stod nogle observatørerne af.

- På vejen til Idlib så vi de første tegn på den begyndende borgerkrig. Der var udbrændte pansrede køretøjer og kampvogne på motorvejen. Byen Homs så ud som en spøgelsesby, hvor bygningerne bar præg af kamphandlinger, fortæller Peter Dahl.

Ti observatører kørte til Idlib, hvor de skulle operere med udgangspunkt i et forladt hotel. Peter Dahl og en anden dansk officer - en kaptajn af reserven - gik straks i gang med at indrette stedet. På bare 24 timer lykkedes det hans kollega at få et taktisk operationscenter op at køre.

- En af fordelene ved at være på en ny mission er, at hvis du tager initiativet, kan du få lov at løbe med bolden, siger Peter Dahl.

FN-hovedkvarteret fandt hurtigt ud af, at danskerne var handlekraftige og effektive, og på få uger blev Peter Dahl forfremmet fra almindelig patruljekører i Idlib til teamsite-leder i Hama i det nordvestlige Syrien.

Sikkerhed før diplomati

Hama var det første sted, hvor Peter Dahl var i sin funktion i længere tid. Teamsitet var bemandedet med 25-30 observatører. Som altid i FN-missioner var der mange nationaliteter og stor forskel på kvalifikationerne hos den enkelte officer. Da de opererede i et farligt miljø, måtte de mindst erfarne officerer tage til takke med meget begrænsede ansvarsområder.

- Da vi hverken havde våben eller nogen effektiv evakuering, hvis vi havde sårede, så afhang personelsikkerheden af, at observatøren med de bedste køreegenskaber sad bag rattet i bilen, og ham, der ikke kunne tale engelsk, fik ikke lov at tale i radioen. Så må man være høflig og diplomatisk ved en anden lejlighed, forklarer Peter Dahl.

Ubevæbnet

Der gik ikke mange dage i Syrien, før Peter Dahl oplevede at blive beskudt. I Afghanistan havde han været vant til at være sammen med tungt bevæbnede soldater, men nu var han ubevæbnet.

- Jeg har aldrig prøvet andet end at være bevæbnet på en mission. Det føles unaturligt, at man ikke har sit personlige våben. Omvendt er jeg dog enig i, at det ikke gør en forskel. Observatørernes rolle er ikke at beskytte sig selv. Det er de stridende parter, der skal varetage vores sikkerhed i de områder, vi bevæger os i. Hvis du står overfor 500 ophidsede mennesker, der er vrede på dig, nytter en pistol ikke noget, siger Peter Dahl.

For FN-observatørerne var det afgørende at have gode kontakter på begge sider, som var villige til at eskortere dem rundt.

Civile beskudt med tunge våben

Om aftenen 2. juni modtog en af Peter Dahls arabiske kolleger et opkald fra en kontakt i byen Kafr Zita cirka 25 km nord for Hama.

”Vi bliver bombarderet med tunge våben”, lød det i telefonen.

Peter Dahl besluttede, at FN-observatørerne tidligt næste morgen skulle køre til Kafr Zita. De stridende parter havde skrevet under på ikke at beskyde beboelsesområder med tunge våben. Hvis de nåede frem ved morgenstunden, kunne de måske dokumentere en stor overskridelse af våbenhvileaftalen. Samtidig håbede de på, at FN's tilstedeværelse ville lægge en dæmper på kampene.

Patruljen var i begyndelsen meget vellykket. De kørte af sted i to køretøjer og fandt

En vej med spor fra bæltekøretøjer. Et godt bevis på tilstedeværelsen af tunge våben. Foto: Peter Dahl

allerede om morgenen spor fra tunge køretøjer og hørte en kampvogn skyde. FN-observatørerne standsede ved et forladt hus i en olivenmark halvanden kilometer fra Kafr Zita. Her var betingelserne perfekte for at bevise, at der blev anvendt tunge våben. Peter Dahl og hans kolleger fandt deres kameraer frem for at være klar, når der dukkede kampvogne op.

De kom ikke til at vente længe. Seks kampvogne fra den syriske regeringshær rullede frem mod dem. Overtrædelsen af våbenhvilebestemmelserne var nu dokumenteret, men pludselig åbnede flere af kampvognene ild med maskingeværer. De syriske soldater frygtede muligvis, at bygningen, hvor observatørerne opholdt sig, var besat af oprørerne. Peter Dahl og hans kolleger styrtede ned ad trappen for at komme i dækning. Hans arabiske kollega råbte så højt, han kunne, at de var fra FN, men kuglerne fortsatte med at hamre ind i husets vægge. Heldigvis brugte kampvognen ikke kanonen. Så havde det været ude med dem. På et tidspunkt opstod en længere pause i kugleregnet.

”Let’s go”, råbte Peter Dahl, og de seks observatør sprintede hen til det nærmeste køretøj. Den anden bil var skudt i smadder af maskingeværet, selv om der med store, sorte bogstaver stod UN på den. Med en brasilianer ved rattet lykkedes det dem at køre 500 meter væk til et check point bemanded med syriske regeringsoldater. Her måtte de vente, indtil kampene stilnede af.

Episoden fik stor betydning for UNSMIS. Rapporten fra Kafr Zita, der nåede hele vejen til FN’s Sikkerhedsråd, dokumenterede, at regeringsstyrkerne brugte tunge våben mod befolkningscentre. Samtidig viste hændelsen, at FN’s tilstedeværelse ikke kunne stoppe kampene. FN-missionen sænkede herefter ambitionsniveauet. UNSMIS kunne ikke fremtvinge en våbenhvile ved at vise sig de steder, der blev kæmpet. I stedet skulle FN-observatørerne dokumentere, hvem der foretog alvorlige forbrydelser i krigen.

SYRIEN

Syrien er et land på 186,475 kvadratkilometer. I 2012 blev befolkningen anslået til 22 millioner.

Syrien blev selvstændigt i 1946 efter at have været under fransk styre. I 1970 kom Baathpartiet til magten, og i årene 1970-2000 blev landet styret af Hafez al-Assad. Syriens militær slog i 1982 en opstand fra det muslimske broderskab ned med stor brutalitet. Mellem 10.000 og 40.000 mennesker i byen Hama blev dræbt.

Syrien har også været indblandet i adskillige krige med Israel. I 2000 overtog Hafez al-Assads søn Bashar al-Assad magten i landet og har regeret det siden. Borgerkrigen i Syrien begyndte i 2011 og har drevet millioner af indbyggere på flugt, mens over 100.000 har mistet livet.

Peter Dahl må forlade sit køretøj ved Kafr Zita, der er blevet beskudt med et tungt maskingevær fra en syrisk kampvogn.
Foto: Peter Dahl

Massakren i Al Qubain

Ved midnat 6. juni rapporterede CNN, at der havde fundet en massakre sted i byen Al Qubain. Næste dag fik Peter Dahl ordre fra UNSMIS' norske chef om at organisere en undersøgelse af påstandene. Al Qubain lå i et oprørskontrolleret område, hvor FN-observatørerne ingen kontakter havde på forhånd. Erfaringerne fra krigen havde vist observatørerne, at der let kunne opstå en kaotisk situation, når de besøgte en traumatiseret landsby. Alle ville på en gang fortælle om det frygtelige, der var sket. Og glæde over at se FN kunne hurtigt vende sig til vrede over FN's afmagt.

Til højre soldater fra den frie syriske hær. For at FN-observatørerne kunne bevæge sig sikkert rundt, gjaldt det om at have gode kontakter på begge sider af konflikten. Foto: Peter Dahl

Den 8. juni lykkedes det at nå frem til Al Qubain. Peter Dahl havde sørget for at få både internationale medier og FN's civile menneskerettighedseksperters med i FN's kolonne af køretøjer. Det havde han gjort for, at så mange personer som muligt var klar til at tale med de traumatiserede beboere, så han og FN-observatørerne kunne få ro til at indsamle beviser. På få minutter samlede der sig en stor menneskemængde omkring deres køretøjer. Peter Dahl fik identificeret en mand, der kunne få de andre til at tie stille, og talte derefter kun til ham. Han var fra den frie syriske hær og kunne eskortere dem rundt i landsbyen. Indbyggerne søgte hen imod journalisternes kameraer og hen til menneskerettighedsekspertene, så Peter Dahl kunne begynde at undersøge, hvad der var sket i Al Qubain. Til hans store lettelse var alle lig begravet. Hans største frygt var at blive præsenteret for rækker af døde børn. I flere huse kunne han se blodspor og skudhuller. Han var glad for, at han ikke forstod sproget. Flere af hans arabiske kolleger havde svært ved at bevare roen, fordi de hele tiden måtte høre på de forfærdeligste beretninger fra beboerne. Det viste sig, at de fleste øjenvidner var flygtet, og uden retsmedicinsk udstyr kunne FN-observatørerne ikke finde afgørende beviser på, om det var oprørerne eller den regeringsvenlige Shabeeha milit, der havde begået massakren.

Når Peter Dahl undersøgte påståede massakrer, var ligene efter muslimsk skik allerede begravet, men der var stadig blodspor rundt omkring i bygningerne. Foto: Peter Dahl

FN opgiver Syrien

Midt i juni eskalerede kampene i Syrien så meget, at UNSMIS indstillede alle patruljer. Selv om FN-observatørerne efter fjorten dage kunne køre ud igen, var der stor usikkerhed om, hvorvidt missionen skulle fortsætte. 20. juli blev UNSMIS forlænget til at køre videre i august, og FN-missionen gik i gang med at rokere om på FN-observatører og teamsites. Der var dog slet ingen tegn på, at parterne ville begrænse brugen af tunge våben eller forsøge at dæmpe voldshandlingerne. Derfor blev FN-mandatet ikke forlænget, og 19. august lukkede UNSMIS.

Peter Dahls følelser omkring indsatsen er blandede.

- Det rammer ens professionelle stolthed, at vi ikke fik opfyldt formålet med FN-missionen. Man er ikke sat i verden som officer for at fejle, siger Peter Dahl.

Han havde en fornemmelse af at have svigtet de folk på begge sider af konflikten, som havde hjulpet FN-observatørerne, når de skulle køre patruljer. Mange af dem blev senere dræbt i borgerkrigen.

- Omvendt var jeg utrolig stolt af de ting, der trods alt lykkedes. At vi ved hjælp af turistikort og mobiltelefoner kunne gennemføre en militær operation og få en dagligdag til at fungere. At vi havde været en del af en historisk mission. Aldrig før har observatører rejst så hurtigt ud og oprettet en mission. At tre rapporter fra teamsitet i Hama blev drøftet i Sikkerhedsrådet, opremser Peter Dahl.

Han kunne ind i mellem være tæt på at eksplodere af raseri over bureaukraterne i FN-hovedkvarteret i Damaskus. Alligevel bakker han op omkring FN's fredsbevarende operationer.

- Selv om FN har mange svagheder, så må vi også erkende, at i mange situationer er FN det eneste værktøj, vi har. Det er den eneste organisation, der har legitimitet nok. Så synes jeg, at man skal få det bedste ud af det. Jeg tror, at det ville være hjælpsomt, at man i nogle situationer lægger diplomati og den politiske korrekthed på hylden og stiller krav til FN-missionen. Hvis kravene passer til virkeligheden på jorden, lytter ens kolleger til dig, mener Peter Dahl.

UNSMIS

UNSMIS står for United Nations Supervision Mission in Syria.

FN-missionen fungerede fra 21. april til 19. august 2012. Generalsekretærens Særlige Udsending havde fået parterne i konflikten til at tilslutte sig en sekspunktsplan, der blandt andet gik ud på at alle former for voldshandlinger skulle ophøre.

Omkring 300 FN-observatører blev sendt til landet for at overvåge, om våbenhvileaftalen blev overholdt. FN-observatørerne kunne konstatere, at kamphandlingerne ikke standsede, men at borgerkrigen tværtimod blev mere intensiv. FN's Sikkerhedsråd besluttede i august ikke at forlænge FN-missionens mandat.

Jacob Palmer Bjerborg

FORBINDELSESOFFICER MED FLERE ROLLER

Jacob Palmer Bjerborg inspicere våben, der er indsamlet af Sydsudans hær -SPLA - blandt civile. Foto: Jacob Palmer Bjerborg

Alt i alt lyder det jo vældigt spændende, men lad os nu se, når hverdagen rammer. Min erfaring fra FN er, at der kan være stor forskel på det, der står i opgaven, og det, som rent faktisk bliver gjort. (Uddrag fra rejsebrev).

Kaptajn Jacob Palmer Bjerborg var forberedt på det uventede, da han i slutningen af 2011 landede i Juba i Sydsudan for at tage fat på seks måneder som Military Liaison Officer i det dengang blot fire måneder gamle land. Forventningen skyldtes både Jacobs erfaringer fra en tidligere udsendelse som FN-observatør i Liberia i 2004-05, og at det ikke var helt klart, hvad der lå i jobbet som Military Liaison Officer, forbindelsesofficer eller blot MLO.

Forbindelsesofficerer i stedet for observatører

FN havde været til stede med militære FN-observatører i Sudan, mens nord og syd stadig var et land, og FN prøvede at afslutte borgerkrigen mellem de to dele af Sudan. Men efter selvstændigheden i 2011 ønskede den nye regering i Sydsudan ikke FN-observatører, der frit kunne bevæge sig rundt og rapportere til Sikkerhedsrådet. I stedet blev Sydsudan og FN enige om, at FN-missionen i landet kunne have forbindelsesofficerer til Sydsudans hær, SPLA. Forbindelsesofficererne fik også opgaven med at holde forbindelse mellem FN-missionen og de mange civile organisationer, der også var repræsenteret i Sydsudan, og at arbejde sammen med den egentlige FN-styrke, der også var i Sydsudan.

Det var ambitionen, at FN i rammen af UNMISS (UN Mission in South Sudan) skulle være med til at træne Sydsudans hær SPLA, der i realiteten var den militære del af Sydsudans oprørsbevægelse, og derfor skulle transformeres fra en oprørshær til en nationshær. Men da Sydsudan lå i mere eller mindre åben konflikt med Sudan, ville FN's upartiskhed komme i klemme, hvis FN direkte trænede Sydsudans hær. Samtidig var det på grund af konflikten med nord og forskellige former for intern uro i syd også begrænset, hvor meget hæren trænede og tog på feltøvelser. Den var i højere grad indsat i operatio-

ner. Derfor skulle Jacob Palmer Bjerborg og de andre forbindelsesofficerer fungere som militærrådgivere, der skulle støtte og rådgive SPLA.

Soldater fra Sydsudans hær - SPLA - på vej til delstaten Jonglei for at stoppe stammekrige.
Foto: Jacob Palmer Bjerborg

Behov for øjne i marken

Men helt som Jacob Palmer Bjerborg havde forudset, kom han til at lave meget andet, end der stod i hans opgavebeskrivelse.

- Jeg oplevede, at der var mange i både den militære og civile del af missionen, der var vant til at have og bruge FN-observatører og afledt deraf tænkte FN-observatører om os og anvendte os som sådan. Det udfordrede jeg lidt, da jeg kom derned, men det blev understreget, at det var vigtigt for missionens virke, at vi som MLO'er også løste observatørrollen. Kort sagt, så var man i missionen klar over, at MLO'erne var de bedst egnede til at skabe den situational awareness, som der var brug for, og som observatører normalt ville få til opgave at levere.

"Jacob, du er jo officer og soldat som mig, så du ved jo, at man må gøre det, der skal til for at løse opgaven" Ordene hænger i luften, mens smilet fortsat driller på hans ansigt. Jeg kan næsten ikke tro mine egne ører! Han har stort set netop indrømmet, at de gør alt det, jeg har berettet, at de civile har fortalt mig om. Blandt andet brug af waterboarding. Hvad nu?

Kort efter får jeg dog styr på koncentrationen igen, og vi glider ind i en længere ordveksling, der bygges op til en god diskussion om, hvor grænsen for rimelige metoder ligger. Han erkender til sidst, at vandtortur er over grænsen, og det er noget, han vil efterforske og sætte en stopper for. Men igen lader han det usagt være underforstået, at tæsk er helt i orden.

(Uddrag af rejsebrev).

Jacob Palmer Bjerborg sammen med vicepræsidenten for Sydsudan, Rick Machiar, som skulle forsøge at mægle i stammekrig.
Foto: Jacob Palmer Bjerborg

På opgave i Jonglei

Som militærrådgiver blev Jacob Palmer Bjerborg tilknyttet en division af SPLA i Jonglei. En af delstaterne i Sydsudan. Her skulle han være med til at støtte hæren i dens omstilling fra en oprørshær til en nationshær. Det team, som Jacob Palmer Bjerborg var en del af, skulle for eksempel prøve at få de militære chefer til at forstå, at en nationshær efter FN's opfattelse er til for at forsvare, ikke angribe. At en hær skal bruges mindst muligt overfor egne borgere, og at de grundlæggende menneskerettigheder skal respekteres. Men Jacob Palmer Bjerborg var også med på egentlige operationer, når hæren var sat ind mod oprørsgrupper.

-Når vi hørte, de havde gang i en operation for eksempel mod oprørere fra Etiopien, der kørte over grænsen og stjal kvæg, tog vi ud og mødtes med chefer helt ned til delingsfører. Hørte hvad deres opgave var, hvad de havde til rådighed, og hvordan de ville løse opgaven. Og så kom vi med forslag til løsninger for eksempel på baggrund af mine erfaringer fra Afghanistan.

Afghanistantur gav respekt

Som rådgiver kom Jacob Palmer Bjerborgs tid som eskadronchef i Afghanistan ham til gode. Det gav ham autoritet, at han havde kæmpet selv og kunne dele ud af sine egne erfaringer med kamp mod oprørsstyrker. Og samtidig opnåede han ekstra respekt, fordi soldaterne i Sydsudans hær opfattede Taleban i Afghanistan som en form for allieret med den islamiske regeringen i Sudan, og derfor respekterede de en officer, der havde kæmpet mod deres fjende. Det åbnede døre og betød, at officererne fra SPLA lyttede til ham, også når han talte om menneskerettigheder og andre ting, som ikke havde noget med Afghanistan at gøre.

Jacobs tid i Afghanistan og hans missionserfaringer i det hele taget betød også, at han – modsat mange andre forbindelsesofficerer – ikke havde noget problem med at leve under de meget primitive forhold i felten eller var bange for at tage med ud, når soldaterne fra SPLA var indsat i skarpe operationer. Derfor kunne han være til stede og levere observationer på en måde, som FN ikke var vant til.

SPLA-soldat i skyttehul forud for stammeangreb.
Foto: Jacob Palmer Bjerborg

Ikke kun for pengenes skyld

-Det bliver bemærket, at danske officerer via vores opvækst, skolegang og militære uddannelse og erfaring har forudsætningerne og ikke mindst viljen til at levere varen. Der er mange andre, og det er ikke bare dem, der kommer fra fattige lande og bliver FN-observatører for pengenes skyld, der bare freerider. De resignerer og giver op overfor kaos.

Der siger danske officerer, at netop fordi det ikke virker, er det vigtigt, at vi gør en indsats og får det til at virke.

Stanken af død er gennemtrængende. Vi er landet i Likuangole for at samle vicepræsidentens delegation op, og mens den er på vej fra SPLAs lokale lejr, har jeg en opgave med at dokumentere ødelæggelserne i byen. For et par dage siden hang jeg over byen og så ødelæggelserne, mens de foregik, men nu står jeg her med resultatet lige foran øjnene. Da vi landede med helikopteren, lettede en sand sværm af gribbe og marabou-storke fra området, men fluerne er her stadig.

Jeg står 25 meter fra det skyttehul, som den kenyanske sergent sprang op af, og synet og stanken fra liget af den lille drengs mor fylder alle mine sanser. Jeg ved ikke, hvordan hun så ud i levende live, men jeg føler mig overbevist om, at de sidste fire dage i den brændende sol med selskab af fuglene og fluerne ikke har gjort hende kønnere.

(Uddrag af rejsebrev).

Sydsudan

Sydsudan blev et selvstændigt land den 9. juli 2011 og er i skrivende stund verdens nyeste land. Sydsudan blev selvstændigt efter en folkeafstemning, hvor 98,83 procent af deltagerne stemte for uafhængighed.

Tidligere var Sydsudan en del af Sudan, der blev et selvstændigt land i 1956. De to dele af Sudan udkæmpede blodige borgerkrige fra 1955 til 1972 og fra 1983 til 2005. Sydsudan, der overvejende er kristent, modsatte sig blandt andet dominans fra det overvejede islamiske nord. Men de to dele af Sudan var også uenige om fordelingen af indkomster fra naturressourcer som olie. I 2005 blev der indgået en fredsaftale, der gav Sydsudan udstrakt selvstyre og førte frem til folkeafstemningen i 2011.

Sydsudan og Sudan er fortsat uenig om den endelige grænsedragning og om Abyei-området, der ligger på grænsen mellem de to lande. Landene har indgået aftale om en demilitariseret zone langs grænsen. Sydsudan er cirka 14 gange så stort som Danmark og har et befolkningstal på anslået omkring ni millioner. Hovedstaden i Sydsudan er Juba, der har omkring 170.000 indbyggere.

Sydsudan har rige olieforekomster og har med frugtbar jord og adgang til vand gode betingelser for landbrug. Infrastrukturen i Sydsudan er meget dårlig, og omkring 50 procent af befolkningen lever i fattigdom.

Voldsomme stammekrige

Hen over julen 2011 var Jacob Palmer Bjerborg i sin uformelle rolle som observatør førstehåndsvidne til en voldsom væbnet konflikt mellem flere stammer i Sydsudan. Gennem samtaler med lokale ledere, repræsentanter fra internationale organisationer og officerer fra SPLA kunne FN-observatørerne følge med i og rapportere om, hvordan konflikten mellem stammerne blev trappet op. Og via patruljer først og fremmest med helikopter

Indiske soldater behandler ung pige, der er blevet såret under stammeopgør i bushen. Foto: Jacob Palmer Bjerborg

kunne observatørerne også følge med i, hvordan stammekrigere samlede sig til en større hær på op imod 8000 mand, satte sig i bevægelse og endeligt angreb andre stammers landsbyer, hvor mænd, men primært kvinder og børn brutalt blev slået. Alt sammen uden at FN rigtigt kunne gøre noget, fordi den lille bevæbnede FN-styrke, der var tilknyttet missionen, ikke var dimensioneret til andet end at beskytte FN's personel og installationer i Sydsudan.

- Afmagt. Det er noget af det, der er sværest ved at arbejde for FN. Det er en af de stærkeste følelser, man skal kunne håndtere som soldat. Afmagten rammer, når man føler, man ved, hvad der kræves, og man står i situationen og oplever, at verdenssamfundet tilsyneladende ikke vil gøre det, der er nødvendigt. Og det ender med, at kvinder og børn bliver slået ihjel, og man så bliver sendt ud for at dokumentere det bagefter. Man bliver ansigtet på FN's manglende vilje til at gøre noget ved det. Jeg har haft nogle alvorlige oplevelser, som jeg bagefter også har grædt over, og jeg har tænkt, om det er spøgelse, der skal forfølge mig resten af livet. Men jeg tænker også, at nogen skal gøre det, og så er det bedre, at det er mig, fordi jeg har troen på, at jeg har robustheden til at håndtere det følelsesmæssige pres.

Indiske soldater passerer flod under patrulje i bushen i Jonglei delstaten. Foto: Jacob Palmer Bjerborg

Kort efter bryder de første indere ud af bushen, og mens James, Rana og de sidste gutter med pigen på en improviseret bære dukker op bag ved dem, fyldes jeg med stolthed.

Det er som taget ud af "Platoon", og det går op for mig, hvor vild en præstation, de har leveret i dag. For tre uger siden havde vi aldrig mødt hinanden, og nu har vi imod alle odds ved fælles vilje, teamwork og tillid til hinandens evner og kompetencer løst en opgave, som de fleste ville have givet op på, da de opdagede, at de var blevet placeret det forkerte sted. Og ved at få den lille pige med, har vi vist de lokale, at UN mener det, når vi siger, at vi prøver at hjælpe.

(Uddrag af rejsebrev).

Midt i myrderierne og FN's generelle passivitet oplevede Jacob Palmer Bjerborg dog også, at situationen gav det enkelte individ mulighed for at træde i karakter. Han oplevede hvordan en kenyansk sergent fra FN-styrken imod alle ordrer og med fare for sit eget liv reddede en 3-årig dreng, som var ved at blive skudt af stammekrigere. Og han var selv med til at redde sårede ofre fra den visse død. Derfor sidder Jacob Palmer Bjerborg også tilbage med en stor tilfredshed over, hvad han var med til som FN officer i Sydsudan.

Et tydeligt aftryk

-Når jeg reflekterer over mine missioner i Bosnien og Afghanistan, så når jeg frem til, at det ikke gjorde en forskel, om lige præcis jeg var der. Der kunne have været en anden delingsfører eller eskadronchef, der havde gjort det samme. Hvorimod både i Sydsudan og i Liberia, har jeg, fordi jeg havde viljen, modet og energien til at være de rette steder

bidraget til den situational awareness, som jeg ved, er blevet brugt til at ændre nogle strategiske beslutninger. Og jeg har den klare opfattelse, at jeg som individ har sat et fodaftryk på, hvordan nogle liberianere og sydsudanesere tænker om det at være officerer på. Jeg har gennem diskussioner medvirket til at flytte nogle menneskers opfattelse. Det er noget varigt.

Klokken er 19.18, og der er knap to kilometer til basen. Jeg sætter farten op og nyder den umiddelbare reaktion i musklerne. Aftenluften er stadig midt i 30'erne, men føles svalende oven på de 46 grader tidligere i dag.

Ca. 350 km mod nord er der en "mini-krig" i gang mellem Sudan og Sydsudan. Et par hundrede kilometer mod øst gør løverne sig klar til deres natlige jagt på antiloper og gazeller.

Jeg er 7000 km hjemmefra og føler mig som en sand eventyrer - levende, vild og i fuld kontrol.

T - I - A This is Africa.

(Uddrag af rejsebrev).

UNMISS

UNMISS står for United Mission in South Sudan. FN-missionen blev etableret 9. juli 2011 samme dag, som Sydsudan blev et selvstændigt land. Samtidig ophørte mandatet for UNMIS, FN's mission i Sudan, der havde overvåget fredsftalten mellem de to dele af Sudan.

UNMISS opgaver er at sikre fred og sikkerhed og at hjælpe med at etablere betingelserne for udvikling i Sydsudan med fokus på at styrke regeringens evne til at regere effektivt og demokratisk og at etablere gode forhold til naboerne. Missionen har hovedkvarter i Juba, hovedstaden i Sydsudan.

UNMISS var i august 2013 sammensat af omkring 6800 soldater, 146 forbindelsesofficerer, 664 politibetjente og 2600 civile og frivillige.

UNMISS løser sin opgave ved at støtte, rådgive og hjælpe Sydsudans regering på en meget lang række områder. Det gælder eksempelvis udarbejdelse af en forfatning, afholdelse af valg, etablering af frie medier og inddragelse af kvinder i beslutningsprocesser. Missionen skal også hjælpe regeringen med dens opgaver inden for konfliktforebyggelse og løsning og med at beskytte civile. Endeligt skal missionen hjælpe regeringen med at opbygge sine evner inden for sikkerhedsområdet.

FN-troppernes primære opgaver er at beskytte FN's personel og installationer i Sydsudan. Men styrken skal også gribe ind for at beskytte civile mod trusler om vold, når Sydsudans regering ikke kan løfte opgaven.

Siden missionens begyndelse i 2011 har det danske bidrag været på mellem 12 og 14 soldater. De fleste er stabsofficerer og arbejder i missionens hovedkvarter i Juba.

Jesper Ellehaug

VÆKKEDE FN-MISSIONEN I LIBANON

Til venstre Jesper Ellehaug foran den bus, hvor han transporterede FN-missionens soldater.

Foto: Rune Dyrholm

Den 44-årige konstabel Jesper Ellehaug var blandt de 150 danskere, som i november 2009 ankom til en nedslidt FN-lejr i Sydlibanon. De danske soldater skulle hjælpe FN-missionen UNIFIL med transportopgaver. UNIFIL har været til stede i Libanon siden 1978, og Jesper Ellehaug kunne godt fornemme, at FN-missionen havde mange år på bagen. Missionens opgaver var blevet en rutine. Han syntes, de blev udført uden det store engagement eller omtanke. Det var danskerne med til at lave om på.

- Vi danskere fik et rigtigt godt ry i FN-missionen i Libanon. Der var stor respekt om de menige danske soldater. Da vi landede i Libanon var det allerede en gammel mission. De var blevet lullet i søvn, men vi fik højnet standarden. Vi fik vækket dem og ryddet op, fortæller Jesper Ellehaug.

Landmand og soldat

Jesper Ellehaug har altid befundet sig bedst udendørs i den friske luft. Det var også grunden til, at han blev soldat. Han aftjente sin værnepligt i 1987 ved Sjællandske Livregiment i Slagelse. Bagefter ville han gerne fortsætte i Forsvaret, og den eneste mulighed var at blive FN-soldat. Han blev en del af hold 54 og 55 – det fjerde- og tredjesidste hold danske soldater på Cypern. Mens han var af sted, traf han sin senere kone, som han nu har fire børn med. Mødet med FN var dog ikke kun positivt. Jesper Ellehaug syntes, at organisationen virkede meget bureaukratisk. Han havde ikke lyst til at tage på FN-mission igen.

Jesper Ellehaug ville gerne udsendes til Balkan, men han ventede til 1996, hvor NATO overtog operationerne fra FN. I år 2000 tog han endnu en udsendelse til Bosnien. Begge gange var han en del af en spejdersektion, der kørte patruljer i det danske ansvarsområde. I de perioder, hvor han ikke var i Forsvaret, arbejdede han i landbruget. Jesper Ellehaug har ikke været fastansat soldat, men har haft en kontrakt, hvor han kunne kaldes

ind, når der var behov for det.

En aften i efteråret 2009 ringede telefonen. Det var en mand fra Forsvarets Personeltjeneste, der spurgte, om han ville med på FN-missionen i Libanon.

- Jeg skal lige have en snak med konen, svarede Jesper Ellehaug.

Næste dag sagde han, ja. Oplevelserne på Cypern var kommet så meget på afstand, at han gerne ville give FN en chance mere.

Libanon

Libanon er et lille mellemøstligt land med en befolkning på fire millioner indbyggere og et areal på 10.400 kvadratkilometer (1/4 af Danmarks areal). Befolkningen er sammensat af mange etniske grupper og består af 60% muslimer (delt op i seks forskellige grupperinger) og 40% kristne (13 forskellige kirkelige retninger).

Det blev selvstændigt i 1943 efter at have været under fransk kontrol. Nabolandene Israel mod syd og Syrien mod øst har forsøgt at kontrollere landets skiftende demokratiske valgte regeringer. Fra 1975-1990 var der en blodig borgerkrig i landet.

Pionérånd

At være på det første hold danske soldater på en mission er en særlig oplevelse.

- Det er spændende. Man er jo næsten en slags arkæolog. Alle informationer skal graves frem. Jeg synes, det er sjovt, selv om det også kan være hårdt. Hvis ikke man kan tåle lidt kaos, skal man ikke vælge det første hold, siger Jesper Ellehaug.

Hans førstehåndsindtryk af forholdene i Narquera i Sydlibanon var, at lejren var gammel, men indkvarteringsforholdene var af en hæderlig standard. Der var dog mange andre ting, der skulle rettes op på. Maden, som blev tilberedt af lokale ansatte, var i begyndelsen meget dårlig, så mange af soldaterne fik maveonde. Det viste sig, at fødevarerne blev opbevaret under alt for høje temperaturer. Danskernes køkkenansvarlige skred straks ind over for den uhygiejniske omgang med maden. Holdet havde også brandfolk med, som tjekkede alle brandslukkere. Mange af dem virkede slet ikke og havde ikke været

En af Jesper Ellehauges opgaver var at vedligeholde køretøjer. Det skete typisk om morgenen, inden han skulle ud og transportere soldater. Foto: Jesper Ellehaug

efterset i årevis. Forholdene i lejren var nogle steder uforsvarlige for de lokale arbejdere, som skulle tappe gas fra utætte beholdere i et lukket rum. Det fik den danske lejrledelse sat en stopper for. Den var også gal med de køreplaner, som de danske soldater skulle følge. De levede ikke op til køre- og hviletidsbestemmelserne. Også her satte den danske ledelse hælene i, og FN-missionen måtte revidere dem.

En FN-konvoj kører gennem det sydlibanesiske landskab. De lange rækker af FN-biler irriterede de lokale trafikanter. Foto: Flyvevåbnets Fototjeneste

Malaysiske soldater går ind i FN-busser for at blive transporteret til lufthavnen af de danske soldater. Foto: Rune Dyrholm, Forsvarsgalleriet.

- Vores ledelse slog hårdt ned på dårlige arbejds- og miljøforhold. Det vil vi ikke finde os i, sagde de til UNIFIL, siger Jesper Ellehauge.

Han syntes, FN-missionen havde godt af at få besøg af et hold friske og motiverede soldater, der stillede spørgsmål ved den måde UNIFIL havde kørt på.

Hans første tid i lejren gik med at kontrollere de busser, lastvogne og personbiler, som danskerne skulle køre i. Hvis der var fejl på bilerne, skulle det opdages nu. Ellers ville danskerne få ansvaret for ridser eller skrammer på køretøjerne.

FN-systemet var ikke blevet hurtigere, siden han var på Cypern. Han ville sammen med nogle kolleger bestille materialer til at bygge et halvtag, så de kunne gå i læ, hvis det regnede, mens de modtog ordrer udendørs.

- Det tog en krig at bestille gennem FN. Man skulle lave en detaljeret tegning og beskrive hvor mange skruer og søm, man skulle bruge, husker han. Der gik fire måneder før brædderne endelig kom, og de kunne gå i gang med at bygge halvtaget. Senere fandt han dog ud af, hvordan systemet fungerede, og kunne efterhånden få leveringstiden ned på fjorten dage.

Store konvojer

Efter nogle uger til at etablere sig i lejren var danskerne klar til at transportere soldater for UNIFIL. Jesper Ellehauges formiddage gik med morgenappel, fordeling af opgaver, klargøring af køretøjer og pakning af tasker med våben. Selve kørslen foregik om eftermiddagen og aftenen. Typisk kørte han til en FN-lejr og hentede soldater, som var færdig med deres tjeneste, og transportererede dem til Beirut Lufthavn. Her samlede han et nyt hold soldater op, som han satte af i deres lejr, inden han kunne holde fyraften. Sådan en tur tog 12 timer. De første fire måneder var Jesper Ellehauge buschaffør, mens han resten af tiden kørte en vogn, der kunne "jamme" signaler til improviserede sprængladning og dermed forhindre, at konvojerne blev angrebet med den slags våben.

- Situationen i området var meget rolig, så trafikken var den største fjende. Det var alles kamp mod alle. I Libanon var det ti gange så slemt som at køre i centrum af Paris. På motorvejen skulle man passe på spøgelsesbillister, der kørte mod trafikretningen. I det yderste spor stoppede folk pludselig bilerne ved boder langs vejen, mens der i indersporret stod folk klar til at blive samlet op af busser og personbiler. Det sikreste var at køre i midterspor, fortæller Jesper Ellehauge.

I begyndelsen valgte danskerne at sætte hårdt mod hårdt for at holde sammen på de lange konvojer af FN-køretøjer. Den taktik gav bagslag. De lokale kastede sten efter dem, gav dem fingeren og kunne finde på at blokere vejen. Upopulariteten hos de lokale fik Jesper Ellehauge og hans kolleger til at ændre kørestil. De fik efterhånden lært de håndtegn, som libaneserne brugte. Samtidig gav de mere plads til de lokales biler. På den måde fik de et bedre forhold til beboerne i området. Jesper Ellehauge forstod libanesernes reaktioner.

- Hvordan ville vi danskere have det, hvis der hver dag kørte kæmpe konvojer på op til 78 køretøjer forbi vores hus?, spørger han.

Ind i mellem, når han havde kørselsopgaver, var der libanesere, som ville have ham til at tage mod forskelligt smuglergods. For eksempel blev de tilbudt penge for at tage sprut og cigaretter med i deres køretøjer.

- Det kan vi ikke, sagde jeg. Vi lukkede af fra starten. Ellers vil det være en glidebane, forklarer Jesper Ellehauge.

Han formoder, at libaneserne var vant til, at FN-soldater fra andre nationer gerne ville smugle for dem.

Gode venner med indoneserne

Omkring 40 nationer var repræsenteret i UNIFIL, mens danskerne var en del af missionen. Jesper Ellehauge kom i berøring med soldater fra mange lande. Han kendte bedst indoneserne, der holdt vagt ved lejren.

Jesper Ellehauge i midten fejrer nytåret sammen med lejrens indonesiske soldater. Deres opgave var at bevogte området. Foto: Jesper Ellehauge

- Vi lavede sjov med indoneserne. De stod vagt i lejren i timevis, uden der skete noget. Det var en kedelig tjans. De lyste ligefrem op, når vi kom. Så råbte vi 'garuda!' – indonesernes machokampråb, beretter Jesper Ellehaug.

En gang tapede de også billeder af nøgne damer under køretøjet, fordi indoneserne tjekkede alle biler med spejle.

- Hele vagtholdet skulle kigge på undersiden af vognen, griner han.

I øvrigt var han tryk ved indonesernes militære kunnen.

- De passede omhyggeligt på lejren. Ingen kunne komme forbi uden ID-kort, slår Jesper Ellehaug fast.

Nytårsaften kedede Jesper Ellehaug sig lidt i den danske lejr. Han besøgte i stedet sammen med tre kolleger indonesernes nytårsfest. De blev modtaget med stor gæstfrihed, og han fik, selv om han kun er menig, plads ved siden den indonesiske chef.

- Indoneserne er jo muslimer, og chefen var meget ked af, at de havde brændt det danske flag under Muhammedkrisen. Nu havde han set, at danskerne var gode nok, fortæller Jesper Ellehaug.

Den danske styrke i Libanon holdt traditionen tro DANCON-march. Her er Jesper Ellehaug ved at komme i mål. Som man kan se lå lejren ud til Middelhavet. Foto: Jesper Ellehaug

Efterhånden fik han også nogle lokale bekendte. De kom blandt andet fra en restaurant, hvor han ofte spiste.

- Jeg tog det med et gran salt, når de lokale fortalte om situationen i landet. På restauranten var de kristne. De fortalte deres version. Det samme gjorde landets muslimer, hvis jeg talte med dem. Jeg gav dem bare ret, så vi forblev gode venner. Som FN-soldat skal man huske at holde sig neutral, forklarer han.

Skjult ulandsbistand

Alt i alt er Jesper Ellehaug glad for, at han tog af sted til Libanon.

- Det var en god mission. Jeg tager helt sikkert på ferie dernede og kører hele Libanon rundt, slår han fast.

- Det var en skam, missionen blev lukket. Den var god for de unge soldater, som lige var flyttet hjemmefra. Mange af dem havde det hårdt på en krigsmission som i Afghanistan, hvor de både skulle vænne sig til at klare sig selv, samtidig med de skulle slås, vurderer han.

FN var det samme både på Cypern og Libanon. Sådan opfattede Jesper Ellehaug det.

- Det er en slags skjult ulandsbistand. FN har ansat masser af lokale libanesere, og derfor vil de gerne have FN til at blive i landet, mener Jesper Ellehaug.

Han føler ikke, at han har gjort en stor indsats for at få fred i Mellemøsten. Hvis der udbrød krig mellem israelerne og Hizbollah, skulle vi bare gå ned i en bunker.

- Hvis de mener, at de skal slås, er de ligeglade med FN, siger han.

UNIFIL

UNIFIL er en forkortelse for United Nations Interim Force in Lebanon. FN-missionen i Libanon har til opgave at stabilisere grænseområdet mellem Israel og Libanon. Missionen blev oprettet i 1978, da Israel invaderede Libanon for at gengælde palæstinensiske angreb på Israel fra baser i Libanon. I årene 1982-1990 holdt Israel dele af Sydlibanon besat. I 2006 invaderede israelerne igen. Denne gang som svar på raketangreb fra den shiamuslimske milits Hizbollah. Da parterne indgik en våbenhvile, blev UNIFIL forstærket og kom op på 15.000 mand.

UNIFILs opgaver er at overvåge, at våbenhvilen bliver overholdt, hjælpe den libanesiske hær med at få kontrol med Sydlibanon, støtte befolkningen med humanitær hjælp og assistere flygtninge med at flytte tilbage i deres hjem, at hjælpe den libanesiske hær med at afmilitarisere området omkring våbenhvilelinjen mellem Libanon og Israel og forhindre ulovlig våbensmugling ind på libanesiske territorium.

Danmark har stillet med to bidrag til UNIFIL.

Fra oktober 2006 til november 2008 havde Søværnet flåde fartøjer i det østlige Middelhav. De patruljerede libanesiske farvande for at forhindre, at der blev smuglet våben ind i landet. Tre patruljefartøjer Glenten, Ravn og Viben samt korvetten Peter Tordenskiold deltog på skift i operationen. Skibene havde desuden en logistisk base på Cypern.

Fra november 2009 til april 2011 sendte Danmark en logistikenhed på 150 mand til UNIFIL. De danske styrker udførte her logistiske opgaver for hele UNIFIL-missionen, ligesom missionens brandberedskab blev varetaget af brandmænd udsendt af Beredskabsstyrelsen.

Dennis Armand Vad

UBEVÆBNET RÅDGIVER I AFGHANISTAN

Dennis Armand Vad til venstre ved siden af sin assistent på sit kontor i FN's mission i Afghanistan – UNAMA – hvor han var militær rådgiver.

Foto: Dennis Armand Vad

Kommandørkaptajn Dennis Armand Vad tog en udsendelse på 12 måneder som militær rådgiver i FN's mission i Afghanistan, United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), som en del af sin forberedelse til en stilling i NATOs hovedkvarter. I den stilling var det vigtigt med erfaringer fra Afghanistan, og dem manglede Dennis Armand Vad. Han er officer i Søværnet og havde ikke tidligere været udsendt i en landmilitær operation, og han havde derfor ikke et personligt kendskab til missionen i Afghanistan. Han blev derfor anbefalet at tage en udsendelse til UNAMA.

-Der var ingen ledige stillinger i ISAF-strukturen, derfor pegede jeg i fælleskab med Forsvarets Personeltjeneste på en stilling i UNAMA, der ville klæde mig på til at tage den kommende stilling i NATO, om end stillingen i UNAMA havde et noget andet fokus. Personligt havde jeg foretrukket en stilling i ISAF, men da det ikke var muligt, var UNAMA den bedste løsning.

UNAMA har ansvaret for FN's samlede indsats i Afghanistan. Den største del af indsatsen er civil og handler eksempelvis om nødhjælp, støtte til den afghanske regering og befolkning og støtte til afholdelse af valg. Men UNAMA støtter blandt andet også overdragelsen af ansvaret for sikkerheden i Afghanistan fra den internationale sikkerhedsstyrke, ISAF, til den afghanske regering og de afghanske sikkerhedsstyrker og har tæt kontakt til de militære aktører i Afghanistan. Derfor har UNAMA en militær komponent med en overordnet militærrådgiver i Kabul og militærrådgivere spredt over det meste af landet.

Dennis Armand Vad havde base i den store by Jalalabad, der ligger tæt på grænsen til Pakistan. Herfra skulle han dække fire provinser i det østlige Afghanistan, Nangahar, Kunar, Nuristan og Laghman. Det er et område, der samlet dækker mere end 25.000 km² (et område lidt mindre end Jylland) og har et befolkningstal på over to millioner. Dennis Armand Vad var militær rådgiver for den civile FN-chef for området og regional rådgiver for den militære chef i Kabul.

Gadescene i Jalalabad, som ligger i det østlige Afghanistan. Byen har omkring 100.000 indbyggere.
Foto: UN Photo/Eskinder Debebe

- Jeg rådgav om sikkerhedssituationen i regionen. Derudover rådgav jeg om ISAF-missionen med særlig fokus på overdragelsesprocessen (transitionen) og de militære operationer og støttede de forskellige afdelinger i UNAMA. Desuden skulle jeg støtte i forbindelse med evakuering, eller hvis UNAMA i ekstreme tilfælde skulle få behov for støtte fra ISAF.

Som mange andre, der i en periode arbejder for FN, oplevede Dennis Armand Vad, at den store organisation kan være særdeles bureaukratisk og til en vis grad befolket af ansatte, der kun tænker på den næste lønudbetaling og den næste "leave". Men han mødte lige så mange dygtige og engagerede medarbejdere, og han vurderer ikke, at regler og arbejdsgange var tungere, end de nødvendigvis må være i en organisation, der er så stor som FN.

- Det var en stor udfordring som militær at blive integreret i en civil ramme, fordi mange har fordomme overfor uniformen. Derudover er arbejdskulturen og arbejdsgangene anderledes og kunne nogle gange virke ineffektive. Men efterhånden som de militære rådgivere så nogle af de slutprodukter UNAMA udarbejdede, forstod vi bedre, hvordan en politisk organisation arbejder og søger at yde indflydelse.

Et farligt job

En stor del af Dennis Armand Vads job bestod i at mødes med kontaktpersoner fra ISAF, folk fra de afghanske sikkerhedsstyrker og folk fra andre dele af FN's organisation i Afghanistan. For at løse sine opgaver måtte Dennis Armand Vad rejse meget rundt i sit ansvarsområde. Det foregik ind imellem med helikopter. Men oftest kørte han og hans afghanske assistent og tolk ud i en af FN's hvide Toyota Land Cruisere. De er pansrede, men de yder ikke beskyttelse mod de improviserede sprængladninger, som der er mange af i den region, hvor Dennis Armand Vad arbejdede. Modsat soldaterne fra ISAF, der altid er svært bevæbnede og mange sammen, når de bevæger sig rundt i de områder

Dennis Armand Vad ved en af de meget tungt pansrede MRAP-køretøjer, der er det sikreste transportmiddel imod improviserede sprængladninger i Afghanistan.
Foto: Dennis Armand Vad.

af Afghanistan, hvor Taleban er aktive, er FN udsendte som Dennis Armand Vad ubevæbnede og kun beskyttet af det afghanske politi, hvis loyalitet mod de internationale styrker ofte bliver draget i tvivl. For ikke at vække opsigt rejste Dennis Armand Vad nogle gange i civilt tøj, og han medbragte altid en lille rygsæk med en satellittelefon, en førstehjælpstaske, nødforsyninger og andre ting, som han kunne bruge, hvis han var nødt til at flygte.

Dennis Armand Vad nåede ikke at få brug for sin flugtpakke, men han oplevede, at han måtte vende om og køre væk, når check points ikke var bemandet af politiet, men af krigere fra Taleban.

- Så længe ISAF er til stede i Afghanistan, er UNAMA ikke det primære mål. Men jeg vurderer, at det arbejde, vi udførte, var yderst farligt, fordi vi ikke havde mulighed for at forsvare os og forlod os på, at de afghanske sikkerhedsstyrker ville beskytte os med deres liv, hvilket man naturligvis aldrig var sikker på.

“Green-on-blue” episoderne, hvor afghanske soldater bevidst skød på vestlige soldater, optrappede i den periode, hvor Dennis Armand Vad var udsendt, og det komplicerede situationen, fordi det ikke længere var til at vide, hvem man virkelig kunne stole på.

Afghanistan

Den Islamiske Republik Afghanistan ligger i Centralasien. Landets areal er på mere end 650.000 km² (omkring 15 gange så stort som Danmark) og har et befolkningstal på anslået omkring 28 millioner.

Afghanistan opnåede fuld uafhængig fra Storbritannien i 1919. Afghanistan oplevede en forholdsvis fredelig periode mellem 1933 og 1973, siden har landet været præget af voldelige konflikter. Landet var besat af Sovjetunionen fra 1979 til 1989, siden fulgte en periode med kampe mellem forskellige krigsherrer. I 1996 tog den islamiske bevægelse Taleban magten og erobrede det meste af Afghanistan, dog ikke de nordlige provinser. Taleban blev væltet i oktober 2001 af en amerikanskledet international alliance, og et overgangsstyre med Hamid Karzai i spidsen blev indsat. Karzai blev valgt til præsident i Afghanistan i 2002.

Den afghanske regering er siden 2001 blevet støttet af den NATO-ledede International Security Assistance Force, der opererer på et mandat fra FN. ISAF har stået i spidsen for at bekæmpe oprørsgrupper, men ansvaret for sikkerheden i Afghanistan er fra sommeren 2013 fuldt overdraget til den afghanske regering og afghanske sikkerhedsstyrker. Alle internationale kamptropper forventes ude af Afghanistan i slutningen af 2014. Sikkerhedssituationen i Afghanistan vil forventeligt også i de kommende år være præget af uro og angreb fra Taleban og andre oprørsgrupper, men det forventes, at de afghanske sikkerhedsstyrker vil kunne varetage sikkerheden.

Afghanistan er et af verdens fattigste lande og modtager store mængder økonomisk bistand. Landet står anslået for op imod en tredjedel af verdens produktion af opium. Der er fundet store mængder råstoffer i Afghanistan, blandt andet kobber, guld og litium.

Aldrig i sikkerhed

Heller ikke inde i de lejre, hvor Dennis Armand Vad boede og arbejdede, var sikkerheden altid i top. Lejrene var bevogtet ude fra af soldater fra ANP, det afghanske politi, og inden for af Gurkasoldater. Men Dennis Armand Vad oplevede i flere tilfælde, at sikkerhedskontrollen i lejrene ikke var særlig grundig, og at der tydeligvis var Talebansympatisører inden for hegnet. Eksempelvis blev der skrevet antivistlige slogans på væggene på toilettet.

Dennis Armand Vad forsøgte at forbedre sikkerheden i lejrene, men havde svært ved at trænge igennem, fordi den FN-afdeling, der stod for sikkerheden (UNDSS), følte sin faglighed krænket over de militære råd.

- Det skabte en del frustrationer, at sikkerheden blev varetaget af folk, som ikke altid var klædt ordentlig på til opgaven.

På andre områder opnåede Dennis Armand Vad konkrete resultater af sit arbejde. Han var sammen med sin danske chef med til at reorganisere UNAMAs militære del af hovedkvarteret, så organisationen styrkede sit fokus på de afghanske sikkerhedsstyrker. Han var med til at forbedre samarbejdet mellem UNAMA, andre FN organisationer og den afghanske hær (ANA), og han var med til at styrke ANAs bevidsthed om civilt-militært samarbejde, ligesom han sørgede for at skabe kontakt mellem ISAF's afdeling for civilt-militært arbejde og UNAMA's menneskerettighedssektion. Dennis Armand Vad brugte også sine kontakter i UNAMA og ISAF til sikre flystøtte i forbindelse med redningsoperationer i Nuristan, da provinsen blev ramt af oversvømmelser.

- Som officerer er vi vant til at samarbejde, og vi er ofte resultatorienterede. Vil du opnå resultater, skal du kende den organisation, du arbejder i, så du ved, hvor du skal lægge dit fokus i en given sag. De resultater, jeg opnåede, var først og fremmest, fordi jeg satte mig ind i organisationen og ikke var bleg for at sparke idéer ind, der var nytænkende. Jeg tror den militære komponent, der bestod af officerer, der gjorde tjeneste i 6-12 måneder, var et frisk pust i organisationen og vores resultatorienterede måde at arbejde på, gjorde, at vi insisterede, når vi havde gode ideer, der kunne gøre UNAMA effektiv. Andre civile medarbejdere sad også inde med gode idéer, men de var meget tilbageholdende overfor ledelsen.

Vrede demonstranter i Mazar-e Sharif i det nordlige Afghanistan 1. april 2011. Her blev UNAMA ramt af en tragedie, da tre FN-medarbejdere og fire nepalesiske vagter blev dræbt, da demonstranterne angreb FN's kontorer i byen. Protesterne var egentligt rettet i mod at en amerikansk præst havde afbrændt koranen, men pludselig rettede demonstranterne deres vrede FN, der intet havde med episoden i USA at gøre. Hændelsen viser FN-missionens sårbarhed i et ustabil land som Afghanistan. Foto: UN Photo/UNAMA

Voldsomme oplevelser

Som udsendt i Afghanistan var Dennis Armand Vad klar over, at hans job ville være farligt, og han følte sig godt klædt på til opgaven gennem den forberedelse, han fik inden sin udsendelse. Alligevel var han ikke forberedt på, hvordan det ville være at leve 12 måneder under en konstant trussel.

-Det kan man ikke forberede sig på mentalt. Du ved ikke, hvordan du reagerer på situationen, før du står i den. Men det er vigtigt, at man er mentalt stærk og kan holde fast i en tro på, at det nok skal gå. Gribes man først af negative tanker, mister man fokus og evnen til at være skarp.

Dennis Armand Vad oplevede flere gange, at han var meget tæt på at miste livet.

- Den første gang jeg oplevede et mortarangreb, var jeg på vej ud fra et møde hos ISAF. Jeg så en bygning i brand og tænkte slet ikke, at det var på grund af mortarbeskydning. Som søofficer stifter man ikke ofte bekendtskab med den slags endsige lyden af morterer. Da det andet nedslag kom blot få meter fra, hvor jeg befandt mig, kastede jeg mig ned på jorden og kravlede 50 m hen til den nærmeste bunker, mens granaterne lynede ned

om hovederne på os. Det var en ud af kroppen oplevelse, jeg aldrig glemmer.

-En anden gang var jeg på vej hjem fra et møde, og da jeg havde en ny militærrådgiver med i køretøjet, foreslog jeg, at vi kørte gennem byen, så han kunne se lidt af centrum af Jalalabad. Det havde været en lang dag, og vi var begge trætte, så i sidste øjeblik gav jeg ordre til, at vi tog en anden vej hjem. Da vi næsten nåede lejren, sprang der en improviseret sprængladning, der slog 12 personer i ihjel. Vi kunne mærke sprængningen skubbe vores køretøj fremad, og bilen var smurt ind i støv, og hvad der lignede menneskedele. Havde vi kørt den anden vej, havde vi befundet os lige der, hvor vejsidebomben sprang. Lyden af eksplosionen var øredøvende, og alt var kaos, men vi var i live. Som soldater har vi lært at takle den type oplevelser, men de vil altid sidde i kroppen.

UNAMA

UNAMA står for United Nations Assistance Mission in Afghanistan. UNAMA er en politisk mission, der styres og støttes af FN's afdeling for fredsbevarende missioner. Missionen har to hovedfokusområder; politiske affærer og udvikling og humanitære emner.

Missionen blev oprindeligt etableret i 2002 for at assistere den afghanske regering og det afghanske folk med at grundlægge betingelserne for fred og udvikling i Afghanistan. Missionens mandat er løbende blevet fornyet og tilpasset situationen i Afghanistan.

Det er UNAMA's opgave at koordinere og lede den internationale civile indsats i Afghanistan, der skal føre frem til, at den afghanske regering kan tage det fulde ansvar for alle statsopgaver i landet, herunder sikkerheden. I 2013 har UNAMA særligt fokus på at støtte afholdelsen af valg i Afghanistan i 2014. UNAMA har ligeledes fokus på at støtte freds- og forsoningsprocessen i landet, at lede og koordinere det humanitære arbejde i Afghanistan og at arbejde for at forbedre menneskerettighedssituationen i landet.

I 2013 har missionen omkring 2100 civil ansatte, 14 militærrådgivere og tre politirådgivere. Missionen har 13 regionale kontorer i Afghanistan og forbindelseskontorer i Pakistan og Iran.

Danmark har bidraget til missionen siden 2003 med en fast militærrådgiver. Samtidig har Danmark også haft posten som chefmilitærrådgiver, der roterer mellem de lande, der stiller militærrådgivere til UNAMA.

Susanne Bach Bager

ARBEJDSBIEN I MONROVIA

Susanne Bach Bager ved sit skrivebord i FN-staben i Monrovia. Foto: Susanne Bager

Oberst Susanne Bach Bager havde ikke været udsendt før, da hun blev beordret et år til FN-missionen i Liberia, hvor hun skulle være Chief Operations Officer i den militære del af missionens hovedkvarter i Monrovia. Selv om en FN-mission ikke stod højest på hendes ønskeseddel, blev det en vellykket udsendelse, hvor hun fik lejlighed til at demonstrere den danske officers arbejdsморal, engagement og professionalisme.

57-årige Susanne Bach Bager er en af fire kvinder på oberstniveau i det danske Forsvar. Hun er i dag chef for Telegrafregimentet i Fredericia og har i det meste af sin operative karriere beskæftiget sig med føringsstøtte i hæren. Det dækker etablering af feltmæssige hovedkvarterer, hvor hærens operative stabe kan arbejde støttet af de feltmæssige kommunikations- og it-netværk, som ikke alene sikrer forbindelse til enheder i operationsområdet, men også sikrer forbindelsen fra udsendte enheder til Danmark. I juni 2011 blev hun ringet op af Forsvarets Personeltjeneste og fik at vide, at hun skulle påregne at blive udsendt til Liberia som stabsofficer i et år. Susanne Bach Bager begyndte i Forsvaret under den kolde krig og havde alene besøgt sine soldater i Kosovo og Afghanistan, men ikke selv været i mission før. Derfor ville hun have foretrukket en seks måneders udsendelse.

- Jeg ville gerne have haft en missionserfaring på et halvt år, inden jeg kastede mig ud i et helt år. Selv om min datter er voksen nu, er et års bekymring og afsavn lang tid for de fleste familier, også for ens forældre, som stadig kan være bekymrede, selv om man er voksen, når man er i uroplagede dele af verden. Jeg tror faktisk, at afsavnet er værst for dem derhjemme, for den udsendte har så travlt hele tiden og beskæftiger sig med relevante og betydningsfulde opgaver, forklarer Susanne Bach Bager.

Det første hun gjorde, da hun i august fik bekræftet, at hun skulle være stabsofficer i Liberia, var at kontakte de to danske oberster, som havde siddet i samme stilling. Hun ville høre om deres erfaringer i jobbet for at være så velforberedt som mulig. Samtidig

besøgte hun FN-missionen UNMIL's website, hvor hun hurtigt dannede sig et overblik over baggrunden for borgerkrigen og FN's tilstedeværelse i Liberia.

Danske FN-observatører ser på udsigten over Monrovia. Foto: Lars Bøgh Vinther

Som udsendt med FN skal man selv stå for at skaffe indkvartering. Derfor var det en stor fordel, at der i forvejen var danskere i UNMIL, så hun kunne "arve" sin forgængers lejlighed. Susanne Bach Bager kom til at bo i et lejlighedskompleks med 60 lejligheder, som hovedsageligt var lejet ud til FN-ansatte. Her boede hun i nærheden af de to andre danske stabsofficerer. Huslejen var temmelig dyr, men beliggenheden var til gengæld meget praktisk, fordi det var i gåafstand til FN-hovedkvarteret i Liberias hovedstad Monrovia. Så slap hun for at sidde fast i Monrovias kaotiske trafik.

Godt modtaget som kvinde

Det er FN's politik, at der ikke må være forskelsbehandling på mænd og kvinder på FN's missioner og de fleste af hendes kolleger accepterede hende uden problemer.

- Jeg havde betænkeligheder ved, at Force Commanderen (den militære øverstkommanderende) var en muslimsk pakistaner, men den bekymring gjorde han fuldstændig til skamme. Han sagde til mig, at han ville stille samme forventninger og krav til mig som til en mandlig officer, siger Susanne Bager.

I det nigerianske forsvar er der kvindelige soldater, men de får ikke lov at udføre de samme opgaver som mænd. Her er det nigerianske FN-soldater i Monrovia. Foto: Lars Bøgh Vinther

Den dårligste oplevelse, hun havde, var forholdet til hendes nigerianske stabschef, der behandlede hende, som om hun var kvindelig officer i det nigerianske forsvar, hvor der på ingen måde er tale om ligestilling. Der var således krav om, at de nigerianske kvindelige officerer skulle ledsages af mandlige officerer uden for deres lejre. Det gør det angiveligt for at beskytte dem mod overgreb. Stabschefen mente således ikke, at hun som

kvinde kunne være mødeleder, hvilket den pakistanske Force Commander imidlertid ikke var enig med ham i.

- Stabschefens måde at behandle mig på lod meget tilbage at ønske. Jeg besluttede mig for at se tiden an og levere varen. Jeg forventede, at dette kunne ændre mit anstrengte forhold til ham, men han blev bare ved. Efter tre måneder sagde jeg stop og forklarede ham, at det er ikke acceptabelt at råbe af sine undergivne hverken i FN eller Danmark. Herefter havde jeg ingen problemer med ham, forklarer Susanne Bach Bager, som fortryder, at hun ikke allerede fra starten stoppede stabschefens råberi. Hun råder således andre kvindelige officerer til straks at melde fra overfor dårlig behandling og en uacceptabel omgangstone.

Mindre selvstændige officerer

Som Chief Operations Officer var Susanne Bach Bager militær rådgiver for chefgruppen og ansvarlig for at planlægge UNMIL's militære operationer. Hun havde 14 officerer fra 11 forskellige nationer under sig. Hver dag klokken 09.00 blev der gennemført en militær morgenbriefing i hovedkvarteret, hvor chefgruppen blev informeret om hændelser i det foregående døgn, om planlagte militære aktiviteter de kommende 72 timer og om sikkerhedssituationen i landet. Efter morgenbriefingen holdt hun et kort koordinationsmøde med sine egne elementledere om igangværende operationer og planlægningsopgaver. Desuden var der en række andre faste ugentlige koordinationsmøder med politiet og de civile dele af den integrerede mission, som hun skulle levere input til.

Susanne Bager på besøg ved en af UNMIL's bataljoner fra Bangladesh. Bangladesh er en af de helt store bidragsydere til FN-missioner i verden. Foto: Susanne Bager

Susanne Bach Bagers erfaring er, at stabsofficerer fra andre lande er vant til en betydelig topstyring, hvorfor de ikke arbejdede lige så selvstændigt, som hendes kolleger hjemme i Danmark. Hun erkendte derfor tidligt, at det var nødvendigt at detailstyre hendes afdeling mere, end hun ville have gjort i Danmark. Med mere detaljerede ordrer blev opgaverne udført meget tilfredsstillende. Hun udarbejdede således et "task tracker"-værktøj, som muliggjorde den nødvendige detailstyring.

- Det var ikke fordi, de ikke var dygtige nok. De fleste var bare vant til en anden ledelsesstil med mere topstyring. Man skal således være opmærksom på forskellene i måden at arbejde på og være specifik om, hvad man forventer af den enkelte. Da de havde vænnet sig til min ledelsesstil, levede de fuldt og helt op til mine forventninger, forklarer Susanne Bach Bager. Der var kun få undtagelser, hvor de faglige kvalifikationer ikke var i orden.

Hovedkvarteret i Monrovia havde officielt en femdages arbejdsuge fra 08.00 til 17.00, men operationsafdelingen arbejdede fra 07.30-17.00 og vagthavende stabsofficer til 22.30. Ofte var det dog nødvendigt at arbejde i weekenderne også, dels på grund af særlige hændelser, dels for at forberede større aktiviteter i den følgende uge. I weekenden tilbragte hun

Susanne Bager besøjer en af enhederne i grænseegnene til Elfenbenskysten, hvor situationen var mere ustabil end i Liberia. Foto: Susanne Bager

en del tid sammen med de andre danskere i missionen. De handlede som oftest ind sammen lørdag formiddag, hvorefter de hyggede sig med en fælles frokost. Den store udskiftning af personel især i den militære søjle af missionen resulterede i rigtigt mange sociale afskedsengagementer med både civile og militære kollegaer fra de andre lande. Hun mødtes også med andre danskere i Monrovia, som hovedsageligt arbejdede i shippingbranchen.

Selv om Susanne Bach Bager tilbragte det meste af tiden i FN-hovedkvarteret i Monrovia, ledsagede hun ofte Force Commanderen eller den civile chef (generalsekretærens Særlige Repræsentant), når disse var på besøg ved FN-enhederne rundt om i landet. Mens hun var i Liberia, bestod den militære styrke i UNMIL af syv panserinfanteribataljoner fra henholdsvis Pakistan (3), Nigeria (2), Ghana (1) og Bangladesh (1), fem ingeniørkompagnier fra Kina (1), Pakistan (3) og Bangladesh (1) samt et antal felthospitaler, transportkompagnier, helikoptere (MI-26, MI-24 og MI-08 (missionens arbejdsheste på grund af landets elendige vejnet)) og fastvingede fly.

- Det var der på turene uden for Monrovia, vi for alvor kunne mærke, hvor stor en udfordring Liberias dårlige vejnet var for vores bevægelsesfrihed, og hvor dårlig vores signaldækning var, fortæller Susanne Bach Bager.

Politiopgaver

Mange af UNMIL's militære opgaver er egentligt politiopgaver. Det skyldes, at landet som en del af fredsaftalen nedlagde sin politistyrke, der havde spillet en aktiv rolle i borgerkrigens mange forbrydelser. Opbygningen af en ny politistyrke tager tid, og imens er det FN-soldater og politi, der står for sikkerheden i landet. Efter valget i oktober 2011 rejste den nyvalgte præsident og hendes regering rundt i landet og fortalte om deres vision for landets udvikling, og det var hovedsageligt UNMIL, der sørgede for sikkerheden i den forbindelse. En anden politiopgave var at levere højt beredskab i forbindelse med politiske uroligheder. Da Liberias tidligere præsident, Charles Taylor, den 26. april 2012 blev dømt for krigsforbrydelser, var både FN's militære- og politistyrker i højt beredskab med henblik på at kunne gribe ind i tilfælde af voldelige demonstrationer fra hans tilhængere. Heldigvis udeblev balladen. Desuden var en stor del af FN-stabens opmærksomhed rettet mod grænsen til Elfenbenskysten, da nabolandet var mere ustabil end Liberia. Det lykkedes at forhindre de voldelige episoder, som plager Elfenbenskysten, i at brede sig til Liberia.

Et logistisk puslespil

Samme dag, som Susanne Bach Bagers forgænger i embedet rejste tilbage til Danmark, ankom en delegation af specialister fra FN-hovedkvarteret i New York til missionen. De

skulle vurdere situationen i landet og på den baggrund udarbejde en plan for reduktion af missionen og især de militære styrker i UNMIL. Sikkerhedsrådet besluttede efterfølgende på baggrund af delegationens anbefalinger, at FN-styrken inden 2015 skulle reduceres med fire infanteribataljoner med tilhørende støtteenheder, og at de tre tilbageværende infanteribataljoner skulle være fra Vestafrika. Det skete med henblik på, at de vestafrikanske landes sammenslutning ECOWAS eventuelt kunne overtage FN's sikkerhedsopgave, såfremt den positive udvikling i landet fortsætter.

Vejnettet i Monrovia bliver omdannet til et mudret søle i regntiden. Her venter en dansk FN-observatør på at vejen bliver køreklar. Foto: Forsvarsgalleriet

Denne beslutning betød, at UNMIL skulle i gang med et kæmpe logistisk puslespil. For bataljonerne fra Pakistan og Bangladesh lå inde i landet og skulle nu transporteres ud til kysten med henblik på hjemsendelse, imens de nigerianske og ghanesiske bataljoner, som befandt sig i Monrovia og i kystområdet, skulle sendes ind i landet i stedet for. Ombytningen skulle ske uden for regntiden, for ellers kan man ikke køre på landets primitive jordveje. De sidste tre måneder af Susanne Bach Bager udsendelse, havde hun travlt med den første del af planen, nemlig hjemsendelsen af en pakistansk bataljon fra Lofa County og transporten af ghanesiske soldater til Lofa, som skulle afløse pakistanerne. Operationen blev forsinket, fordi regntiden varede længere end normalt. De opblødte veje var en udfordring, og ingeniørkompagnerne var travlt beskæftiget med at hive de pakistanske køretøjer op, når de sad fast i et af de mange mudderhuller. Samtidig fløj missionens helikoptere i pendulfart mellem Lofa og Monrovia med personel og materiel.

- Det var et puslespil at få en god udnyttelse af vores løftekapacitet med helikopter. Når helikopterne løftede noget ned til Monrovia fra de pakistanske lejre, så skulle de gerne have noget fra den ghanesiske bataljon med tilbage til Lofa, beretter Susanne Bach Bager. Men operationen lykkedes, og den pakistanske bataljon blev repatrieret i løbet af januar måned. Susanne Bach Bager kunne afslutte sin udsendelse med god samvittighed.

Målrettede danskere

Susanne Bach Bager ankom til Liberia netop som den danske diplomat Ellen Margrethe Løj afsluttede sin flotte 4-årige indsats som chef for missionen.

- Jeg var heldig at være dernede efter Ellen Margrethe Løj. Hun efterlod sig et fantastisk flot eftermæle. Professionalisme, klare udmeldinger og stor ihærdighed. Et eftermæle der smittede af på forventningerne til mig i min egen afdeling. En forventning jeg efter min afdelings udsagn angiveligt ikke havde skuffet. De udtrykte således, at de ville være positive over for kvinder i deres eget forsvar. Og så er meget jo nået, siger Susanne Bach Bager.

Hun mener, at det er vigtigt, at danskere i FN-tjeneste er gode rollemodeller, og at vi ta-

ger vores gode værdier og høje forventninger med på mission. Selv om vi er få danskere, kan vi gøre en forskel med vores gode eksempel.

Hun har fået større respekt for FN under sin udsendelse. Der er meget kritik af FN-missioner, men man bør tage i betragtning, at den militære afdeling af hovedkvarteret i New York alene består af 116 ansatte, som støtter 16 FN-missioner fordelt over hele verden med i alt knap 100.000 soldater og politifolk. Til sammenligning bestod Stab Danske Division som et Land Component Command i NATO beredskab af mere end 400 mand. Hun er stolt af at have været FN-soldat og af sammen med andre dygtige peacekeepere at have bidraget til en positiv udvikling i Liberia. Hun har også fået stor respekt for den store og modige indsats de civile dele af FN bidrager med i udviklingslande både før, under og efter kriser.

Men skal FN være endnu mere effektiv, så må nationer som Danmark involvere sig mere, mener Susanne Bach Bager.

Kurt Mosgaard

OPRYDNING I GLEMT MISSION

Generalmajor Kurt Mosgaard til venstre i det gule landskab i Vestsahara. Foto: Kurt Mosgaard

Kurt Mosgaard er den danske officer med størst erfaring i FN-operationer. I 2005-2007 var han militær chef i MINURSO – FN's mission i Vestsahara. Han gjorde sig ingen forhåbninger om at løse områdets fastlåste konflikt, men han ville til gengæld hæve det faglige niveau ved FN-missionen, hvor mandskabet ikke fulgte FN's regler og heller ikke virkede neutrale og upartiske.

58-årige Kurt Mosgaard er Forsvarets "Mr. FN". I store dele af sin karriere har han beskæftiget sig med fredsbevarende FN-operationer. Hans første erfaring med FN var dog ikke positiv. Han var næstkommanderende og fungerende chef for det sidste danske hold soldater i Kroatien, der kom under beskydning i lejrene i Dvor og Kostajnica og havde to dræbte og 13 sårede soldater.

- Mens vi var under beskydning, manglede vi muligheden for at kunne kalde på hjælp. Vi hørte nogle NATO-fly, som fløj over os i stor højde, men vi havde oplevelsen af, at FN ikke ville anmode om luftstøtte til os, fordi det kunne skabe politiske problemer, husker Kurt Mosgaard.

- Jeg var kritisk over for FN, da jeg forlod Kroatien, uden at være decideret negativ. Det, der var sket i Kroatien og Bosnien, var forståeligt nok. The bad guys var ikke FN, men parterne. FN var bare ikke forberedt på, at det blev sådan en modbydelig krig, forsætter han.

Kurt Mosgaard nåede både at deltage i FN-missionen i Kroatien og den efterfølgende NATO-mission i Bosnien. Erfaringen med både FN og NATO gjorde, at han som chefrådgiver i DANIDA fik til opgave at bidrage til opbygningen af et internationalt træningscenter i Zimbabwe, hvor han kom i berøring med mange FN-udsendte. Bagefter var han selvskreven til at blive militærrådgiver ved den danske FN-ambassade i New York i 2001-2003.

Tre kandidater til stilling

Med to år hos FN i New York var Kurt Mosgaard godt rustet, da FN valgte Danmark, Kroatien og Østrig til at stille kandidater til posten som militær chef i missionen MINURSO i Vestsahara. Det danske Forsvar indstillede ham til jobbet, og Kurt Mosgaard gennemførte FN's udvælgelsesproces med ansøgning og interview, hvorefter FN-organisationen valgte ham til stillingen. Generalsekretær Kofi Annan oplyste om beslutningen efter en kort proceduremæssig inddragelse af de 15 medlemmer i FN's Sikkerhedsråd. Kurt Mosgaard er den hidtil eneste dansker, der har fået en militær chefpost gennem FN's ansøgningsproces.

- Det gælder om, at man skriver en fornuftig ansøgning, så skal man være sund og rask, være god til at formulere sig på engelsk, have både generel viden om FN og have specifik viden om den FN-mission, man søger stillingen til, råder Kurt Mosgaard andre ansøgere til.

Han foreslår, at eventuelle ansøgere afsætter fjorten dage til at studere konflikten og den region FN-missionen opererer i. I forhold til at forberede sig til jobinterviewet kan man få de bedste råd hos den danske FN-repræsentation i New York, oplyser Kurt Mosgaard.

Så snart Kurt Mosgaard var udpeget, ville FN have ham til Vestsahara, hvor stillingen allerede var ledig. Rejsen blev derfor gennemført blot et par uger efter udpegningen og der var mange praktiske ting, der skulle ordnes først.

- Som udsendt med FN, står man for alt selv. Danmark fik afsluttet min løn hurtigt, fordi jeg skulle lønnes af FN, men det tog seks måneder, inden jeg fik min første FN-løn. Hvis man skal af sted til sådan en stilling, skal man have en god aftale med sin bank, påpeger Kurt Mosgaard.

Kurt Mosgaard besøger et teamsite på MINURSO. Han indførte strengere krav til FN-observatørernes engelskkundskaber og køreevner.
Foto: Kurt Mosgaard

Rejsen til Vestsahara foregik via New York, hvor der traditionelt indgår en uges briefinger og møder med ledende personer i Department of Peacekeeping Operations (DPKO), Department of Political Affairs (DPA) samt en række desk-officers og sagsbehandlere. Ugens aktiviteter gav et godt indblik i både MINURSO og situationen i Vestsahara generelt. Ofte var holdninger og råd modstridende, hvilket understregede, at der ikke var en egentlig FN-strategi for den videre håndtering af konflikten, idet andre og større fredsbevarende missioner i blandt andet Sudan og Congo var i fokus. Det peger på, at udsendte FN-chefer selv må gøre sig de nødvendige overvejelser og i dialog med FN-hovedkvarteret og andre partnere lægge en strategi for den kommende indsats – især i de mindre og upåagtede missioner.

En mission i dårlig forfatning

MINURSO, som Kurt Mosgaard i 2005 rejste ned til, har eksisteret siden 1991. Formålet med missionen er at assistere konfliktens parter med at få afholdt en folkeafstemning, der skal afgøre Vestsaharas fremtid. Indtil folkeafstemningen finder sted, overvåger FN våbenhvilen mellem marokkanske styrker og selvstændighedsorganisationen Frente POLISARIO. Forhandlingerne om at få gennemført en folkeafstemning har ligget i dødvande i årevis. Imens har MINURSO levet sit stille liv, men fra hvad Kurt Mosgaard kunne læse om missionen og se med sine egne øjne, fungerede den dårligt. Det kneb for de udsendte officerer at fremstå som neutrale i konflikten. Der var eksempler på, at de spillede golf med marokkanske kolleger og tog på ferier i marokkanske officersmesser. Det betød, at den anden part i konflikten, Frente POLISARIO, i nogen grad havde mistet tilliden til FN's upartiskhed. De rapporter FN-observatørerne lavede om overtrædelser af våbenhvilebestemmelserne var også af en tvivlsom kvalitet. Det skyldtes blandt andet, at nogle af officererne talte meget dårligt engelsk, så kommunikationen kunne gå meget langsomt, hvis FN-observatørerne skulle undersøge en hændelse. Samtidig var nogle af dem også dårlige til at køre bil og var hvert år skyld i alvorlige færdselsuheld. FN's rapporter blev ikke taget seriøst af parterne. I det hele taget var FN ofte lidt til grin i området, fordi missionen ikke kørte særligt professionelt.

- Mit bidrag til at få konflikten løst kunne være, at de to parter oplevede FN som upartisk, så dårlig tillid til FN ikke kom til at blokere for forhandlingerne. Jeg ville have stolt heden tilbage i FN-missionen, siger Kurt Mosgaard.

Grunden til, at MINURSO har fået lov at sygne hen og er blevet en søvng og fagligt utilfredsstillende mission, er, at Vestsahara er en af verdens glemte konflikter.

- Når FN har 16-20 missioner, er der tre-fire missioner, der fylder rigtigt meget for FN's afdeling for fredsbevarende operationer. De er de samme missioner, vi hører om i medierne. I øjeblikket er Sikkerhedsrådets opmærksomhed rettet mod Syrien og Sydsudan. Så kan en mission som den i Vestsahara hurtigt blive glemt, vurderer Kurt Mosgaard.

I praksis betyder det, at en deskofficer langt nede i FN's hierarki er ansvarlig for en mission som MINURSO. Så afhænger det af deskofficerens evner, hvordan missionen bliver håndteret i FN-hovedkvarteret i New York.

Fyrede observatører

Inden Kurt Mosgaard kom til Vestsahara, havde han fået opbakning fra FN til at rette op på MINURSO, så missionen genvandt parternes respekt. En af de første nye ting, han indførte var en test for de officerer, der kom til missionen. Han afprøvede nyankomne officerers evner i engelsk, deres køreegenskaber og deres helbred. Hvis de dumpede, sendte han dem tilbage til hjemlandet og bad nationerne om at sende nogle bedre kva-

I 2005 var der ingen uheld, da Paris-Dakar rallyet passerede igennem den demilitariserede zone mellem Marokkos hær og POLSARIO-styrkerne. Det så Kurt Mosgaard som et tegn på, at missionens faglige niveau var blevet løftet. I 2009 blev klassiske rally-løb flyttet til Sydamerika af sikkerhedsgrunde, som dog ikke vedrørte situationen i Vestsahara. Foto: Kurt Mosgaard

lificerede folk.

- I New York gav det meget forstyrrelse, fordi nationerne var vrede over, at jeg havde returneret deres officerer. Jeg havde grædende officerer på mit kontor, som nu gik glip af indtægten fra FN. De var dybt ulykkelige, men jeg måtte være ond og kontant, hvis MINURSO skulle komme til at fungere, beretter Kurt Mosgaard.

Omkring 20 officerer klarede testen så dårligt, at Kurt Mosgaard måtte beordre dem til at rejse hjem.

Vestsahara

Vestsahara er et område i Nordafrika på 266.000 kvadratkilometer, der ligger ud til Atlanterhavet. Der er ikke international enighed om områdets nationale tilhørsforhold. Marokko erobrede det meste af territoriet i 1976 og gør krav på Vestsahara. Selvstændighedsbevægelsen POLISARIO har erklæret Vestsahara som den uafhængige stat Sahrawi Arabic Democratic Republic (SADR). SADR er medlem af den Afrikanske Union (AU) og får støtte af nabolandet Algeriet, hvor SADR/POLISARIO ledelsen og de store flygtningelejre er placeret tæt på grænsen til Marokko og Vestsahara. Marokko og POLSARIO indgik i 1991 en våbenhvileaftale om, at Vestsaharas fremtid skal afgøres ved en folkeafstemning. En sandvold adskiller de to parter væbnede styrker. Marokkos hær kontrollerer det meste af Vestsahara, som er meget tyndt befolket og blot har omkring 500.000 indbyggere. De to parter har ikke kunnet blive enige om vilkårene for en folkeafstemning.

Allerede efter tre måneder var det faglige miljø i missionen højnet markant. For eksempel begyndte han at få præcise rapporter om illegale immigranter, som ulovligt befandt sig i den demilitariserede zone mellem marokkanske styrker og POLSARIO-soldater i Vestsahara. Et andet godt tegn var den vellykkede gennemførelse af Paris-Dakar Rallyet. I 2004 var nogle af deltagerne i løbet kommet til skade, fordi de var kørt på en mine i Vestsahara. Da løbet kom tilbage i 2005, havde FN fået mere styr på, hvor minefelterne lå, og køretøjerne passerede igennem området uden uheld.

Kurt Mosgaard lavede også en række andre reformer. FN-observatørerne fik dyre fart-

Kurt Mosgaard besøger en stilling bemandet med POLISARIO-soldater. Foto: Kurt Mosgaard

bøder, hvis de kørte for stærkt. FN's køretøjer havde fartmålere, så det var let at kontrollere, om der var overtrædelser af fartgrænserne. Han nedlagde to sektorhovedkvarterer, så han kunne få flere observatører ud til de ti lejre, som lå langs våbenhvilelinjen. Når han skulle have nye folk ind i missionens hovedkvarter, blev de vurderet på deres faglige kvalifikationer. Samtidig skrev Kurt Mosgaard en operationsbefaling for MINURSO. Det vil sige retningslinjer for, hvordan FN-observatørerne skulle operere. Den var blevet påbegyndt i 1991, men var aldrig blevet færdig. I de første tre måneder arbejdede han hver aften på operationsbefalingen. Der var ikke andre, som kunne påtage sig det arbejde.

Kurt Mosgaard til møde med Marokkos hærchef i hovedstaden Rabat.
Foto: Kurt Mosgaard

Mere neutralitet

I forholdet til parterne gjaldt det om at få missionen ind på en meget neutral kurs. For at få genoprettet balancen måtte Kurt Mosgaard gribe ind over for de alt for tætte relationer med Marokko, der var opstået i de foregående år. Hver anden eller tredje måned mødtes han med Marokkos forsvarschef, som i begyndelsen var misfornøjet med forandringerne.

- Generalen forsøgte at køre hårdt på mig, og vi havde nogle heftige debatter, men i og med, at jeg kørte det fuldstændigt efter bogen og ikke lod mig presse, blev samarbejdet med marokkanerne ganske udmærket. Tidligere chefer havde vejet på nogle punkter, og resultatet var, at de blev jaget rundt i manegen, siger Kurt Mosgaard.

Møderne med Frente POLISARIO's forsvarsminister var mere udramatiske, da han var tilfreds med, at FN nu optrådte mere upartisk og ikke mere fraterniserede så meget med Marokkanerne.

Ned med Marokkos flag

Et af de mest risikable skridt, Kurt Mosgaard foretog, var at fjerne det marokkanske flag fra FN-hovedkvarteret i Laayoune. Flaget sendte et forkert signal, nemlig at FN-missionen stod tættere på Marokko end konflikstens anden part, og gav indtryk af, at FN og MINURSO ikke var upartiske. Flaget havde hængt over FN-hovedkvarteret siden 1991 imod FN's egne regelsæt og principper. Kurt Mosgaard fjernede det, imens han en kort periode var fungerende chef for hele missionen.

- Jeg lod flaget hale ned, efter at jeg havde meddelt de to parter, at FN-missionen fjernede alle nationale symboler rundt omkring i FN's lejre. I et par uger var det som at stå i en orkan. Jeg havde forberedt min familie og udenrigsministeriet på, at nu blev jeg nok sendt

På Kurt Mosgaards ordre fjerner FN-observatører Marokkos flag fra FN-hovedkvarteret i Laayoune. Tilstedeværelse af Marokkos flag var et brud på den strenge neutralitet, som FN skal holde på fredsbevarende missioner. Foto: Kurt Mosgaard

hjem. Marokkanerne klagede gentagne gange til FN i New York over mig, men jeg fik lov at blive, og flaget er ikke blevet hængt op igen, fortæller Kurt Mosgaard.

Gang i minerydningen

I det hele taget var Kurt Mosgaard meget optaget af, at han fik lavet et varigt aftryk i Vestsahara. Hans opmærksomhed rettede sig mod de 6,5 millioner miner, der hvert år dræber omkring 20 mennesker i Vestsahara og gør store arealer ubeboelige.

- På et eller andet tidspunkt, når konflikten bliver løst, skal minerne helst være væk. Jeg ville gerne kunne sige, at når jeg vendte hjem til Danmark, så havde jeg gjort noget, der forbedrede forholdene i området permanent. Derfor tog jeg initiativ til at få sat minerydning i gang, siger Kurt Mosgaard.

I begyndelsen var mange imod. Internt i MINURSO og FN var der betænkeligheder på grund af den yderst følsomme politiske situation. Det lykkedes at få POLISARIO til at underskrive en FN-konvention mod anvendelsen af personelminer. Kurt Mosgaard fik etableret et samarbejde med FN's minerydningscenter i New York (UN Mine Action Service (UNMAS)), som hjalp både med ekspertise og fonde. Pengene kom indledningsvis fra Princess of Wales Memorial Fund, som støtter minerydningsprojekter, så Kurt Mosgaard kunne hyre en hjælpeorganisation til at fjerne miner og uddanne POLISARIO i minerydning. Mens der var fremskridt for minerydning på POLISARIO-siden, bestred den marokkanske forsvarschef, at der var miner i det marokkansk kontrollerede område. Imidlertid hændte der to alvorlige mineulykker kort efter, hvor to marokkanske parlamentsmedlemmer blev dræbt. Herefter gik 10.000 marokkanske soldater i gang med at søge efter miner indledningsvis med bajonetter.

Ueksploderet ammunition i Vestsahara. Det var en af Kurt Mosgaards mærkesager som chef for FN-missionen at sætte gang i minerydningen og fjernelse af andre farlige efterladenskaber fra kampene mellem Marokkos hær og POLISARIO. Foto: Kurt Mosgaard

Kurt Mosgaard fik desuden nogle af nationerne, der bidrager til MINURSO, til at sende ingeniørofficerer med forstand på minerydning, så MINURSO kunne bistå de lokale mineryddere med råd og vejledning. Nu er det blevet en af MINURSO's permanente opgaver at støtte minerydningen, og begge parter er nu i fuld gang med opgaven.

- Når man kommer ud i en FN-mission, kan det godt virke totalt uoverskueligt. Der er så mange forskellige facetter. Men ligesom i et lokalsamfund i Danmark kan man vælge en

mærkesag, man vil koncentrere sig om. Så kan det lykkes, hvis man gør en lang, vedholdende og stædig indsats, foreslår Kurt Mosgaard andre danske FN-udsendte.

FN bedst til fredsbevarelse

For Kurt Mosgaard er de to år i Vestsahara et af højdepunkterne i hans militære karriere. Siden har han på afstand fulgt med i MINURSO's udvikling og glæder sig over, at missionen ikke er faldet tilbage i den dårlige tilstand, den var i, da han kom til i 2005. Selv om

MINURSO

MINURSO er en forkortelse af United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara. Den blev oprettet i 1991. MINURSO's opgave er at forberede en folkeafstemning i Vestsahara, hvor befolkningen kan tage stilling til, om området skal være selvstændigt eller høre under Marokko. FN-missionen består af 237 militære observatører og en mindre hospitalsenhed samt cirka 250 internationale og lokale civile medarbejdere fra i alt cirka 50 lande. De militære observatører skal overvåge om Marokkos væbnede styrker og POLISARIO overtræder betingelserne for våbenhvilen. FN-missionen skal desuden arbejde for at reducere truslen fra miner og ueksploderet ammunition. Missionen har kun haft dansk tilstedeværelse, mens Kurt Mosgaard var MINURSO's militære chef i 2005-2007.

Kurt Mosgaard har oplevet mange fejltagelser begået af FN, synes han, at organisationen er bedst til at løse opgaver, hvor der er tale om ren fredsbevarelse. Det vil sige konflikter, hvor den militære tilstedeværelse er helt neutral og ikke drejer sig om at bekæmpe en af parterne i konflikten.

- Mit synspunkt er, at FN har langt større ekspertise end NATO og EU i de missioner, hvor de militære styrker ikke skal ud og slå. I en hård mission som eksempelvis Libyen er det bedre, at nogle andre gør det med et FN-mandat i ryggen. Til gengæld nyder FN en større respekt i Afrika. Hvis NATO prøvede at begynde en mission her, ville soldaterne ikke blive opfattet som neutrale men som USA's, Frankrigs eller Storbritanniens forlængede arm. Derfor mener jeg, at FN har en stor rolle at spille fremover, siger Kurt Mosgaard.

Hertil kommer, at FN er den mest veludviklede organisation til at varetage en civil genopbygning efter en krig, det vil sige opbygningen af statslige og kommunale strukturer, koordination af udviklingshjælp inklusiv skoleuddannelse med videre. Kurt Mosgaard

Mens våbnene tiede, førte parterne i striden om Vestsahara krig via medierne. Det gjaldt derfor om at være meget påpasselig, når Kurt Mosgaard skulle udtale sig, så det ikke kunne opfattes, som om han havde mere sympati for den ene side end den anden. Foto: Kurt Mosgaard

nævner Timor Leste og Liberia som eksempler på, hvor FN har skabt de sikkerhedsmæssige rammer gennem FN's militære enheder og politi. Mens dette foregik, bistod andre i FN-organisationen med opbygningen af statslige og kommunale strukturer og gennemførelsen af demokratiske valg parallelt med uddannelse af lokale civile, politi og militær til gradvist at overtage opgaverne fra FN.

- Der er stadigvæk brug for, at vi rydder op, og at vi i fællesskab gør FN stærkere. Overordnet set er FN's regler og policies gode nok, faktisk kunne de være vedtaget eller fundet på i Danmark. Der er bare mange FN-ansatte eller udsendte, der ikke følger regelsættet, fordi de vil komme nemt om ved tingene eller som opgiver i forhold til FN's bureaukrati. Den danske og vestlige tilgang er derimod oftest, at vi tager fat om og løser problemerne efterhånden, som de opstår.

- En af måderne, hvormed FN kan komme til at fungere bedre på, er, at vi vestlige lande involverer os mere praktisk. Det kunne være bidrag med dygtige militære officerer til FN-hovedkvarteret i New York samt gennem danske bidrag til den direkte udførelse af FN's fredsbevarende missioner. I øjeblikket er Danmark og øvrige vestlige lande primært engagerede, når regler og policies fastlægges på talerstolene, og i de politiske komiteer og udvalg i New York. Det kan vi gøre bedre, konkluderer han.

Verdensfredens Vogtere giver et hurtigt overblik over den danske indsats i FN's fredsbevarende operationer. Danske udsendte på de seneste års FN-missioner fortæller om, hvordan de har oplevet at bære den blå baret eller hjelmen. Bogen fortæller om, hvilke reformer FN har gennemført for at forbedre det fredsbevarende arbejde, og om hvordan det foregår, når regeringen beslutter, at Danmark skal støtte en FN-operation. Danmark har haft omkring 50.000 soldater udsendt i FN-operationer, siden Danmark i 1948 sendte de første observatører af sted til Mellemøsten. Bogen fortæller om de vigtigste begivenheder i det fredsbevarende arbejde, og hvordan det danske engagement har udviklet sig siden FN blev oprettet.

Verdensfredens Vogtere henvender sig primært til soldater, der skal af sted på en af FN's fredsbevarende operationer, men den kan sagtens anvendes af andre, der gerne vil sætte sig ind i, hvordan Forsvaret bidrager til FN-missioner.

OM FORFATTERNE

Sune Wadskjær Nielsen er uddannet historiker og arbejder som journalist i Forsvarskommandoens Kommunikationsafdeling. Han har været forfatter og medforfatter til en række bøger om Forsvarets internationale engagement, totalforsvaret, den kolde krig og de slesvigske krige. Sune Wadskjær Nielsen har arbejdet i Forsvaret siden 2001.

Anders V. Fridberg er uddannet cand.scient. pol og arbejder som informationsmedarbejder i Forsvarskommandoens Kommunikationsafdeling. Han har været ansat i Forsvaret siden 2001. Anders V. Fridberg er medforfatter til bøger om Forsvarets internationale engagement.

Annah Pyndiah er uddannet antropolog og arbejder som fuldmægtig i Forsvarskommandoen i Afdelingen for Internationalt Sikkerhedssamarbejde. Hun er sagsbehandler i forbindelse med udsendelse af FN-enkeltpersoner samt samtænkte stabiliseringsindsatser i Afrika, herunder kapacitetsopbygning. Annah Pyndiah har været ansat i Forsvaret siden 2011.
